

ΠΑΝΤΕΙΟΝ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΚΟΙΝΩΝΙΚΩΝ ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΙΚΩΝ ΕΠΙΣΤΗΜΩΝ

PANTEION UNIVERSITY OF SOCIAL AND POLITICAL SCIENCES

ΣΧΟΛΗ ΚΟΙΝΩΝΙΚΩΝ ΕΠΙΣΤΗΜΩΝ
ΤΜΗΜΑ ΣΤΡΑΤΗΓΙΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ ΑΣΦΑΛΕΙΑΣ
(MASTER OF ARTS IN STRATEGIC SECURITY STUDIES)
ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ

**«Η Τουρκία ως Περιφερειακή Δύναμη.
Στρατηγικός Σχεδιασμός για Συρία και Ελλάδα»**

ΔΙΠΛΩΜΑΤΙΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ

Σάββας Παπαδόπουλος

Αθήνα, 2022

Τριμελής Επιτροπή

Κωνσταντίνος Υφαντής, Καθηγητής Παντείου Πανεπιστημίου, (Επιβλέπων)

Χαράλαμπος Παπασωτηρίου, Καθηγητής Παντείου Πανεπιστημίου

Κωνσταντίνος Λάβδας, Καθηγητής Παντείου Πανεπιστημίου

Copyright © Σάββας Παπαδόπουλος, 2022

All rights reserved. Με επιφύλαξη παντός δικαιώματος.

Απαγορεύεται η αντιγραφή, αποθήκευση και διανομή της παρούσας εργασίας, εξ ολοκλήρου ή τμήματος αυτής, για εμπορικό σκοπό. Επιτρέπεται η ανατύπωση, αποθήκευση και διανομή για σκοπό μη κερδοσκοπικό, εκπαιδευτικής ή ερευνητικής φύσης, υπό την προϋπόθεση να αναφέρεται η πηγή προέλευσης και να διατηρείται το παρόν μήνυμα. Ερωτήματα που αφορούν την χρήση της διπλωματικής εργασίας για κερδοσκοπικό σκοπό πρέπει να απευθύνονται προς τον συγγραφέα.

Η έγκριση της διπλωματικής εργασίας από το Πάντειο Πανεπιστήμιο Κοινωνικών και Πολιτικών Επιστημών, δεν δηλώνει αποδοχή των γνώμων του συγγραφέως.

Αφιέρωση

Ευχαριστώ θερμά την Οικογένειά μου για την συμπαράσταση που μου προσέφερε σε όλη τη διάρκεια των σπουδών μου και της εκπόνησης της παρούσας εργασίας

Περιεχόμενα

Περίληψη	7
1. Εισαγωγή.....	11
2. Ανάλυση.....	13
2.1. Τουρκία – Περιφερειακή Δύναμη	13
2.2. Συρία (Ιστορική Αναδρομή).....	14
2.3. Ελλάδα (Ιστορική Αναδρομή).....	19
2.4. Η Στρατηγική της Τουρκίας (Περιφερειακό Περιβάλλον)	22
2.5. Η Στρατηγική της Τουρκίας στην Συρία.....	25
2.6. Η Στρατηγική της Τουρκίας στην Ελλάδα.....	30
3. Συμπεράσματα.....	39
3.1. Η Τουρκία ως Περιφερειακή Δύναμη.....	39
3.2. Η Στρατηγική της Τουρκίας στην Συρία.....	43
3.3. Η Στρατηγική της Τουρκίας στην Ελλάδα.....	45
4. Προτάσεις	51
5. Πηγές - Βιβλιογραφία.....	55
6. Παράρτημα «Α»: Μελέτες – Θεωρίες και Δείκτες Περιφερειακής Ισχύος.....	57
7. Παράρτημα «Β»: Σύγκριση Δυνάμεων Ελλάδας - Τουρκίας	61

Περίληψη

Η Τουρκία αποτελούσε και αποτελεί ένα άκρως ενδιαφέρον πεδίο μελέτης και σίγουρα αυτό δεν θα πάψει για το επόμενο χρονικό διάστημα, δεδομένων των όσων γεγονότων είναι σε εξέλιξη, σε περιφερειακό, αλλά και σε παγκόσμιο επίπεδο. Η Τουρκία βρίσκεται στο επίκεντρο παγκόσμιων αναταράξεων και η υπεροπτική στάση της απέναντι στις προκλήσεις είναι σε μεγάλο ποσοστό η γενεσιουργός αιτία της υφιστάμενης αστάθειας στην ευρύτερη περιοχή της Βόρειας Αφρικής, της Μέσης Ανατολής και ιδιαίτερα των Βαλκανίων.¹

Η Τουρκία αρχικά παρέμενε σχετικά απομονωμένη στη Μέση Ανατολή. Οι σχέσεις με τον αραβικό κόσμο παρέμειναν ψυχρές εξαιτίας των αρχικά όλο και στενότερων σχέσεων με το Ισραήλ, που περιελάμβαναν και στρατιωτική συνεργασία. Όταν ήρθε στην εξουσία ο Ερμπακάν, οι διεθνείς σχέσεις αποτέλεσαν το μόνο πεδίο όπου ο ισλαμιστής πρωθυπουργός ήταν υποχρεωμένος να κάνει εκτεταμένες παραχωρήσεις στους στρατιωτικούς και στους συμμάχους του στην κυβέρνηση. Έτσι, οι πρώτες διεθνείς επισκέψεις του νέου πρωθυπουργού έγιναν σε μουσουλμανικές χώρες, μεταξύ αυτών το Ιράν – κάτι που έκανε έξαλλους τους Αμερικανούς – και τη Λιβύη. Ο Ερμπακάν δεν έκανε καμία κίνηση (δεν είχε την ισχύ να κάνει), για να αποδυναμώσει τους δεσμούς της χώρας με το ΝΑΤΟ και την ΕΕ.²

Η νέα τάξη πραγμάτων όπου αρχίζει να διαμορφώνεται στην ευρύτερη περιοχή επιβάλλει τη μελέτη της περιοχής με βάση τις γεωπολιτικές αλλαγές που εκδηλώθηκαν στον απόηχο της Αραβικής Άνοιξης. Ωστόσο, λόγω της ριζικής σύγκρουσης των νεωτεριστικών δυνάμεων με το υφιστάμενο - παλαιό κατεστημένο, το οποίο είναι άμεσα διασυνδεδεμένο με τις πρώην αποικιακές δυνάμεις, οι πολιτικές ανακατατάξεις και τελικές αποκρυσταλλώσεις στις χώρες αυτές δεν έχουν ακόμα ομαλοποιηθεί. Μία από τις σημαντικότερες εξεγέρσεις, αν όχι η σημαντικότερη, στα πλαίσια της Αραβικής Άνοιξης θεωρείται η περίπτωση της Συρίας. Στην εποχή της Οθωμανικής Αυτοκρατορίας η Συρία ήταν η καρδιά του Αραβικού Εθνικισμού, ενώ παράλληλα ήταν το ιδανικό και επιθυμητό μοντέλο ταυτόχρονης ύπαρξης χριστιανών και μουσουλμάνων καθώς επίσης και πολλών εθνικών και θρησκευτικών μειονοτήτων. Σήμερα, στη Συρία δοκιμάζεται όλο το διεθνές σύστημα μετά το μυστικό Σύμφωνο Σάικς – Πικό που συνάφθηκε τον Μάιο του 1916, μεταξύ Μεγάλης Βρετανίας και Γαλλίας, με τη συναίνεση της Ρωσίας, όπου μοιράζονταν και καθόριζαν σε σφαίρες επιρροής και ελέγχου εδάφη της Οθωμανικής Τουρκίας. Προφανώς, η

¹ Χρήστος Αρσενίου, *Η Τουρκική Εξωτερική Πολιτική Στην Ευρύτερη Περιοχή Της Μέσης Ανατολής Και Βόρειας Αφρικής Την Εποχή Του Ακρ Και Ο Ρόλος Του Στρατιωτικού Κατεστημένου Ως Παράγοντα Διαμόρφωσης Αυτής (2002 2017)* (Θεσσαλονίκη: Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης, Σχολή Οικονομικών και Πολιτικών Επιστημών, 2019).

² Μαρία Σαμπαντζή, *Ευρωπαϊκή Ένωση Και Τουρκία. Η Ενταξιακή Προοπτική Και Ικανότητα Προσαρμογής Μιας Περιφερειακής Δύναμης* (Θεσσαλονίκη Πανεπιστήμιο Μακεδονίας, Τμήμα Διεθνών και Ευρωπαϊκών Σπουδών 2011).

δοκιμασία αυτή, εν δυνάμει, θα προκαλέσει τροποποιήσεις ή και ακόμα αλλαγή των συνόρων, σε αντίθεση με τα προβλεπόμενα της χάρτας των Ηνωμένων Εθνών.³

Από τις συγκρουσιακές σχέσεις των δεκαετιών '80 και '90 η Άγκυρα και η Δαμασκός οδηγήθηκαν στην σύναψη φιλικών σχέσεων και ανέπτυξαν την συνεργασία τους, αφού η μεν Άγκυρα προσπαθούσε να υλοποιήσει τον στόχο του ηγεμονικού ρόλου της Τουρκίας στην Μέση Ανατολή, η δε Συρία όχι μόνο βρέθηκε χωρίς διεθνή υποστήριξη αλλά και κατηγορήθηκε από τις ΗΠΑ ως χώρα που υποστηρίζει την ισλαμική τρομοκρατία.

Η διαταραχή της υφιστάμενης κατάστασης με την έκρηξη της συριακής εξέγερσης, αναβίωσε τον ισχυρό ανταγωνισμό μεταξύ των περιφερειακών δυνάμεων (Τουρκίας, Ιράν, Ισραήλ) που δεν είναι αραβικές με σκοπό να κυριεύσουν και να ελέγξουν την ευρύτερη περιοχή και ιδιαίτερα της Συρίας, που θεωρείται σημαντικός και ανεκτίμητης σημασίας κόμβος στην περιοχή.⁴

Η πορεία και εξέλιξη της Τουρκίας σε περιφερειακό επίπεδο θα πρέπει να προβληματίσει ιδιαίτερα την Ελλάδα καθώς εάν αυτή η πορεία συνεχιστεί θεωρείται σχεδόν βέβαιο ότι οι σχετικές ισορροπίες Ελλάδας - Τουρκίας θα ανατραπούν και νομοτελειακά θα έρθει είτε η ρήξη είτε η σύμπλευση και ο πειθαναγκασμός. Στην Ελλάδα, ενέργειες εσωτερικής εξισορρόπησης, όπως η θεσμική θωράκιση με την ίδρυση Συμβουλίου Εθνικής Ασφαλείας και η ενδυνάμωση των Ενόπλων Δυνάμεων, αλλά και εξωτερικής εξισορρόπησης, μέσω κατάλληλων συμμαχιών στρατηγικού χαρακτήρα, κρίνονται ως επιβεβλημένες.

Η αναθεωρητική πολιτική της Τουρκίας, σε συνδυασμό με τις αμφισβητήσεις των ελληνικών κυριαρχικών δικαιωμάτων, στη διάρκεια των οποίων εμπλέκονται στοιχεία «σκληρής ισχύος», δημιουργεί πληθώρα δεδομένων στην ανάλυση των διμερών σχέσεων, καθώς οι δυο «συμμαχικές χώρες» (στο πλαίσιο του ΝΑΤΟ), έφτασαν ουκ ολίγες φορές στα πρόθυρα ένοπλης σύρραξης.

Σε όλη αυτή την προσπάθεια ο Ερντογάν θα συνεχίσει να έχει τον πρώτο λόγο, ως ο απόλυτος κυρίαρχος των εξελίξεων, ιδιαίτερα στο θέμα της διαμόρφωσης της Εθνικής Στρατηγικής, η οποία πλέον χαρακτηρίζεται από το δικό του προσωπικό αποτύπωμα. Στην «νέα» Τουρκία, την κατά πολλούς διχασμένη, ο αυταρχικός Τούρκος Πρόεδρος, θα μπορεί να κυβερνά ως «νεοσουλτάνος», ενώ η στρατοκρατική ελίτ θα πρέπει να προσαρμοστεί στα νέα δεδομένα, ευελπιστώντας σε μία ανατροπή της υφιστάμενης κατάστασης, που όμως προς το παρόν δεν διαφαίνεται στον ορίζοντα. Φυσικά και σε αυτό το τομέα το κυβερνών κόμμα ήδη ξεκίνησε την δημιουργία του «νέου ερντογανικού» στρατού, ο οποίος

³ Ειδικός σε θέματα Μέσης Ανατολής) Αλομπέντ Αρεφ (Διδάκτωρ της Πολιτικής Επιστήμης & Ιστορίας, Καστρίτη Βασιλική (Διεθνολόγος), "Η Συριακή Κρίση Και Η Ελλάδα," <https://www.rieas.gr/>.

⁴ Ibid.

ασπάζεται τις ισλαμιστικές αρχές και το όραμα των κυβερνώντων για την Τουρκία του 21ου αιώνα.⁵

Οι προτεραιότητες της Τουρκίας στο εσωτερικό τρέφουν αντίστοιχα τις προτεραιότητες στο διεθνές επίπεδο. Οι διπλωματικές και στρατιωτικές επιτυχίες στο εξωτερικό δύνανται να αντισταθμίσουν ή τουλάχιστον εκτρέφουν λόγω της δυναμικής και της επικινδυνότητάς τους τον πολιτικό διάλογο, παρατείνοντας με αυτόν τον τρόπο την παραμονή του Προέδρου Ερντογάν στα ηνία της χώρας, αλλά και ταυτόχρονα τροφοδοτώντας την απώτερη επιδίωξη αντικατάστασης του Μουσταφά Κεμάλ από τον ίδιο ως την πρωταρχική ηγετική φυσιογνωμία του τουρκικού πολιτεύματος.⁶

Οι αραβικές εξεγέρσεις του 2011 διατάραξαν για μία ακόμα φορά τις συρο - τουρκικές σχέσεις, καθώς η συριακή εξέγερση γρήγορα μετατράπηκε σε εμφύλιο και αυτός σε έναν πόλεμο δια αντιπροσώπων. Η Άγκυρα θορυβήθηκε από τις εξελίξεις αυτές και επιδίωξε -με κάθε μέσο- να αποτρέψει την εμφάνιση μίας ακόμα περιφερειακής πτυχής του Κουρδικού ζητήματος μετά το Ιράκ. Πρόκειται για την πολιτική αναγνώριση των Κούρδων της Συρίας, πράγμα που θα ενδυνάμωνε το κουρδικό κίνημα στο εσωτερικό της Τουρκίας, το οποίο ο τουρκικός στρατός δεν μπορεί να καταστείλει από το 1984 μέχρι σήμερα. Ο στόχος αυτός όμως δεν ήταν εύκολο να επιτευχθεί για την Άγκυρα, η οποία όχι μόνο εισέπραττε την άρνηση των νατοϊκών της συμμάχων να εμπλακούν στην συριακή κρίση αλλά και διότι οι Κούρδοι αποδείχθηκαν ως ο μόνος παράγοντας που μπορούσε να αναχαιτίσει την δράση του Ισλαμικού κράτους στο Ιράκ και την Μείζονα Συρία» (ΙΚΙΣ). Η ικανότητα αυτή των Κούρδων μαχητών της Συρίας τους έκανε πολύτιμους συμμάχους για την Ουάσιγκτον, η οποία αποφάσισε να τους ενισχύσει. Όπως αναμενόταν, η απόφαση αυτή των ΗΠΑ δυσαρέστησε την Τουρκία η οποία στράφηκε προς την Μόσχα, η οποία από αντίπαλος της Άγκυρας σύντομα μετατράπηκε σε στενότατο σύμμαχο. Όπως επίσης ήταν αναμενόμενο, η Ουάσιγκτον ενοχλήθηκε βαθύτατα από την τουρκική αυτή στροφή, όχι μόνο διότι έθετε θέμα συνοχής του ΝΑΤΟ αλλά και διότι έπληττε το κύρος των ΗΠΑ. Προς στιγμήν φάνηκε ότι η ρήξη στις αμερικανο-τουρκικές σχέσεις ήταν αναπόφευκτη, φαίνεται όμως ότι κάτι τέτοιο δεν θα συμβεί, αφού οι ΗΠΑ προσπαθούν να αποφύγουν την οριστική ρήξη. Οι λόγοι για αυτήν την αμερικανική στάση είναι πολλοί, βασικό ρόλο όμως παίζει το γεγονός ότι η Ρωσία παραμένει βασικός αντίπαλος των ΗΠΑ, όπως επίσης και το γεγονός ότι οι Κούρδοι είναι οι μοναδικοί σύμμαχοι της Ουάσιγκτον στην Συρία. Επομένως, οι ΗΠΑ προσπαθούν να βρουν μία μέση λύση στο ζήτημα των Κούρδων της Συρίας, ενώ δεν αποτρέπουν τις τουρκικές στρατιωτικές επιχειρήσεις σε συριακό έδαφος. Μέχρι τώρα, το αδιέξοδο στις αμερικανο - τουρκικές σχέσεις παραμένει, όπως παραμένει

⁵ Αρσενίου, *Η Τουρκική Εξωτερική Πολιτική Στην Ευρύτερη Περιοχή Της Μέσης Ανατολής Και Βόρειας Αφρικής Την Εποχή Του Ακρ Και Ο Ρόλος Του Στρατιωτικού Κατεστημένου Ως Παράγοντα Διαμόρφωσης Αυτής (2002 2017)*.

⁶ Σταύρος Δρακουλαράκος, *Η Περιφερειακή Στρατηγική Της Τουρκίας Και Η Θέση Της Ελλάδας*, ed. Κύκλος Ευρωπαϊκών και Διεθνών Αναλύσεων ΕΝΑ, Ελλάδα, *Τουρκία Νοτιοανατολική Μεσόγειος Και Ανταγωνισμοί Ισχύος* (Αθήνα: Ινστιτούτο Εναλλακτικών Πολιτικών 2020).

ανοικτό και το Κουρδικό ζήτημα στην Συρία αλλά και η ίδια η συριακή κρίση, η οποία συνεχίζεται.

Η Τουρκία εκτιμάται ότι θα συνεχίσει, εκμεταλλευόμενη τα βασικά της πλεονεκτήματα, όπως το δημογραφικό, την οικονομική της ευημερία, παρά τους κλυδωνισμούς κατά το τελευταίο χρονικό διάστημα από εξωγενείς, κατά κύριο λόγο, παράγοντες, την γεωστρατηγική της θέση, αλλά και την διπλωματική δεινότητα του Τούρκου Προέδρου, να παραμένει προσηλωμένη στο όραμα της και να διατηρηθεί σε περιφερειακή δύναμη.⁷

Η τουρκική στρατηγική όπως εκπροσωπείται από τον Πρόεδρο Ερντογάν δεν είναι ούτε βραχυπρόθεσμη ούτε κυκλοθυμική. Αντιθέτως, όπως έχει αποδείξει τα τελευταία έτη, αναπροσαρμόζεται σε τακτά χρονικά διαστήματα και ανάλογα με τις εξελίξεις στο εσωτερικό και στην άμεση περιφέρειά της, με σταθερό γνώμονα την παλινόρθωση του τουρκικού κύρους, όπως αυτό γίνεται αντιληπτό από τους Τούρκους ιθύνοντες. Στην προκειμένη περίπτωση, ο Πρόεδρος Ερντογάν εποφθαλμιά, με όρους *realpolitik*, την μακροχρόνια παραμονή στην εξουσία, εφόσον εξυπηρετεί τα τουρκικά συμφέροντα και την ισοπέδωση κάθε προσπάθειας πολιτικής ή στρατιωτικής ανατροπής του. Η στρατηγική του Ερντογάν ακροβατεί επί ενός τεντωμένου σκοινιού, ελλοχεύοντας υψηλούς κινδύνους αλλά παράλληλα δύναται να επιφέρει υψηλά κέρδη. Τα αμέσως επόμενα έτη θα αναδείξουν αν αυτή η πολιτική θα ευδοκιμήσει και αν θα προσφέρει τα επιδιωκόμενα αποτελέσματα στους εμπνευστές της.⁸

⁷ Ibid.

⁸ Ibid.

1. Εισαγωγή

Η Τουρκία, σύμφωνα με μελέτες που θα αναφερθούν, χαρακτηρίζεται ως «Περιφερειακή Δύναμη» στην εγγύς περιοχή, καθότι διεθνείς μελέτες τεκμηριώνουν ότι, διαθέτει τα απαραίτητα στοιχεία που μπορούν να της αποδώσουν τον χαρακτηρισμό.

Τον Μάρτιο 2011, μετά το ξέσπασμα της συριακής εξέγερσης αναδύθηκε κενό ισχύος, το οποίο λειτούργησε ως πηγή αστάθειας και κινδύνων για το ευρύτερο σύστημα αλλά κυρίως ως μαγνήτης για τις περιφερειακές επίμονες αναζητήσεις - επιδιώξεις των κέντρων ισχύος του συστήματος. Η κρίση στη Συρία από τα τέλη του 2012, είχε υπερβεί τα όρια της Συρίας και είχε μεταβληθεί σε ένα περιφερειακό πόλεμο με διεθνείς καταλήξεις. Το αποτέλεσμα της συριακής κρίσης και η κλιμάκωση αυτής είχε ως αποτέλεσμα την είσοδο της Συρίας σε εμπόλεμη κατάσταση όπου κατ' επέκταση προκάλεσε τον σχηματισμό ενός νέου ανταγωνιστικού περιβάλλοντος ισχύος στην ευρύτερη περιοχή της Μέσης Ανατολής. Ο συριακός πόλεμος παρά τις διαφορές σε γεωστρατηγικούς και ιδεολογικούς τομείς, πρόσφερε στα σουνιτικά κέντρα ισχύος του συστήματος όπως είναι κατά κύριο μέρος η Σαουδική Αραβία, το Κατάρ και η Τουρκία ένα ρήγμα γεωπολιτικής διάστασης το οποίο εν συνεχεία επέφερε ένα σημαντικό χτύπημα στη συνοχή της Ιρανικής ισχύος στο εσωτερικό, στο νευραλγικό κέντρο του μεσανατολικού Μεσανατολικού συστήματος. Οι απολήξεις της συριακής κρίσης επηρεάζουν άμεσα, εκτός από το σύνολο της λειτουργικής ικανότητας των δρώντων του υπέρ συστήματος και την Περιφερειακή κατανομή της εν δυνάμει ισχύος. Αυτό είχε ως αποτέλεσμα, ο ανταγωνισμός σε περιφερειακό επίπεδο να συμβάλλει καταλυτικά στη ραγδαία αύξηση της έντασης του συριακού πολέμου, στην αμφισβήτηση της εδαφικής ανεξαρτησίας της Συρίας και στην αναγέννηση ενός νέου ισλαμιστικού μιλιταριστικού κύματος με τη μορφή οργανώσεων, όπως του ισλαμικού Κράτους (ISIS).

Παράλληλα, η Τουρκία εκτίμησε ότι, θα ήταν δυνατόν μετά από μία αλλαγή καθεστώτος να εξασφαλίσει άλλης διάστασης επιρροή στη Συρία. Ωστόσο, η εμπλοκή της μαζί με τα συνολικότερα προβλήματα της επί της συριακής κρίσης, της επέφεραν ένα διαρκές «καταστροφικό έλεγχο». Απόρροια αυτού ήταν και η συνεργασία με τη Ρωσία όπου χαρακτηρίζεται ως αναγκαστική, ιδιαίτερα όταν αυτή αναδείχθηκε ως ο βασικός διαμεσολαβητής στην ευρύτερη περιοχή. Η Ρωσία ήταν η μόνη που μπορούσε να εγγυηθεί την πολιτική και εδαφική ενότητα της Συρίας καθώς επίσης και την αποτροπή της πιθανότητας ανάδυσης μιας κουρδικής κρατικής ή ημι-κρατικής οντότητας. Όλα αυτά, ποτέ δεν αναχαίτισαν την προσπάθεια της Τουρκίας να διατηρεί, να ενισχύει και να επεμβαίνει με τις δυνάμεις της άμεσα στο συριακό έδαφος με σκοπό να συνεχίζει να έχει εν δυνάμει λόγο στα δρώμενα στην Συρία και την επόμενη ημέρα.

Η Τουρκία προσπαθεί να εισέλθει στην οικογένειά της ΕΕ, χωρίς να επιδεικνύει έναν σταθεροποιητικό παράγοντα στην ευρύτερη περιοχή, προκαλώντας προβλήματα ε-

θνικής κυριαρχίας με τις γειτονικές χώρες παραβλέποντας το Διεθνές Δίκαιο. Με την Ελλάδα υπάρχουν παράγοντες τριβής που προ απαιτείται να ληφθούν υπ' όψιν για να σχηματιστεί τεκμηριωμένη γνώμη και αποτυπώνονται:

- Μέσω των αναθεωρητικών θέσεων που έχει την τάση να προωθεί η Τουρκία στις θέσεις της με την Ελλάδα, παρόλο που η βάση τους έχει καθοριστεί από τη συνθήκη της Λωζάνης.

- Μέσω του αδιεξόδου που κατέληξε η Τουρκία στο εσωτερικό της, που είναι εμφανές με τα κοινωνικά και οικονομικά προβλήματα αλλά και με τα προβλήματα των ανθρωπίνων δικαιωμάτων και των μειονοτήτων.

- Μέσω της σκληρότητας και της αδιαλλαξίας που αποτυπώνεται από την στοχοθεσία της Τουρκίας να έχει λόγο για οτιδήποτε συμβαίνει στην Κύπρο καθότι σύμφωνα με τον Αχμέτ Νταβούτογλου, η Τουρκία δεν πρόκειται ποτέ να σταματήσει να τη διεκδικεί ολοκληρωτικά. Ως εκ τούτου, η εύρεση λύσης χαρακτηρίζεται ως ουτοπία.

Σκοπός της διπλωματικής είναι η εκτίμηση του στρατηγικού σχεδιασμού της Τουρκίας ως περιφερειακή δύναμη για την Συρία και την Ελλάδα έτσι ώστε να αποδοθούν ωφέλιμα συμπεράσματα.

2. Ανάλυση

2.1. Τουρκία – Περιφερειακή Δύναμη

Η Τουρκία προσπαθεί με κάθε τρόπο, (θεμιτό ή αθέμιτο) να κερδίσει μια θετική εικόνα στο βάθρο των περιφερειακών δυνάμεων και να αναγνωριστεί από τα κυρίαρχα κράτη ότι, είναι ένα δημοκρατικό κράτος στον αραβικό κόσμο που βασίζεται στην δημοκρατία και τις αρχές της, την ελευθερία, στα ανθρώπινα δικαιώματα έτσι ώστε, να καθιερωθεί και να ισχυροποιηθεί ως μία σημαντική περιφερειακή δύναμη. Επιπρόσθετα, ο κυριαρχικός στόχος της Τουρκίας είναι η μεταμόρφωσή της από μία παθητικού χαρακτήρα περιφερειακή δύναμη, σε μία παγκόσμια κυριαρχική δύναμη.

Η Τουρκία μέχρι το 2023, σύμφωνα με τον Αχμέτ Νταβούτογλου θα είναι μία παγκόσμια δύναμη, όπως αναφέρει χαρακτηριστικά ο Aras στο «Davutoglu era in Turkish foreign policy». Η Τουρκία εκτιμάται ότι, μπορεί να αναδειχθεί σε μία περιφερειακή ηγεμονική δύναμη, η οποία μπορεί να παίζει κυριαρχικό ρόλο στην εγγύς περιφέρειά της.

Η Τουρκία, μετά την εκλογή του ΑΚΡ στην εξουσία, στήριξε σε μεγάλο βαθμό την περιφερειακή εξωτερική της πολιτική, με στρατηγικό σχεδιασμό, γεωπολιτικές αναλύσεις, αντιλήψεις και σκέψεις του Αχμέτ Νταβούτογλου, που ήταν πρώην σύμβουλος του Πρωθυπουργού και Υπουργός Εξωτερικών σε θέματα εξωτερικής πολιτικής. Η Τουρκική εξωτερική πολιτική, μέσω του νέου τρόπου προσανατολισμού που ονομάζεται δόγμα Αχμέτ Νταβούτογλου έχει ως σημείο βάσης ότι, η Τουρκία διαθέτει και πρέπει να διατηρεί το ιστορικό και γεωγραφικό της βάθος. Το ιστορικό βάθος της οθωμανικής αυτοκρατορίας και κληρονομιάς, σύμφωνα με την ανάλυση και τον συλλογισμό του Αχμέτ Νταβούτογλου, προσδίδει γεωγραφικό βάθος στην Τουρκία. Για την διατήρηση του στρατηγικού βάθους είναι απαραίτητο το γεωγραφικό και ιστορικό βάθος. Αυτό επιτρέπει και προσδίδει στην Τουρκία να διατηρεί την επιρροή της σε πολλές γεωπολιτικές περιοχές. Σύμφωνα με τον Αχμέτ Νταβούτογλου, ο καθορισμός του στρατηγικού προσανατολισμού της Τουρκίας πρέπει να απορρέει από τις γεωπολιτικές, γεωπολιτισμικές, γεωοικονομικές απολήξεις του στρατηγικού βάθους.⁹

Η Τουρκία παρέμενε σχετικά απομονωμένη στη Μέση Ανατολή. Οι σχέσεις με τον αραβικό κόσμο παρέμειναν ψυχρές εξαιτίας των όλο και στενότερων σχέσεων με το Ισραήλ, που περιελάμβαναν και στρατιωτική συνεργασία. Όταν ήρθε στην εξουσία ο Ερμπακάν, οι διεθνείς σχέσεις αποτέλεσαν το μόνο πεδίο όπου ο ισλαμιστής πρωθυπουργός ήταν υποχρεωμένος να κάνει εκτεταμένες παραχωρήσεις στους στρατιωτικούς και στους συμμάχους του στην κυβέρνηση. Έτσι, οι πρώτες διεθνείς επισκέψεις του νέου πρωθυπουργού έγιναν σε μουσουλμανικές χώρες, μεταξύ αυτών το Ιράν και η Λιβύη – κάτι που έκανε έξαλλους τους Αμερικανούς. Ο Ερμπακάν δεν έκανε καμία κίνηση και δεν θα μπορούσε άλλωστε να κάνει, για να αποδυναμώσει τους δεσμούς της χώρας του, με το NATO

⁹ Ζήνωνας Τσιάρας, *Turkish Regional Security Policy in a New Geopolitical Environment*, Strategy International, Si Research Papers Series, Κείμενο Έρευνας Si No. 1/2012 (2012).

και την ΕΕ. Πιέστηκε, εξάλλου, από το στρατό να υπογράψει τη στρατιωτική συμφωνία με το Ισραήλ. Η εξωτερική του πολιτική ήταν, επομένως, σε μεγάλο βαθμό, συμβολική.¹⁰

Οι δεσμοί με τα πρώην Οθωμανικά εδάφη στα Βαλκάνια και στη Μαύρη Θάλασσα, αντίθετα από εκείνους με την Κεντρική Ασία, είναι πραγματικοί και βαθιοί. Από πολλές απόψεις, οι περιοχές αυτές μοιράζονται μια κοινή κληρονομιά και ως αποτέλεσμα των πρακτικών βίαιης μετακίνησης πληθυσμών των δύο τελευταίων αιώνων, το ένα τρίτο σχεδόν του πληθυσμού της Τουρκίας διαθέτει οικογενειακές ρίζες σ' αυτές τις περιοχές. Οικονομικοί, πολιτικοί, πολιτισμικοί και ιστορικοί λόγοι, οδηγούν στο ίδιο συμπέρασμα. Εκτιμάται ότι, η ημερήσια διάταξη της τουρκικής εξωτερικής πολιτικής θα συνεχίσει να καθορίζεται από την σχέση της με την Ευρωπαϊκή Ένωση (ΕΕ) και την Ατλαντική Συμμαχία (NATO) και η Τουρκία θα εξελιχθεί σε βασικό περιφερειακό παράγοντα στην περιοχή της Μαύρης Θάλασσας και στα Βαλκάνια. Η Κεντρική Ασία, αντίθετα, θα αποδειχθεί περιθωριακής σημασίας για τα συμφέροντά της. Η Τουρκία ενίσχυσε το ρόλο της ως βαλκανική δύναμη με τη συμμετοχή της τόσο στις ειρηνευτικές επιχειρήσεις στη Βοσνία όσο και στον πόλεμο με τη Σερβία στο Κόσσοβο.¹¹

Η Τουρκία, σύμφωνα με μελέτες, καλύπτει τις προϋποθέσεις που χαρακτηρίζουν μια χώρα ως «Περιφερειακή Δύναμη».¹² Για μια πιο αναλυτική περιγραφή βλ. Παράρτημα «Α» στο παρόν πόνημα.

2.2. Συρία (Ιστορική Αναδρομή)

Δεδομένου ότι η περιοχή της Μέσης Ανατολής είναι πεδίο «συγκοινωνούντων δοχείων», η συριακή κρίση έχει επηρεάσει δραματικά τα πολιτικά δρώμενα σε περιφερειακό επίπεδο. Ο εμφύλιος πόλεμος στη Συρία, είναι αποτέλεσμα των αραβικών εξεγέρσεων του 2011, που ξεκίνησαν από την Τυνησία και εξέφραζε αιτήματα, όπως η δικαιοσύνη, η ελευθερία και η ισότητα, καθώς και το αίτημα για την απομάκρυνση των αυταρχικών καθεστώτων, τα οποία καταπίεζαν τον αραβικό κόσμο. Οι διαδηλωτές κατάφεραν να πετύχουν την ανατροπή του Αιγύπτιου προέδρου Χόνσι Μουμπάρακ, του Τυνησίου προέδρου Ζινεαμπεντίν Μπεν Αλί και του προέδρου της Υεμένης Αλί Αμπντουλάχ Σαλέμ, αλλά η κατάσταση στη Συρία δεν είχε τη ίδια εξέλιξη. Το καθεστώς Άσαντ άσκησε σκληρή καταστολή στους εξεγερμένους, γεγονός που οδήγησε σε έναν από τους πιο αιματηρούς εμφύλιους πολέμους των τελευταίων δεκαετιών.¹³

Παράλληλα, η Συρία αποτελεί πεδίο εμπλοκής διεθνών, περιφερειακών και εγχώριων δρώντων, με αποτέλεσμα να λαμβάνει χώρα ένας πόλεμος δι' αντιπροσώπων, καθώς

¹⁰ Σαμπαντζή, *Ευρωπαϊκή Ένωση Και Τουρκία. Η Ενταξιακή Προοπτική Και Ικανότητα Προσαρμογής Μιας Περιφερειακής Δύναμης*

¹¹ Ibid.

¹² Detlef Nolte, *How to Compare Regional Powers: Analytical Concepts and Research Topics* (Hamburg GIGA German Institute of Global and Area Studies, Hamburg, 2007).

¹³ Βικτωρία Σκουρτανιώτη, *Η Επίδραση Της Συριακής Κρίσης Στις Συρο - Τουρκικές Σχέσεις* (Ρόδος: Πανεπιστήμιο Αιγαίου. Σχολή Ανθρωπιστικών Επιστημών. Τμήμα Μεσογειακών Σπουδών 2019).

ο καθένας από αυτούς προσπαθεί να επιβάλλει τα συμφέροντα του στην περιοχή με έμμεσο τρόπο.¹⁴

Επιπλέον, στον πόλεμο συμμετέχουν και εγχώριοι δρώντες, δηλαδή σουνιτικές ισλαμιστικές τρομοκρατικές ομάδες, όπως το λεγόμενο Ισλαμικό Κράτος, που στρέφονται κατά του καθεστώτος Άσαντ, σιιτικές ομάδες, όπως η λιβανική Χεσμπολάχ, οι οποίες υποστηρίζουν το καθεστώς Άσαντ. Επίσης, υπάρχουν και οι Κούρδοι που διαμένουν κυρίως στη βόρεια περιοχή της Συρίας, οι οποίοι μάχονται με σκοπό, τουλάχιστον, την παρουσία τους στις διπλωματικές διαπραγματεύσεις, που θα ακολουθήσουν μετά την λήξη του πολέμου και θα καθορίσουν την νέα μορφή της χώρας.¹⁵

Καθώς η συριακή κρίση συνεχίζεται, η Τουρκία έχει εμπλακεί και αποτελεί έναν από τους βασικότερους περιφερειακούς δρώντες στον συριακό εμφύλιο πόλεμο, καθώς όπως προαναφέρθηκε, στο βόρειο τμήμα της Συρίας κατοικεί μεγάλο ποσοστό Κούρδων.¹⁶ Το ασταθές κλίμα που επικρατεί στη Συρία, μπορεί να προκαλέσει προβλήματα στην Άγκυρα, καθώς η αναζωπύρωση του Κουρδικού προβλήματος και η ενδεχόμενη δημιουργία ενός ομόσπονδου κρατιδίου παρόμοιου με αυτό στο βόρειο Ιράκ θα ενισχύσει την δράση του Κουρδικού Εργατικού Κόμματος (PKK) στο εσωτερικό της. Επιπλέον, η Άγκυρα ανησυχεί ιδιαίτερα καθώς το αξιόμαχο των Κούρδων ενάντια στο ΙΚΙΣ τράβηξε το ενδιαφέρον της Δύσης και πλέον οι Κούρδοι μαχητές αποτελούν το βασικό σύμμαχο των ΗΠΑ στον πόλεμο. Επιπροσθέτως, το καθεστώς Άσαντ λόγω της έλλειψης στρατιωτικού δυναμικού επιτρέπει την δράση των Κούρδων στη βορειοανατολική Συρία, με αποτέλεσμα να υπάρχει μια άγραφη συμφωνία ανακωχής μεταξύ των δύο πλευρών, ενώ οι Κούρδοι της Συρίας ανακοίνωσαν τον Μάρτιο του 2016 τον έλεγχο των περιοχών στη βόρεια Συρία.¹⁷

Οι διμερείς σχέσεις Τουρκίας - Συρίας κυμαίνονται από την εχθρότητα στην φιλία, ενώ σήμερα βρίσκονται σε κρίση. Η ένταση στις σχέσεις Τουρκίας - Συρίας άρχισε με το γεγονός ότι μετά την διάλυση της Οθωμανικής αυτοκρατορίας, το Σαντζάκιο της Αλεξανδρέττας συμπεριελήφθη στο έδαφος του μελλοντικού συριακού κράτους, το οποίο βρισκόταν υπό γαλλική «Εντολή». Έκτοτε, η Τουρκία αρνούμενη αυτή την απόφαση, διεκδίκησε την περιοχή της Αλεξανδρέττας, με αποτέλεσμα το 1939 με την ανοχή της Γαλλίας και μετά από ένα αμφισβητούμενο δημοψήφισμα, να αποδοθεί στην Τουρκία.¹⁸

Επίσης, κατά την δεκαετία του '70 και του '80, οι σχέσεις των δύο χωρών δοκιμάστηκαν λόγω της διαχείρισης των υδάτινων πόρων των ποταμών Τίγρη και Ευφράτη, οι οποίοι πηγάζουν από την Νοτιοανατολική Τουρκία. Η Τουρκία επιδίωκε να περιορίσει τη ροή τους προς την Συρία, διότι ανέπτυξε το GAP (Southeastern Anatolia Project). Την ίδια περίοδο, η Συρία κατηγορήθηκε ότι, υποστηρίζει τους Κούρδους του PKK για να πιέσει την Τουρκία για το θέμα της κατανομής των υδάτων. Ιδιαίτερα την δεκαετία του '90

¹⁴ Ibid.

¹⁵ Ibid.

¹⁶ Ibid.

¹⁷ Ibid.

¹⁸ Ibid.

οι δύο πλευρές βρέθηκαν αρκετές φορές στα πρόθυρα ένοπλης σύρραξης με την συγκεντρωση στρατευμάτων κατά μήκος των συνόρων τους. Ωστόσο, στα τέλη της δεκαετίας του '90 η Συρία δεν άντεξε την πίεση της τουρκικής κυβέρνησης σταμάτησε να υποστηρίζει το PKK και απέλασε από τη χώρα τον ηγέτη του Αμπντουλάχ Οτσαλάν.¹⁹

Έκτοτε, οι σχέσεις των δύο χωρών παρουσίασαν σαφή βελτίωση σε όλα τα επίπεδα. Ειδικότερα με την άνοδο του ισλαμικού κόμματος του Ρετζέπ Ταγίπ Ερντογάν στην εξουσία, οι δύο χώρες ήρθαν πολύ κοντά και η τουρκική πολιτική των «μηδενικών προβλημάτων», με γνώμονα το Δόγμα Νταβούτογλου, στην Μέση Ανατολή φαινόταν να έχει επιτυχία. Η Τουρκία στήριξε τον Μπασάρ Αλ- Άσαντ (διαδέχθηκε τον πατέρα του, το 2000) και προσπάθησε να τον απεγκλωβίσει από την διεθνή απομόνωση που του είχε επιβληθεί μετά τα γεγονότα της 11^{ης} Σεπτεμβρίου του 2001. Κατά την πρώτη δεκαετία του 21^{ου} αιώνα η Τουρκία και η Συρία φάνηκαν να αποκτούν ισχυρούς δεσμούς φιλίας με την ανάπτυξη στρατηγικής συνεργασίας, την κατάργηση της βίζας, τις αμοιβαίες επισκέψεις σε επίπεδο κορυφής και την προσπάθεια της Τουρκίας να αναλάβει ρόλο μεσολαβητή στην διένεξη μεταξύ Συρίας και Ισραήλ για τα Υψίπεδα του Γκολάν. Ωστόσο, το καλό κλίμα τερματίστηκε αιφνιδίως με το ξέσπασμα των αραβικών εξεγέρσεων που, όπως προαναφέρθηκε, είχε ως αποτέλεσμα στην Συρία την έναρξη του εμφυλίου.²⁰

Όταν ξέσπασε ο πόλεμος τον Μάρτιο του 2011, ο Ρετζέπ Ταγίπ Ερντογάν αρχικά προσφέρθηκε να βοηθήσει τον πρόεδρο Άσαντ, ώστε να προβεί στις κατάλληλες μεταρρυθμίσεις, προκειμένου να αποκατασταθεί η εσωτερική τάξη. Ωστόσο, ενισχυμένη από την έμμεση ανάμειξη της Δύσης στον συριακό εμφύλιο, η Τουρκία άλλαξε στάση και υποστήριξε κατηγορηματικά την πτώση του προέδρου Άσαντ. Στην αρχή προχώρησε σε αυστηρές συστάσεις προς την συριακή κυβέρνηση, δέχθηκε περισσότερα από δύο εκατομμύρια Σύρους πρόσφυγες στο έδαφος της και φιλοξένησε συναντήσεις της συριακής αντιπολίτευσης. Επίσης, η Τουρκία δραστηριοποιούνταν έντονα σε συναντήσεις της «Ομάδας Φίλων του Συριακού Ααού». Σε απάντηση της, η συριακή πλευρά ανέστειλε τις οικονομικές συμφωνίες με την Τουρκία.²¹

Η δράση της Τουρκίας στον συριακό εμφύλιο πόλεμο έγινε πιο έντονη με τον Ελεύθερο Συριακό Στρατό να ενισχύεται από την Άγκυρα και μάλιστα να διατηρεί βάσεις σε τουρκικό έδαφος, οι οποίες αποσκοπούσαν στην εκπαίδευση των στρατιωτών. Ακόμα, η Τουρκία δεν δίστασε να υποστηρίξει και να ενισχύσει ένοπλες ισλαμιστικές οργανώσεις, όπως το λεγόμενο Ισλαμικό Χαλιφάτο, για να πετύχει το σκοπό της. Επιπλέον, δημιούργησε θερμό επεισόδιο με την Μόσχα, με την κατάρριψη του ρωσικού μαχητικού το 2015 για να φέρει σε αντιπαράθεση την τελευταία με το ΝΑΤΟ και στην συνέχεια να ταχθεί στο πλευρό της Μόσχας, παρόλο που τα συμφέροντα τους στην περιοχή είναι αποκλίνοντα. Επίσης, το 2016 με την στρατιωτική επιχείρηση «Ασπίδα του Ευφράτη» εγκαινίασε την

¹⁹ Ibid.

²⁰ Ibid.

²¹ Ibid.

στρατιωτική της παρουσία στην περιοχή και το 2018 ως συνέχεια της προηγούμενης επίθεσης, κατέλαβε τον κουρδικό θύλακα του Αφρίν με στρατιωτική επιχείρηση, γνωστή ως «Κλάδος Ελαίας». Στόχος της επιθετικής αυτής πολιτικής ήταν να καταπολεμήσει το κουρδικό στοιχείο και να αποτρέψει την ένωση των κουρδικών καντονιών που θα οδηγούσαν στην δημιουργία ενός αυτόνομου κουρδικού κρατιδίου.²²

Ο εμφύλιος πόλεμος στη Συρία, όπως και οι υπόλοιπες εξεγέρσεις, άλλαξαν σε μεγάλο βαθμό τις ισορροπίες σε τοπικό, περιφερειακό και διεθνές επίπεδο. Η μετατροπή αυτή οδήγησε στην ανάδειξη των Κούρδων ως υπολογίσιμης δύναμης στον πόλεμο, καθώς οργανώθηκαν πολιτικά και στρατιωτικά, με αποτέλεσμα να εξοπλίζονται και να μάχονται αποτελεσματικά εναντίον των ακραίων ισλαμιστών. Η αδυναμία της συριακής κυβέρνησης να υπερασπιστεί τα εδάφη της και να περιορίσει τις συγκρούσεις των αντικαθεστωτικών, την οδήγησαν στην απομάκρυνση των στρατευμάτων της από τα εδάφη της βόρειας Συρίας, επιτρέποντας έτσι στους Κούρδους και συγκεκριμένα στις Μονάδες Προστασίας του Λαού (YPG) την άμυνα της περιοχής. Για αυτό το λόγο, υπάρχει μια άτυπη συμφωνία μη επίθεσης μεταξύ των Κούρδων και του συριακού καθεστώτος. Μάλιστα, ο πρόεδρος Άσαντ δέχτηκε να παραχωρήσει εξοπλισμό και ανθρωπιστική βοήθεια στους Κούρδους μαχητές που πολεμούσαν στο Μανμπίτζ. Επιπλέον, τους υποσχέθηκε ενίσχυση της σχετικής τους αυτονομίας.²³

Όμως, λόγω των τελευταίων εξελίξεων στη συριακή κρίση ήρθε να προστεθεί στο τραπέζι μια ακόμη άποψη για το μέλλον του κουρδικού πληθυσμού, που δεν ήταν άλλη από την ύπαρξη ενός ανεξάρτητου κουρδικού κρατιδίου εντός των συριακών συνόρων.²⁴ Οι Κούρδοι μαχητές αποτελούν τον βασικό σύμμαχο των ΗΠΑ στον συριακό εμφύλιο, καθώς αφενός, οι ΗΠΑ άργησαν να συμμετέχουν στον πόλεμο με αποτέλεσμα οι Κούρδοι να καταστούν από την Ουάσιγκτον ως ο μόνος σύμμαχος των ΗΠΑ στη Συρία και αφ' ετέρου, διότι παρόλο που οι Αμερικανοί κατείχαν τον απαραίτητο εξοπλισμό για τον έλεγχο του θαλάσσιου και του εναέριου χώρου, δεν απέστειλαν χερσαίες δυνάμεις, κενό το οποίο μπορούσαν να καλύψουν οι Κούρδοι. Ως επί το πλείστον, οι Κούρδοι μαχητές λαμβάνουν σημαντική υποστήριξη, κυρίως σε στρατιωτικό επίπεδο, από την Ουάσιγκτον. Μάλιστα, ο πρώην Πρόεδρος των ΗΠΑ Ντόναλντ Τραμπ ανακοίνωσε ότι, θα παρέχει στους Κούρδους ενισχυμένο εξοπλισμό.²⁵

Η Άγκυρα δεν συμβιβάζεται με την παραχώρηση οποιουδήποτε βαθμού αυτονομίας στους Κούρδους. Για αυτό το λόγο, η τουρκική κυβέρνηση αρνήθηκε να συνδράμει στην προσπάθεια των ΗΠΑ για την καταπολέμηση του ΙΚΙΣ στη μάχη του Κομπάνι και επιπροσθέτως προσπάθησε να πείσει τις ΗΠΑ και την ΕΕ να συμπεριλάβουν το YPG στη λίστα με τις τρομοκρατικές οργανώσεις, κάτι που αρνήθηκαν οι ΗΠΑ καθιστώντας έτσι

²² Ibid.

²³ Ibid.

²⁴ Ibid.

²⁵ Ibid.

την σαφή θέση τους σχετικά με τους Κούρδους. Αυτό φαίνεται ξεκάθαρα από τους στόχους της αμερικανικής πολιτικής στον πόλεμο της Συρίας, που έρχεται σε πλήρη αντίθεση με αυτούς της Τουρκίας. Η Άγκυρα έχει ως βασική της προτεραιότητα την απομάκρυνση του Προέδρου Άσαντ από την εξουσία, ενώ οι ΗΠΑ επικεντρώνονται στην εξάλειψη του λεγόμενου «Ισλαμικού Κράτους».²⁶

Το ΝΑΤΟ από την πλευρά του δεν είχε την πρόθεση να επέμβει στρατιωτικά στον συριακό εμφύλιο πόλεμο και έτσι δεν έκανε δεκτά τα αιτήματα της Άγκυρας. Έτσι, η Τουρκία κλήθηκε να βρει μια περιφερειακή λύση, η οποία θα προερχόταν από τον συμβιβασμό ανάμεσα στους υποστηρικτές της και τους αντιπάλους του συριακού καθεστώτος, η οποία όμως ήταν αναποτελεσματική. Έτσι, η Άγκυρα προσπάθησε να εμπλέξει τις ΗΠΑ στη συριακή κρίση, με τον Ρετζέπ Ταγίπ Ερντογάν να δηλώνει ότι η Συρία παραβιάζει την «Red Line» που είχε θέσει ο Μπαράκ Ομπάμα, δηλαδή τη χρήση χημικών όπλων. Οι ΗΠΑ απέφυγαν την ένοπλη εμπλοκή τους στον συριακό εμφύλιο πόλεμο, επιλέγοντας την διπλωματική οδό, δηλαδή τη συνεννόηση με την Ομοσπονδία της Ρωσίας, βασικός σύμμαχος του καθεστώτος Άσαντ, σχετικά με τα χημικά όπλα που διέθετε η Δαμασκός και επιτυγχάνοντας μια λύση αμοιβαίου οφέλους από την παράδοση τους.²⁷

Αφού κατάφερε να εξουδετερώσει το κεντρικό στοιχείο στην περιοχή Αφρίν, η Τουρκία απείλησε επιπρόσθετα με στρατιωτική επιχείρηση στην περιοχή Μανμπίτζ, στην οποία κατοικεί μεγάλος αριθμός Κούρδων. Το ενδεχόμενο αυτό προκάλεσε ανησυχία μεταξύ των νατοϊκών δρώντων, καθώς τα αμερικανικά στρατεύματα βρίσκονταν στο Μανμπίτζ και θα μπορούσε να προκληθεί σύγκρουση ανάμεσα στους δύο νατοϊκούς συμμάχους, δηλαδή των ΗΠΑ και της Τουρκίας. Ο φόβος αυτός αποσοβήθηκε με την συνάντηση του Αμερικανού Υπουργού Εξωτερικών (ΥΠΕΞ), Μάικ Πομπέο και του Τούρκου ομόλογου του Μεβλούτ Τσαβούσογλου τον Ιούνιο του 2018. Στην συνάντηση αυτή αποφασίστηκε η δημιουργία ενός οδικού χάρτη, σύμφωνα με τον οποίο θα εξασφαλιζόταν η ασφάλεια και η σταθερότητα στην περιοχή. Επιπλέον, συμφωνήθηκε η αποχώρηση της πολιτοφυλακής του YPG και η ανάπτυξη τουρκικών και αμερικανικών δυνάμεων στην Μανμπίτζ.²⁸

Εφόσον το ΙΚΙΣ είχε σχεδόν ηττηθεί, οι ΗΠΑ ανακοίνωσαν την αποχώρηση των αμερικανικών στρατευμάτων από τη Συρία, κενό το οποίο θα μπορούσε να εκμεταλλευτεί η Τουρκία προς όφελος της, καθώς οι Κούρδοι δεν θα είχαν πλέον την ίδια στήριξη. Η Τουρκία άσκησε πιέσεις στους Κούρδους να αποχωρήσουν με σκοπό να αναλάβει εκείνη τον έλεγχο της περιοχής, μετά την αποχώρηση των αμερικανικών στρατευμάτων. Οι Κούρδοι αντιστάθηκαν και τον Δεκέμβριο του 2018 κάλεσαν το συριακό καθεστώς να στείλει ένοπλες δυνάμεις στην Μανμπίτζ και να την ανακαταλάβει. Παράλληλα, οι Κούρδοι δήλωσαν ότι, ο αγώνα τους θα συνεχιστεί κατά του ΙΚΙΣ στα δυτικά του Ευφράτη,

²⁶ Ibid.

²⁷ Ibid.

²⁸ Ibid.

καθώς όπως έχει ήδη αναφερθεί είναι περιοχή μείζονος σημασίας για την Τουρκία.²⁹ Επιπρόσθετα, επιτράπηκε στις τοπικές οργανώσεις των Κούρδων που ήταν συνδεδεμένες με το ΡΚΚ, να διεκδικήσουν τον έλεγχο, μετά την τακτική υποχώρηση των κυβερνητικών δυνάμεων από την βορειοανατολική περιοχή της Συρίας.³⁰

Η Τουρκία συνέκλινε με χώρες όπως η Σαουδική Αραβία και το Κατάρ όσον αφορά τον χειρισμό της Συριακής κρίσης, αμφισβητώντας τη δέσμευση για τη δημοκρατική μετάβαση και το σεβασμό των ανθρωπίνων δικαιωμάτων στη μετα-Άσαντ της Συρίας. Αυτό ενίσχυσε τις απόψεις εκείνων που πίστευαν ότι, η Τουρκία παρασύρεται προς μια σεκταριστική πολιτική και υποστήριζε την δημιουργία ενός Σουνιτό-Ισλαμιστικού καθεστώτος.

Κατά τον εμφύλιο πόλεμο, είναι προφανές το αποτέλεσμα της έμμεσης ωφέλειας των Κούρδων εθνικιστών από τις καταστροφές που προκλήθηκαν στη Συρία. Η Τουρκία συνέβαλε καθοριστικά στην αστάθεια καθότι ελάμβανε μέρος όλο και περισσότερο στη σύγκρουση στη Συρία χωρίς να λαμβάνει επίσημη θέση στη λύση του προβλήματος.³¹

2.3. Ελλάδα (Ιστορική Αναδρομή)³²

Σε βάρος της κυριαρχίας και των κυριαρχικών δικαιωμάτων της Ελλάδας, η Τουρκία ξεκίνησε μία συστηματική πολιτική αμφισβητήσεων και διεκδικήσεων, στις αρχές της δεκαετίας του 1970.

Η στρατηγική της πολιτικής της Τουρκίας έναντι της Ελλάδας ήταν και είναι η αλλαγή της υφιστάμενης κατάστασης που καθορίζεται στις διεθνείς συνθήκες, δηλαδή στην μεταβολή του status quo της συνθήκης της Λωζάνης καθώς επίσης και του νομικού καθεστώτος στον εναέριο και θαλάσσιο χώρο όπου προέρχεται από το Διεθνές Δίκαιο και από το δίκαιο της θάλασσας (UNCLOS).

Το έτος 1973, χαρακτηρίζεται ως έτος σταθμός καθόσον εμφανίστηκαν οι πρώτες διεκδικήσεις της Τουρκίας εις βάρος της ελληνικής υφαλοκρηπίδας, όπως και το έτος 1975 όπου σηματοδοτήθηκε η πρώτη αμφισβήτηση του εύρους του ελληνικού εναέριου χώρου. Αυτές οι αμφισβητήσεις άνοιξαν ένα νέο κεφάλαιο έντασης και είναι το αποτέλεσμα της έναρξης της αναφερόμενης προηγούμενης νέας στρατηγικής πολιτικής της Τουρκίας, η οποία συντηρείται έως και σήμερα.

Με την εισβολή της Τουρκίας στην Κύπρο τον Ιούλιο του 1974 και την κατοχή του βόρειου τμήματος αυτής έως και σήμερα διαφαίνεται η επιδείνωση της τουρκικής πολιτικής κατά της Ελλάδας, η οποία έχει επιφέρει δυσμενείς επιπτώσεις στις σχέσεις των δύο χωρών και προ δηλώνει την επαύξηση της κλιμακούμενης έντασης.

²⁹ Ibid.

³⁰ Γεώργιος Βολιώτης, *Η Εξωτερική Πολιτική Της Τουρκίας Στη Μεταψυχροπολεμική Περίοδο. Μία Θεωρητική Προσέγγιση* (Θεσσαλονίκη: Πανεπιστήμιο Μακεδονίας, Τμήμα Διεθνών και Ευρωπαϊκών Σπουδών 2016).

³¹ Ibid.

³² Ελληνική Δημοκρατία. Υπουργείο Εξωτερικών, "Ζητήματα Ελληνοτουρκικών Σχέσεων " <https://www.mfa.gr>.

Εν συνεχεία, η Τουρκία διατηρούσε και συνέχιζε διατηρεί μία κατάσταση συνεχών αμφισβητήσεων και διεκδικήσεων που πολλές φορές έφεραν τις δύο χώρες σε κρίσιμες καταστάσεις με αποκορύφωμα την κρίση τον Μάρτιο του 1987 και την κρίση των Ιμίων τον Ιανουάριο του 1996, όπου οι δύο χώρες ήταν στο χείλος της ένοπλης σύγκρουσης.

Η Τουρκία σταδιακά άρχιζε να θέτει σε εφαρμογή την πολιτική των αυξανόμενων αμφισβητήσεων και διεκδικήσεων που περιλάμβανε θέσεις, με βασικό άξονα την διαφορά στην οριοθέτηση της υφαλοκρηπίδας 1973 και την κρίση που επακολούθησε, φέρνοντας τις δύο χώρες σε έντονη αντιπαράθεση, παρόλο που η Ελλάδα επιλήφθηκε τελικά με δική της πρωτοβουλία, τόσο στο Συμβούλιο Ασφαλείας των Ηνωμένων Εθνών όσο και στο Διεθνές Δικαστήριο της Χάγης. Οι θέσεις της Τουρκίας αποτυπώνονται ως κάτωθι:

- Μέσω της απειλής πολέμου (*casus belli*), αμφισβητεί το νόμιμο και κυριαρχικό δικαίωμα της Ελλάδας να προεκτείνει την αιγιαλίτιδα ζώνη έως τα 12 ΝΜ, σύμφωνα με το δίκαιο της θάλασσας και όπως έχει υλοποιήσει το σύνολο σχεδόν των κρατών της Διεθνούς κοινότητας που είναι παράκτια, συμπεριλαμβανομένης και της Τουρκίας, βόρεια, στον Εύξεινο Πόντο και νότια, στην Ανατολική Μεσόγειο.

- Μέσω των συνεχών παραβιάσεων του ελληνικού Εθνικού εναέριου χώρου όπου αμφισβητούν το εύρος του.

- Μέσω της αμφισβήτησης των θαλάσσιων συνόρων.

- Μέσω της αμφισβήτησης της ελληνικής κυριαρχίας στα ελληνικά νησιά και η παραβίασή της ακόμα και σε κατοικημένες επί αυτών περιοχές.

- Μέσω της συνεχούς άρνησης συμμόρφωσης της Τουρκίας στους κανόνες Εναέριας Κυκλοφορίας (ΕΚ), που μόνο η Ελλάδα έχει αρμοδιότητα να ασκεί εντός του FIR Αθηνών, σύμφωνα με την εν δυνάμει ισχύ των κανόνων του ICAO.

- Μέσω της αμφισβήτησης της Τουρκίας σε θέματα Search and Rescue (SAR) εντός της περιοχής ευθύνης της και

- Μέσω της συνεχούς απαίτησης της Τουρκίας για την αποστρατικοποίηση των νησιών του Ανατολικού Αιγαίου.

Παρόλο που οι προαναφερόμενες αμφισβητήσεις, αντίκειται στις θεμελιώδεις αρχές του χάρτη των Ηνωμένων Εθνών, η Τουρκία επιμένει να τις προωθεί έμπρακτα με μεθόδους και πρακτικές παράνομες όπως *casus belli* παραβιάσεις του εθνικού εναέριου χώρου με οπλισμένα αεροσκάφη, με υπερπτήσεις σε κατοικημένες νησιά, κ.α.

Η απάντηση της Ελλάδας στην τουρκική στάση βασίζεται στο πλαίσιο του Διεθνούς δικαίου. Η Ελλάδα ακολουθεί προσηλωμένα τις επιλύσεις των διαφορών με την Τουρκία βάσει του Διεθνούς δικαίου. Η Ελλάδα, για να είναι εφικτό αυτό, έχει αποδεχθεί θεσμοθετημένα την υποχρεωτική δικαιοδοσία του Διεθνούς δικαστηρίου της Χάγης, με τις όποιες εξαιρέσεις έχει ήδη προσυμφωνήσει. Επιπλέον, έχει κυρώσει τη σύμβαση των ΗΕ

για το δίκαιο της θάλασσας (UNCLOS 1982) αλλά δεν το έχει εφαρμόσει στην επικράτεια της και ιδιαίτερα στα ανατολικά, που συνορεύει με την Τουρκία. Ωστόσο, το 2015 δήλωσε εξαίρεση από την δικαιοδοσία του Δικαστηρίου, της σύμβασης της οριοθέτησης θαλασσίων ζωνών, σύμφωνα με το άρθρο 298 της σύμβασης. Η Ελλάδα, στο πλαίσιο του Διεθνούς δικαίου και του δικαίου της θάλασσας, επιδιώκει να επιλύσει την διαφορά με την Τουρκία που αφορά στην οριοθέτηση της υφαλοκρηπίδας.

Ένας άλλος μοχλός πίεσης στις ελληνοτουρκικές θέσεις επιτελεί η ευρωπαϊκή προοπτική της Τουρκίας. Η Ελλάδα θεωρεί ότι, η Ευρωπαϊκή Ένωση θα γίνει καταλύτης για την Περιφερειακή σταθερότητα και ανάπτυξη. Πιστεύει ότι, η ένταξη της Τουρκίας θα είναι επωφελής για την Ελλάδα, την Ευρωπαϊκή Ένωση και την ευρύτερη περιοχή με την προϋπόθεση της εκπλήρωσης των αναγκαίων προϋποθέσεων ένταξης που έχουν τεθεί από την Ευρωπαϊκή Ένωση. Η Ελλάδα αποτελεί έναν ειλικρινή και συνεπή υποστηρικτή της ένταξης της Τουρκίας στην Ευρωπαϊκή Ένωση, παρόλο που σε αντιδιαστολή με το ΝΑΤΟ, η Τουρκία δεν φαίνεται να αποτελεί μέλος μιας ομάδας με σταθερότητα και μάλλον δεν είναι επωφελής ούτε για την ίδια αλλά ούτε και για την Ευρωπαϊκή Ένωση. Ίσως αυτός είναι ο κυριότερος λόγος της αναβολής της ένταξης της Τουρκίας στην Ευρωπαϊκή Ένωση έως σήμερα.

Ένα από τα θεμελιώδη προ απαιτούμενα κριτήρια ένταξης της Τουρκίας στην Ευρωπαϊκή Ένωση είναι η πλήρωση των ενταξιακών κριτηρίων μεταξύ των οποίων είναι η ειρήνη και ο σεβασμός της αρχής της καλής γειτονίας. Κάτω από αυτό το πλαίσιο, η ειρηνική επίλυση των διαφορών συμπεριλαμβανομένων και της προσφυγής στο διεθνές δικαστήριο της Χάγης, παρά τις όποιες εξαιρέσεις έχουν δηλωθεί επίσημα, εφόσον χρειαστεί, έχει χαρακτηριστεί ως βασικό κριτήριο προαπαιτούμενο και είναι προτεραιότητα στο πλαίσιο της ενταξιακής διαδικασίας της Τουρκίας και αποτυπώνεται σε θεμελιώδη ενταξιακού περιεχομένου κείμενα (Εταιρική Σχέση και Διαπραγματευτικό Πλαίσιο). Επίσης, αποτυπώνεται στις ετήσιες εκθέσεις προόδου, σε συμπεράσματα του Συμβουλίου, σε επίσημα κείμενα της Ευρωπαϊκής Ένωσης αλλά και στη στρατηγική της διεύρυνσης της Ευρωπαϊκής Ένωσης.

Η Ελλάδα αναμένει σεβασμό από την Τουρκία των δικαιωμάτων της ελληνικής μειονότητας και της θρησκευτικής ελευθερίας που είναι διεθνώς αναγνωρισμένα και αποδίδει ιδιαίτερη σημασία στην υποχρέωση αυτή. Επιπρόσθετα, στο πλαίσιο της ενταξιακής της πορείας, η Τουρκία οφείλει να εκπληρώσει τις διεθνείς και ευρωπαϊκές υποχρεώσεις που αφορούν στο σεβασμό της θρησκευτικής ελευθερίας του Οικουμενικού Πατριαρχείου και των μειονοτικών δικαιωμάτων.

Η Τουρκία έχει κάνει πρόοδο προς τη σωστή κατεύθυνση σχετικά με την ελληνική μειονότητα στην Κωνσταντινούπολη και στην Ίμβρο καθώς επίσης και με το Οικουμενικό Πατριαρχείο. Ωστόσο, η Άγκυρα παραμένει εγκλωβισμένη σε μία παλιά και παρωχημένη λογική αμοιβαιότητας, που δεν βασίζεται στο Διεθνές Δίκαιο. Ουσιαστικά, η Τουρκία δεν σταματά να συνδέει τις υποχρεώσεις της που αφορούν στο σεβασμό των δικαιωμάτων του

ανθρώπου και της θρησκευτικής ελευθερίας των πολιτών της, με αυτή της μουσουλμανικής μειονότητας στη Θράκη.

Η ελληνική κοινωνία σέβεται τις θρησκευτικές πεποιθήσεις και πολιτιστικές ιδιαιτερότητες των συνιστώσων της μουσουλμανικής μειονότητας στη Θράκη και διατηρεί το νόμιμο δικαίωμα στους Έλληνες πολίτες, μέλη της μειονότητας, για πλήρη ισοπολιτεία και ισονομία, εκτός των όσων προβλέπονται από τις συνθήκες της Λωζάνης και του διεθνούς δικαίου. Η Ελλάδα σχεδιάζει και εφαρμόζει μία ορθή, συνεκτική και συνεπή πολιτική σε όλους τους τομείς έτσι ώστε, να είναι δυνατή η αντιμετώπιση των αναγκών του πληθυσμού της μουσουλμανικής μειονότητας της Θράκης, αφού ακούει τα προβλήματα των Ελλήνων μουσουλμάνων και διαβουλεύεται μαζί τους.

Η Τουρκία προσπαθεί να σφετεριστεί την ταυτότητα της μειονότητας και της ισοπέδωσης των ιδιαίτερων χαρακτηριστικών κάθε συνιστώσας αλλά αυτές αντιτίθεται στο Διεθνές Δίκαιο και απολήγουν σε παραβίαση των δικαιωμάτων των μελών της μειονότητας. Άλλωστε, η ίδια η μειονότητα είναι αυτή που δίνει την πλήρως τεκμηριωμένη απάντηση σε αυτές τις προσπάθειες, με την ενεργή, δυναμική και εύφορη συνεισφορά της στις κοινωνικές, οικονομικές και πολιτικές εξελίξεις της χώρας.

Στόχος και επιδίωξη της Ελλάδας είναι η μετατροπή της αντιπαράθεσης και της παραβατικότητας των ελληνοτουρκικών σχέσεων από αντιθέσεις και αντιπαράθεσεις σε συνεργασία και δημιουργικότητα στο πλαίσιο του διεθνούς δικαίου και των σύνομων διακρατικών συμφωνιών. Για αυτό το λόγο, η Ελλάδα δίνει πρώτη το χέρι φιλίας στην Τουρκία, με σκοπό την εξομάλυνση των σχέσεων καλώντας την να συνεργαστεί με πνεύμα δημιουργικό, εποικοδομητικό και συναινετικό όπως αρμόζει σε πολιτισμένους γείτονες. Η σταθερότητα της νοτιοανατολικής Ευρώπης και της ανατολικής Μεσογείου βασίζεται σε σημαντικό βαθμό στην εξομάλυνση και βελτίωση των ελληνοτουρκικών σχέσεων, εκτός από την ιδιαίτερη σημασία που δίνεται στις διμερείς σχέσεις. Πυλώνας για την διαδικασία της ευρωπαϊκής ενσωμάτωσης της Τουρκίας στην κοινότητα αποτελεί για την Ελλάδα ο σεβασμός της αρχής της καλής γειτονίας και η Ελλάδα αποδίδει μεγάλη σημασία σε αυτόν καταβάλλοντας κάθε δυνατή προσπάθεια για την θεμελίωση και εδραίωσή του.

2.4. Η Στρατηγική της Τουρκίας (Περιφερειακό Περιβάλλον)

Η Αραβική «Άνοιξη» μετέβαλε τους αρχικούς τουρκικούς σχεδιασμούς. Η τουρκική διπλωματία έσπευσε να προσαρμοσθεί και να εκμεταλλευτεί τις απροσδόκητες αυτές μεταβολές, βλέποντας τον εαυτό της σε κεντρικό ρόλο των εξελίξεων, ενορχηστρωτή μιας πολυδιάστατης εξωτερικής πολιτικής. Χαρακτηριστική απόδειξη των ανωτέρω εκτιμήσεων αποτελεί το «νεοοθωμανικό» όραμα του Προέδρου Ερντογάν, μέχρι το 2023, 100 χρόνια μετά την συνθήκη της Λωζάνης και την ίδρυση της ΤΔ, σύμφωνα με το οποίο επιδιώκει να καταστήσει την Τουρκία:

- Μέλος των μεγαλύτερων οικονομικών του πλανήτη, δηλαδή στο group των G10.

- Μεγάλη διπλωματική και στρατιωτική δύναμη, ώστε να στηρίζει τις στρατηγικές - γεωπολιτικές της επιδιώξεις.
- Περιφερειακό κέντρο ισχύος, με έντονη επιρροή στους μουσουλμανικούς πληθυσμούς.
- Απελευθερωμένη από τον κίνδυνο δημιουργίας ανεξάρτητου ή αυτόνομου κουρδικού κράτους, εκτός Τουρκίας και κυρίως στην Συρία, καθόσον αυτό θα αποτελούσε σημαντικό κίνδυνο για πιθανό μελλοντικό διαμελισμό της.
- Πυρηνική δύναμη, όπως φαίνεται από τη συνεργασία με την Ρωσία για την εγκατάσταση πυρηνικού σταθμού στην περιοχή Ακούγιου, στο νότιο τμήμα της.
- Ενεργειακό κόμβο για τη διακίνηση υδρογονανθράκων από την περιοχή της Κασπίας και της Μέσης Ανατολής.
- Υπολογίσιμο παίκτη με παγιοποιημένο στρατηγικό βάθος, ώστε να αναπνέει γεωπολιτικά, με αναγνωρισμένο το δικαίωμα να έχει ελευθερία ελιγμών εντός αυτού.³³

Ο ίδιος ο Τούρκος Πρόεδρος έχει αναφέρει χαρακτηριστικά στο υπουργικό του συμβούλιο πως: «όταν τελειώσει αυτή η ιστορία, η Τουρκία ή θα έχει μεγαλώσει ή θα έχει μικρύνει. Και εγώ θα κάνω τα πάντα να την μεγαλώσω». Τα παραπάνω λόγια αντικατοπτρίζουν το όραμα Ερντογάν για τη δημιουργία της «νέας» Τουρκίας. Επιδίωξε και συνεχίζει να επιδιώκει την αποδόμηση της στρατιωτικής ελίτ, ανεξαρτήτως των εξελίξεων με την Αραβική «Ανοιξη», τονίζοντας συνεχώς προς την κοινή γνώμη ότι συνεργάζεται αρμονικά με το στρατιωτικό κατεστημένο και ότι αυτό χαίρει της εμπιστοσύνης της Κυβέρνησης, ενώ συγχρόνως προσπαθούσε να περιορίσει τη δύναμη των στρατηγών στα πολιτικά δρώμενα της χώρας.³⁴

Ο τρόπος με τον οποίο η Τουρκία αντέδρασε στις εξεγέρσεις στις Αραβικές χώρες και ιδιαίτερα της Μέσης Ανατολής χαρακτηρίστηκε από πολλούς ως καιροσκοπική, καθόσον η Τουρκία σε όλες αυτές τις κρίσεις έβλεπε ότι θα εκμεταλλεύονταν τις εξελίξεις επ' ωφελεία των εθνικών στόχων της την επόμενη ημέρα. Στο θέμα της Λιβύης, η γενικότερη στάση της Τουρκίας ακολούθησε έναν διαφορετικό και αυτόνομο ρόλο.³⁵

Τις απόψεις του Αχμέτ Νταβούτογλου ακολουθεί η ανάπτυξη του τουρκικού ναυτικού. Ο Αχμέτ υποστηρίζει ότι, η Τουρκία, προκειμένου να γίνει μια περιφερειακή δύναμη, θα πρέπει να αυξήσει την οικονομική και πολιτική επιρροή της στις θαλάσσιες οδούς και οι οποίες εκτείνονται μέχρι τον Περσικό Κόλπο, από το Αιγαίο μέχρι την Αδριατική και από το Σουέζ μέχρι την Ερυθρά Θάλασσα.³⁶

³³ Αρσενίου, *Η Τουρκική Εξωτερική Πολιτική Στην Ευρύτερη Περιοχή Της Μέσης Ανατολής Και Βόρειας Αφρικής Την Εποχή Του Ακρ Και Ο Ρόλος Του Στρατιωτικού Κατεστημένου Ως Παράγοντα Διαμόρφωσης Αυτής (2002 2017)*.

³⁴ Ibid.

³⁵ Αθανάσιος Βουδρισλής, *Η Άνοδος Της Τουρκίας Ως Περιφερειακής Δύναμης Κατά Τον 21ο Αιώνα* (Πειραιάς: Πανεπιστήμιο Πειραιά. Τμήμα Διεθνών Ευρωπαϊκών Σπουδών. Πρόγραμμα Μεταπτυχιακών Σπουδών στις Διεθνείς και Ευρωπαϊκές Σπουδές 2011).

³⁶ Ibid.

Παράλληλα, η Τουρκία στην προσπάθεια της να αναδειχθεί ισχυρή δύναμη στη Μέση ανατολή, πραγματοποίησε αποφασιστικές κινήσεις προκειμένου να βρεθούν λύσεις για τα προβλήματα που απασχολούσαν την περιοχή. Έτσι, η Τουρκία υποστήριξε τη Συρία κατά τη διάρκεια του πολέμου των 33 ημερών στον Λίβανο το 2005. Επίσης, το 2007 ανέλαβε ρόλο μεσολαβητή στη διένεξη μεταξύ της Συρίας και του Ισραήλ για τα Υψίπεδα του Γκολάν. Η κίνηση αυτή αποσκοπούσε στην έναρξη ειρηνευτικών συνομιλιών μεταξύ των δύο κρατών. Στα πλαίσια της Συνόδου Κορυφής που διεξήχθη στη Δαμασκό με τη συμμετοχή της Τουρκίας, ο Μπασάρ αλ - Άσαντ φαίνεται να είχε παραδώσει γραπτώς στους Τούρκους μεσολαβητές τις προτάσεις του για ειρήνη με το Ισραήλ, αναμένοντας την διεξαγωγή μιας απευθείας συζήτησης. Από την πλευρά του το Ισραήλ φαίνεται να είχε ζητήσει από τη Δαμασκό να κινηθεί εποικοδομητικά για την επίτευξη ειρήνης, με αντάλλαγμα την αποχώρηση του από τα Υψίπεδα του Γκολάν. Όμως οι διαπραγματεύσεις διακόπηκαν αιφνιδίως μετά την επίθεση του Ισραήλ στη Γάζα το 2008, αλλά και διότι η ισραηλινή πλευρά έθετε ως όρο την διακοπή των σχέσεων Δαμασκού - Τεχεράνης.³⁷

Περίπου ένα χρόνο νωρίτερα, η Τουρκία είχε μεσολαβήσει για την απελευθέρωση τριών Ισραηλινών στρατιωτών, οι οποίοι είχαν συλληφθεί από τη Χεσμπολάχ. Το 2006, ο Αχμέτ Νταβούτογλου μετέβη στη Δαμασκό με σκοπό να προτρέψει το Σύρο Πρόεδρο να ασκήσει επιρροή στη Χεσμπολάχ, έτσι ώστε να αφεθούν ελεύθεροι οι Ισραηλινοί στρατιώτες. Με αυτόν τον τρόπο, η τουρκική πλευρά έδειξε διατεθειμένη να προσφέρει τις καλές της υπηρεσίες για την ειρήνη στη Μέση Ανατολή, αλλά και να αυξήσει το διαπραγματευτικό της κύρος, με σκοπό να επηρεάσει το μεσανατολικό της περίγυρο, αν και οι προσπάθειες αυτές δεν είχαν πάντοτε τα αναμενόμενα αποτελέσματα.³⁸

Όσον αφορά τον οικονομικό και εμπορικό τομέα, η Τουρκία έχει ισχυρά συμβόλαια κάτω από κάθε συνεργασία με τις περιφερειακές χώρες. Επιπλέον, η Τουρκία και η Συρία σημείωσαν σαφή βελτίωση στους προαναφερθείς τομείς. Τον Ιανουάριο του 2007, οι δύο πλευρές υπέγραψαν μια συμφωνία ελευθέρων συναλλαγών με αποτέλεσμα να αυξηθεί σε μεγάλο βαθμό η κινητικότητα σε εμπορικά προϊόντα από το 2006 έως το 2010. Στο διάστημα αυτό και στα πλαίσια των διμερών σχέσεων επιτεύχθηκαν μεταξύ των δύο χωρών μια σειρά από συμφωνίες κυρίως στρατηγικής συνεργασίας σε διάφορους τομείς, όπως υδροδότηση, υγεία, πολιτισμός, γεωργία, μεταφορές, περιβάλλον, εκπαίδευση, ασφάλεια και πολιτική, αλλά και πλήθος συμφωνιών για τον τουρισμό, τις επενδύσεις και το εμπόριο. Ένα από τα πιο σημαντικά επιτεύγματα που έγιναν μεταξύ Τουρκίας και Συρίας εκείνη την περίοδο ήταν η υπογραφή της Συμφωνίας ελευθέρων ανταλλαγών, που προέβλεπε την ελεύθερη διακίνηση προϊόντων και προσώπων μεταξύ Λιβάνου, Ιορδανίας, Συρίας και Τουρκίας. Νωρίτερα το 2009, οι δύο πλευρές είχαν προχωρήσει σε στρατιωτική

³⁷ Σκουρτανιώτη, *Η Επίδραση Της Συριακής Κρίσης Στις Συρο - Τουρκικές Σχέσεις*

³⁸ Ibid.

συνεργασία και μάλιστα είχαν πραγματοποιήσει από κοινού δύο στρατιωτικές ασκήσεις σε τουρκικό έδαφος στις 27 - 29 Απριλίου του 2009 και το 2010.³⁹

Οι δύο πλευρές αν και είχαν ακόμη αντικρουόμενα συμφέροντα για την διαχείριση των υδάτινων πόρων και το GAP, το οποίο προσπάθησαν να επιλύσουν χωρίς αποτέλεσμα το 2009, είχαν ανάγκη από την από κοινού εύρεση λύσης σε προβλήματα της Μέσης Ανατολής. Επομένως, από αυτήν τη συμπόρευση τα δύο κράτη μόνο οφέλη θα μπορούσαν να αποκομίσουν. Αφενός, η Τουρκία με την άσκηση της πολιτικής των «μηδενικών προβλημάτων» κατάφερε να διεισδύσει σε μεγάλο βαθμό στη Μέση Ανατολή μέσω της Συρίας και να κερδίσει την εμπιστοσύνη των Αράβων, ενώ η κατάσταση στο Ιρακινό Κουρδιστάν ήταν υπό έλεγχο. Αφετέρου, η Συρία εκμεταλλεύτηκε αυτήν τη προσέγγιση καθώς όπως προαναφέραμε είχε ανάγκη από διεθνή στήριξη και η Τουρκία ήταν αυτή που είχε διασυνδέσεις με τη Δύση και επιπλέον μπορούσε να ωφεληθεί ως προς την επίλυση της διαμάχης με το Ισραήλ.⁴⁰

Το «άνοιγμα» της Τουρκίας στη Μέση Ανατολή τερματίστηκε αιφνιδίως με το ξέσπασμα των αραβικών εξεγέρσεων που ξεκίνησε από τη Βόρεια Αφρική και σταδιακά εξαπλώθηκε στις υπόλοιπες αραβικές χώρες. Στη Συρία οι λαϊκές εξεγέρσεις μετατράπηκαν σε εμφύλιο πόλεμο, ο οποίος μαίνεται έως σήμερα και το καλό κλίμα μεταξύ Τουρκίας και Συρίας άρχισε να αντιστρέφεται. Ο Τούρκος πρόεδρος αν και αρχικά φάνηκε διατεθειμένος να συμβουλέψει τον Πρόεδρο Άσαντ για το πως να χειριστεί την κατάσταση, στην συνέχεια η αποτυχία αυτών των προσπαθειών οδήγησαν τις δύο πλευρές ξανά σε ρήξη.⁴¹

2.5. Η Στρατηγική της Τουρκίας στην Συρία⁴²

Αρχικά, οι ΗΠΑ προσπαθούν να εγκαθιδρύσουν την ηγεμονία τους στην περιοχή έναντι της Μόσχας και να περιορίσουν την εμπλοκή του Ιράν στην Συρία, για το οποίο αποτελεί περιοχή ζωτικής σημασίας αλλά και βασικό υποστηρικτή του προέδρου Άσαντ μαζί με τη Ρωσία. Η τελευταία προσπαθεί να ανακτήσει την επιρροή που είχε ως Σοβιετική Ένωση και η Τουρκία να εμποδίσει την ανάδυση ενός κουρδικού κρατιδίου.

Το Κουρδικό για την Τουρκία, αποτελούσε ανέκαθεν ένα ζήτημα μείζονος σημασίας για την ασφάλεια στο εσωτερικό της, διότι οι Κούρδοι της Τουρκίας μάχονταν για την εξασφάλιση των βασικών δικαιωμάτων τους, την αναγνώριση τους και την διεκδίκηση της αυτονομίας τους. Για αυτό το λόγο, η Άγκυρα προσπαθεί να εξοντώσει κάθε κουρδική απειλή προερχόμενη από το εξωτερικό, υπό τον φόβο να μην συμπαρασύρει τους μαχητές του PKK σε νέες επιθέσεις κατά της κυβέρνησης στο εσωτερικό.

Η κατάσταση αυτή δημιουργεί πονοκέφαλο στον Ρετζέπ Ταγίπ Ερντογάν, καθώς βλέπει να αναδύεται ακόμη μια πτυχή του Κουρδικού προβλήματος, αυτή τη φορά στη

³⁹ Ibid.

⁴⁰ Ibid.

⁴¹ Ibid.

⁴² Ibid.

Συρία. Έτσι, η συριακή κρίση οδήγησε την Τουρκία στο να αναθεωρήσει τη πολιτική της ως προς το καθεστώς Άσαντ, η οποία είχε βελτιωθεί σε μεγάλο βαθμό κατά τις αρχές του 21^{ου} αιώνα σε οικονομικό, διπλωματικό και πολιτικό επίπεδο και στη συνέχεια να πραγματοποιήσει στρατιωτικές επιθέσεις εναντίον των κουρδικών δυνάμεων στη Συρία.

Βασική στρατηγική επιδίωξη της Τουρκίας ήταν η ευόδωση του προγράμματος, όπου μια από τις προϋποθέσεις του προγράμματος ήταν ότι η Τουρκία θα ελέγχει την ροή του ύδατος του Τίγρη και του Ευφράτη στα πλαίσια της ανάδειξης της ως ηγετικό κράτος σε περιφερειακό επίπεδο. Ακόμα, πίστευε ότι με το GAP θα συνεισέφερε στην επίτευξη ειρήνης στη Μέση Ανατολή. Η σύλληψη του σχεδίου αυτού έγινε αρχικά από τον Τουργκούτ Οζάλ στην δεκαετία του 80', με δημιουργία ενός αγωγού, ο οποίος θα μετέφερε νερό στην Μέση Ανατολή, τον λεγόμενο «Αγωγό της Ειρήνης». Στα μέσα του 2000, το σχέδιο αυτό επανέρχεται στο προσκήνιο της μεσανατολικής πολιτικής της Τουρκίας με το λεγόμενο «Δόγμα Νταβούτογλου». Μέσα σε αυτό το πλαίσιο, θεωρείται ότι η Τουρκία έχει στρατηγικά συμφέροντα στη συγκεκριμένη περιοχή και θα πρέπει η Άγκυρα και η Δαμασκός να έρθουν σε συνεννόηση, όμως, οι αραβικές χώρες δεν είδαν θετικά την κίνηση αυτή. Μάλιστα, η Συρία, προβληματιζόταν όχι μόνο λόγω του τεράστιου κόστους για την κατασκευή ενός τέτοιου έργου, αλλά και επειδή πίστευε ότι με την ολοκλήρωση του αγωγού θα της επιβληθεί ένα καθεστώς πλήρους εξάρτησης από την Άγκυρα. Η Συρία και το Ιράκ έβλεπαν το GAP ως ένα πρόγραμμα με το οποίο η Τουρκία είχε τις περισσότερες αξιώσεις στους δύο ποταμούς και θα τους χρησιμοποιούσε για να εδραιώσει την κυριαρχία της πάνω σε αυτές. Οι διαπραγματεύσεις μεταξύ της Συρίας και της Τουρκίας επισφραγίστηκαν με ένα Πρωτόκολλο για οικονομική συνεργασία, που περιλάμβανε και διατάξεις για τα ύδατα, το οποίο υπεγράφη στις 17 Ιουλίου του 1987. Μάλιστα, ο Πρωθυπουργός Οζάλ επισκέφτηκε ο ίδιος τη Δαμασκό και προσπάθησε να βελτιώσει τις διμερείς σχέσεις της Τουρκίας με τη Συρία αναφέροντας ότι, το ελάχιστο όριο ροής ύδατος από τον Ευφράτη θα έφτανε τα 500 κυβικά μέτρα το δευτερόλεπτο με αντάλλαγμα να σταματήσει η Συρία να παρέχει άσυλο σε υψηλόβαθμα στελέχη από το ΡΚΚ, όπως τον ηγέτη του κόμματος Αμπντουλάχ Οτσαλάν. Η υπογραφή του Πρωτοκόλλου δεν επέφερε ουσιαστικά αποτελέσματα και το μόνο που επιτεύχθηκε ήταν η μεταφορά του Γενικού Επιτελείου του ΡΚΚ από την τουρκο - συριακή μεθόριο στην κοιλάδα Μπεκά στο Λίβανο, ενώ η Συρία συνέχισε να παρέχει βοήθεια στο ΡΚΚ και σε αρμενικές οργανώσεις, που από την Άγκυρα θεωρούνταν τρομοκρατικές.

Ο ίδιος ο Αχμέτ Νταβούτογλου έκανε λόγο για το «στρατηγικό βάθος» της Τουρκίας και το γεω - στρατηγικό ρόλο της σε Ευρώπη, Ασία και Αφρική. Σύμφωνα με τα λεγόμενα του, το γεωγραφικό της βάθος εκτείνεται προς την Ευρώπη με έμφαση στα Βαλκάνια, τη Μέση Ανατολή και το βόρειο τμήμα της Αφρικής. Στόχος της συγκεκριμένης πολιτικής ήταν η αναγωγή της Τουρκίας σε περιφερειακή δύναμη και στην ανάδειξη της ως ιστορικό και πολιτισμικό κέντρο, λόγω του παρελθόντος της Οθωμανικής αυτοκρατορίας στις περιοχές αυτές. Έτσι, ο Αχμέτ Νταβούτογλου ισχυρίζεται ότι η Τουρκία οφείλει να ασκήσει επιρροή σε αυτά τα εδάφη. Στα πλαίσια του δόγματος αυτού, η Τουρκία έθεσε

νέα πλαίσια στην εξωτερική πολιτική της προς τη Μέση Ανατολή και επιχείρησε να «γεφυρώσει» το χάσμα που είχε δημιουργηθεί τα προηγούμενα χρόνια με σκοπό την αναβάθμιση των οικονομικών συμφερόντων της, όπως το εμπόριο, η ενέργεια και ο τουρισμός. Μάλιστα, ο ίδιος ο Αχμέτ Νταβούτογλου τόνισε την αναγκαιότητα της εκ νέου δραστηριοποίησης και της διεκδίκησης του περιφερειακού ηγετικού ρόλου, αναφέροντας ότι «η επανατοποθέτηση των τουρκο - αραβικών σχέσεων σε μια ορθολογική βάση είναι πολύ σημαντική όχι μόνο από την άποψη των αμοιβαίων συμφερόντων, αλλά και από τη σκοπιά της περιφερειακής ειρήνης». Άρα ο Νταβούτογλου έθεσε ως μια από τις βασικές στρατηγικές αρχές του, την ανάπτυξη των διμερών σχέσεων με τις αραβικές χώρες, που με τη σειρά τους θα προσέδιδαν μεγαλύτερο κύρος στο στρατηγικό ρόλο της Τουρκίας στην περιοχή.

Για να επιτύχει η Τουρκία να αναδειχθεί ως ηγέτιδα δύναμη σε περιφερειακό επίπεδο, πρέπει να επιλύσει το Κουρδικό Ζήτημα. Το Κουρδικό Ζήτημα είναι η πηγή των μεγαλύτερων προβλημάτων που αντιμετωπίζει η Τουρκία από την ίδρυση της όχι μόνο σε εσωτερικό επίπεδο, αλλά και σε εξωτερικό καθώς στο ζήτημα αυτό εμπλέκονται τα όμορα κράτη στα οποία κατοικεί κουρδικός πληθυσμός, δηλαδή η Συρία, το Ιράκ και το Ιράν. Το Κουρδικό, εκτός από εσωτερικό πρόβλημα της Τουρκίας, δηλαδή μεταξύ των εκάστοτε τουρκικών κυβερνήσεων και των Κούρδων της Τουρκίας, έχει επηρεάσει σε μεγάλο βαθμό και τις σχέσεις με τους γείτονες της. Το πρόβλημα οξύνθηκε δραματικά τα τελευταία χρόνια μετά την ανάδειξη του Κουρδικού ως περιφερειακού ζητήματος μετά τη δημιουργία ομόσπονδου κουρδικού κρατιδίου στο Ιράκ. Είναι αναγκαίο επομένως να βρεθεί μια δίκαιη πολιτική λύση, η οποία θα εξυπηρετεί και θα εξασφαλίζει δικαιώματα και ελευθερίες για τους Κούρδους πολίτες. Η Άγκυρα λοιπόν, σύμφωνα με την αρχή των «μηδενικών προβλημάτων» και την προσπάθεια της να καταστεί ηγέτιδα δύναμη στην περιφέρεια, θα πρέπει να εφαρμόσει την πολιτική της ήπιας ισχύος. Με αυτά τα δεδομένα το AKP άλλαξε στάση και στο Κουρδικό Ζήτημα. Έτσι, ο Ρετζέπ Ταγίπ Ερντογάν σε ομιλία του στο Ντιγιαρμπακίρ τον Αύγουστο του 2005, ανέφερε ότι το Κουρδικό Ζήτημα αποτελεί έναν από τους βασικούς του στόχους. Αυτό έγινε φανερό από τις μεταρρυθμίσεις που εφάρμοσε το 2002 στις νοτιοανατολικές περιοχές, όπως η μετακίνηση χωρίς πολλούς ελέγχους, η δυνατότητα διοργάνωσης πολιτιστικών κουρδικών εκδηλώσεων και το δικαίωμα μετάδοσης ραδιοτηλεοπτικών μεταδόσεων στην κουρδική γλώσσα, με αποτέλεσμα να επέλθει στις κουρδικές επαρχίες η λεγόμενη «κουρδική άνοιξη». Ωστόσο, απέφυγε να χαρακτηρίσει το Κουρδικό Ζήτημα ως «πρόβλημα», αναφέροντας ότι «οι Κούρδοι δεν έχουν κανένα πρόβλημα», καθώς για εκείνων καμία μειονότητα της Τουρκίας δεν αντιμετωπίζει καταπίεσεις.

Η Άγκυρα ανησυχεί ιδιαίτερα για την αλλαγή των ισορροπιών στον αραβικό κόσμο και συγκεκριμένα με τη Συρία. Από τη μια, ο Πρόεδρος Ερντογάν θορυβείται από την εθνό - θρησκευτική βία στην Συρία, καθώς η Τουρκία είναι μια χώρα που δέχεται άμεσα τις συνέπειες του πολέμου, λόγω των προσφύγων που καταφθάνουν στα σύνορα της καθημερινά. Από την άλλη, η Άγκυρα γνωρίζει πολύ καλά ότι υπάρχει το ενδεχόμενο δημιουργίας

ενιαίας κουρδικής οντότητας στην περιοχή από τους Κούρδους που βρίσκονται στη Βόρεια Συρία, το Βόρειο Ιράκ και το Βορειοδυτικό Ιράν, κάτι που θέλει να αποφύγει πάση θυσία.

Η τουρκική πλευρά ενώ στην αρχή φάνηκε να προσεταιρίζεται το καθεστώς Άσαντ, στην συνέχεια πραγματοποίησε στροφή στην μεσανατολική εξωτερική της πολιτική προσεγγίζοντας τους αντικαθεστωτικούς Σουνίτες και συνάπτοντας άριστες σχέσεις με την Μουσουλμανική Αδελφότητα. Όσο βάθαινε ο εμφύλιος πόλεμος στην Συρία, η Τουρκία βλέποντας ότι το καθεστώς Άσαντ κρατιέται δυναμικά στην εξουσία, δεν δίστασε να υποστηρίξει ακραίες ισλαμιστικές οργανώσεις, αλλά και να επέμβει στρατιωτικά στον συριακό εμφύλιο πόλεμο. Η Άγκυρα έχει ως βασική της προτεραιότητα την απομάκρυνση του Προέδρου Άσαντ από την εξουσία, ενώ οι ΗΠΑ επικεντρώνονται στην εξάλειψη του λεγόμενου «Ισλαμικού Κράτους».

Μια τέτοια αλλαγή εκτιμάται ότι, θα μεταβάλει τελείως το χάρτη της Μέσης Ανατολής, καθώς ενδέχεται να δημιουργηθεί είτε ένα ισχυρό ενιαίο κουρδικό κράτος, είτε μικρότερα κουρδικά κρατίδια, γεγονός που αυτόματα σημαίνει ότι τα υπάρχοντα κράτη στα οποία οι Κούρδοι διεκδικούν απόσχιση εδαφών, θα τα χάσουν. Πέραν του εδαφικού ζητήματος, προκύπτουν και προβλήματα γεωπολιτικού χαρακτήρα. Πιο συγκεκριμένα, το ενδεχόμενο ύπαρξης ενός ενιαίου κουρδικού κράτους στην περιοχή θα επιφέρει αλλαγές σε περιφερειακό επίπεδο, καθώς θα ελέγχει τους ποταμούς Τίγρη και Ευφράτη και όλες τις οδούς μεταφοράς πετρελαίου από το Μπακού μέχρι το Τσειχάν. Συνεπώς, η Άγκυρα, η Δαμασκός και η Τεχεράνη δεν έχουν να χάσουν μόνο εδάφη, αλλά και συμφέροντα γεωπολιτικής σημασίας για τις ίδιες.

Η Τουρκία ανησύχησε έντονα βλέποντας να αναδεικνύεται μια ακόμη πτυχή του Κουρδικού ζητήματος στη Συρία, καθώς η πολιτική της εναντίον των Κούρδων είναι άρρηκτα συνδεδεμένη με την εσωτερική της πολιτική. Για την Τουρκία υπάρχει μια ισχυρή ιστορική παράδοση, η οποία αντιμετωπίζει κάθε κουρδική κοινότητα ως θανάσιμη απειλή για το δικό της εσωτερικό Κουρδικό ζήτημα. Ως εκ τούτου είναι φυσικό η Άγκυρα να επιθυμεί την εξουδετέρωση των Κούρδων της Συρίας και συγκεκριμένα του ΡΥD, το οποίο αντιμετωπίζει ως παρακλάδι του ΡΚΚ, καθώς η διάδοση της ιδεολογίας του σε ολόκληρο τον κουρδικό πληθυσμό θα είχε μη αναστρέψιμες συνέπειες για την ασφάλεια της χώρας.

Στην αρχή, η Τουρκία προσπάθησε να στρέψει και τρίτες χώρες εναντίον του συριακού καθεστώτος, οι οποίες παράλληλα θα ενίσχυναν την ένοπλη αντιπολίτευση και έκανε ό,τι ήταν δυνατό για να προκαλέσει την πτώση του Μπασάρ αλ - Άσαντ, παρέχοντας εκπαίδευση αλλά και υλικοτεχνική βοήθεια σε διάφορες ένοπλες ομάδες, πράγμα το οποίο η ίδια αρνιόταν. Ωστόσο, η Τουρκία για να αντιμετωπίσει όλα αυτά τα προβλήματα προσπάθησε να δράσει μέσω του ΝΑΤΟ, καθώς δεν ήθελε να δράσει μονομερώς. Ζήτησε λοιπόν τη δημιουργία μιας «ζώνης ασφαλείας» στα σύνορα με τη Συρία, η οποία θα λειτουργούσε ως ανάχωμα σε ενδεχόμενη επίθεση και θα απέτρεπε το ενδεχόμενο του φαινομένου

της διάχυσης. Ταυτόχρονα, η δημιουργία αυτής της λεγόμενης ζώνης ασφαλείας θα θωράκιζε την τουρκική μεθόριο από τους Κούρδους και θα διέκοπτε την εδαφική συνέχεια των κουρδικών εδαφών στην Συρία. Ουσιαστικά η Τουρκία ήθελε να αποτρέψει την δημιουργία οποιασδήποτε κουρδικής μορφής διοίκησης, η οποία θα μπορούσε να λειτουργήσει ως καταφύγιο για τους μαχητές του ΡΚΚ.

Η Άγκυρα δεν εγκατέλειψε την θέση της, εμμένοντας στην πολιτική της για άμεση απομάκρυνση του Σύρου προέδρου από την εξουσία. Η στρατηγική της Τουρκίας σχετικά με τα ισλαμιστικά κινήματα της ευρύτερης περιοχής της Μέσης Ανατολής έχει ως θεωρητικό υπόβαθρο το οθωμανικό της παρελθόν, θέμα ιδιαίτερος προσφιλές στην σημερινή τουρκική ηγεσία. Μέσω των δεσμών που υφίστανται και οι οποίοι ξεκινώντας από το οθωμανικό χαλιφάτο δια μέσου των ισλαμικών παραδόσεων των μουσουλμανικών πληθυσμών της περιοχής, έφτασαν έως τις μέρες μας, η Τουρκία προσπαθεί να αναβιώσει τη αμφίδρομη σχέση αλληλεξάρτησης με σκοπό την γεωγραφική προβολή της ισχύος της στην ευρύτερη περιφέρειά της (Ευρώπη, Μέση Ανατολή, Καύκασος), ελέγχοντας, κατά το μέτρο του δυνατού, τα ισλαμιστικά κινήματα της περιοχής και αναλαμβάνοντας το ρόλο ενός ιδιότυπου εκπρόσωπου - προστάτη των μουσουλμανικών πληθυσμών και δημιουργώντας πλαίσιο αύξησης της ισχύος. Έτσι, παρά το γεγονός ότι τα ισλαμιστικά κινήματα είχαν πάντα ιδιαίτερη θέση στην κοινωνική, την πολιτική, την ιδεολογική και την οικονομική ζωή της Τουρκίας, μετά το 2002, παρουσιάζονται και στην εξωτερική της πολιτική. Πλέον των ανωτέρω, η στάση της απέναντι στις ισλαμιστικές τρομοκρατικές οργανώσεις ιστορικά είναι αμφιλεγόμενη. Από την μια πλευρά τις αποκηρύσσει, και από την άλλη τις ενισχύει λογιστικώς και διοικητικώς, λειτουργώντας ως χώρα διέλευσης «μαχητών» προσφύγων και μεταναστών προς την Ευρωπαϊκή Ένωση μετατρέποντάς τους σε μέσο πίεσης προς την Δύση.

Γίνεται σχεδόν σαφές ότι η Τουρκία κινείται σε μία τροχιά διαρκούς ισλαμοποίησης και προσπάθειας γεωγραφικής αύξησης της επιρροής της μέσω, τόσο του προσεταιρισμού και της προστασίας των σύγχρονων ισλαμιστικών κινήματων, όσο και αναβίωσης των δεσμών αλληλεξάρτησης του οθωμανικού της παρελθόντος και του ιδιότυπου οθωμανικού χαλιφάτου. Ευρωπαϊκές χώρες όπως η Γερμανία, μίλησαν για τον τουρκικό ισλαμιστικό κίνδυνο, έστω και ανεπίσημα. Χαρακτηριστικό είναι το παράδειγμα της σύλληψης και της φυλάκισης από τις Γερμανικές Ομοσπονδιακές Αρχές, Γερμανών πολιτών τουρκικής καταγωγής οι οποίοι, σύμφωνα με το κατηγορητήριο, λειτουργούσαν σε πυρήνες τρομοκρατίας και σχεδίαζαν τρομοκρατικές επιθέσεις εντός της Γερμανικής επικράτειας. Σε άλλες περιπτώσεις, πολίτες τουρκικής καταγωγής κατηγορήθηκαν για κατασκοπεία ενώ υπήρξαν και αρκετές αναφορές για πολιτικές δολοφονίες και απαγωγές οι οποίες αποδίδονται στην δραστηριοποίηση τούρκων ή τουρκικής καταγωγής προσώπων. Τέλος, στόχος κριτικής έχουν υπάρξει τούρκοι μουφτήδες σε ευρωπαϊκές χώρες, οι οποίοι στο πλαίσιο των καθηκόντων τους περί διδασκαλίας στα τζαμιά και τους χώρους λατρείας, γίνονται συχνά φορείς μηνυμάτων μισαλλοδοξίας και θρησκευτικού φανατισμού. Δεν πρέπει άλλωστε να μας διαφεύγει το πλήθος των πολιτών τουρκικής καταγωγής, οι οποίοι διαβιούν

στις ευρωπαϊκές χώρες και που στις περισσότερες περιπτώσεις αφορούν ανθρώπους με χαμηλό βιοτικό και μορφωτικό επίπεδο, ισλαμικής παιδείας οι οποίοι δεν εντάσσονται στις κοινωνίες στις οποίες διαβιούν. Αυτοί οι πληθυσμοί, αποτελούν μια κρίσιμη μάζα η οποία είναι εύκολο να προσεγγισθεί και να στρατολογηθεί για διάφορους σκοπούς.

Τα ανωτέρω, καθώς και αρκετά ακόμη περιστατικά τα οποία συμβαίνουν κατά καιρούς, αναδεικνύουν μια προσπάθεια της Τουρκίας περί οργάνωσης και σύστασης πυρήνων ισλαμιστικής διδασκαλίας και δράσης, ακτιβισμού εντός του εδάφους τρίτων χωρών, προκειμένου, όπως αναδείξαμε πιο πριν, να επιτύχει προβολή ισχύος και προώθηση των οικείων συμφερόντων, εργαλειοποιώντας έτσι το ισλαμιστικό κίνημα το οποίο με τον τρόπο αυτό συμμετέχει και έως ένα βαθμό καθορίζει την ατζέντα της τουρκικής εξωτερικής πολιτικής.

Σε κάθε περίπτωση, η τουρκική ισλαμιστική απειλή είναι ένα θέμα το οποίο θα πρέπει να μας προβληματίσει τόσο ως ευρωπαίους πολίτες, αλλά κυρίως σαν Έλληνες που, πέραν της γειτνίασης, αφενός διαθέτουμε ένα αριθμό μουσουλμάνων οι οποίοι διαβιούν στη χώρα μας ενώ η χώρα μας αποτελεί και την πύλη εισόδου μεγάλων μεταναστευτικών και προσφυγικών ροών προς την ΕΕ.

2.6. Η Στρατηγική της Τουρκίας στην Ελλάδα

Εκτιμάται ότι, γενικά η τουρκική πολιτική, στο πλαίσιο της στοχοθεσίας και της μεθόδευσής της εναντίον της Ελλάδας, δηλώνει την πάγια και ισχυρά κατευθυνόμενη, επεκτατική, επιθετική και αναθεωρητική στάση απέναντί της επικαλούμενη ότι, διεκδικεί τον ζωτικό της χώρο. Παρόλο που χαρακτηρίζεται το τούρκικο δόγμα ως αμυντικό, αυτό έχει έντονα επιθετικά χαρακτηριστικά και εκδηλώνεται με ξεκάθαρο και τεκμηριωμένο τρόπο εναντίον της Ελλάδας, από τους Τούρκους πολιτικούς, τα τουρκικά μέσα μαζικής ενημέρωσης και τις παραβιάσεις του εθνικού μας εναέριου χώρου. Η Τουρκία στο παρελθόν αλλά και ως σήμερα, επιδιώκει την προώθηση των εθνικών της συμφερόντων κάτω από την επιβουλή των εθνικών μας κυριαρχικών δικαιωμάτων κυρίως με την απειλή χρήσης βίας – πολέμου (casus belli), παρόλο που η δυνατότητα της για έναν συνολικό πόλεμο εναντίον μας φαίνεται ισχνή, τουλάχιστον την τρέχουσα περίοδο. Η Τουρκία επιδιώκει τον εκφοβισμό, με τελικό σκοπό την ανατροπή υπέρ της του Status quo στο Αιγαίο Πέλαγος φαλκιδεύοντας την ελληνική κυριαρχία στο Αιγαίο καθημερινά. Επιπρόσθετα, προβάλλεται, διακηρύσσει και εμφανίζεται ως δρών με δυνατότητα διατήρησης του πλεονεκτήματος ανάληψης των πρωτοβουλιών χωρίς όμως να διατηρεί και να αποσκοπεί σε μία συνολική αναμέτρηση. Η τουρκική στρατηγική στο Αιγαίο Πέλαγος σήμερα, έχει ποιοτικά εξελιχθεί και εκφράζεται με κινήσεις που στόχο έχουν την διατήρηση «ελεγχόμενων κρίσεων» σε αντίθεση με την παρελθοντική στρατηγική έντασης. Αυτή η στρατηγική έχει τροποποιηθεί από το παρελθόν και ιδιαίτερα μετά την κρίση στα Ίμια, λόγω της αδυναμίας των ελληνικών θέσεων για αποτελεσματική και ξεκάθαρη αποτρεπτική απάντηση στις τουρκικές παραβιάσεις του Διεθνούς Δικαίου με αποτέλεσμα την αύξηση των αμφισβητήσεων. Κατ’

επέκταση, αυτό έχει ως αποτέλεσμα την επιφόρτιση των ελληνοτουρκικών προβλημάτων όπου ως γείτονα χώρα δεν θα έπρεπε να υφίστανται.⁴³

Τα κύρια βασικά και πάγια χαρακτηριστικά της εξωτερικής πολιτικής της Τουρκίας τα οποία προέρχονται από την πολυμορφική της διάσταση μπορούν να κατηγοριοποιηθούν ως κάτωθι:

- Η Τουρκία στο πλαίσιο της πολιτικής των μηδενικών προβλημάτων, σύμφωνα με το δόγμα του Αχμέτ Νταβούτογλου, επιδιώκει την ειρήνη διαμέσου ενός πολυμορφικού σχήματος, ενός κράτους με αναθεωρητικό βλέμμα και επεκτατικό προσανατολισμό εις βάρος των γειτονικών χωρών, που ερμηνεύει τις σχέσεις μεταξύ των κρατών ως σχέσεις δύναμης – ισχύος.

- Η ευελιξία, η ευφυΐα, η προσαρμοστικότητα, η διεκδίκηση στο μέτρο του δυνατού είναι τα κύρια χαρακτηριστικά της τουρκικής πολιτικής και ακολουθεί ένα σταθερά εδώ και χρόνια προσανατολισμό. Βασικός παράγοντας της τουρκικής πολιτικής είναι η εξωτερική της πολιτική όπου σε κάθε ευκαιρία που εμφανίζεται από τις εκάστοτε διεθνείς συγκυρίες, τις αξιοποιεί με τον καλύτερο δυνατό τρόπο, έτσι ώστε να προωθήσει τα συμφέροντα της, τόσο βραχυπρόθεσμα όσο και μακροπρόθεσμα.

- Η Τουρκία, σύμφωνα με το δόγμα του Αχμέτ Νταβούτογλου, συνεχίζει να αντιλαμβάνεται με τον καλύτερο δυνατό τρόπο την ιδιαίτερη γεωγραφική - στρατηγική της θέση και μέσω της γεωπολιτικής, γεωοικονομικής της γεωπολιτικής δυναμικότητας επιδιώκει την δημιουργία ενός δυναμικού πολιτιστικού άξονα με σκοπό την αύξηση του περιφερειακού και κατ' επέκταση του παγκόσμιου ρόλου της. Το άνοιγμα αυτό, που της παρέχει μία νέα και ιδιαίτερη ταυτότητα, της προσδίδει την βάση για τον απεγκλωβισμό της από το διαχρονικό δίλημμα μεταξύ Δύσης και Ανατολής και ως εκ τούτου της δίνει την δυνατότητα προσέγγισης τόσο του δυτικού κόσμου όσο του αραβικού και του ισλαμικού κόσμου.⁴⁴

Ο πολιτιστικός άξονας της Τουρκίας αποτελεί την αιχμή του δόρατος της ήπιας διάστασης ισχύος (Soft Power), ο οποίος εδράζεται στο μουσουλμανικό στοιχείο όπου μέσω της ρυθμικής διπλωματίας αποτελεί τη βασική διάσταση των μηδενικών προβλημάτων, σύμφωνα με τον ιδεαλισμό του Αχμέτ Νταβούτογλου, όπου σε ένα βαθμό υιοθετείται έως και σήμερα. Σύμφωνα με τον Ferguson, η Τουρκία επιβεβαιώνει τον ισχυρισμό του, που βλέπει την ήπια ισχύ ως «Soft power is covering Turkish iron hand». Αν θυμηθούμε όσα έχει καταγράψει ο Αχμέτ Νταβούτογλου στο βιβλίο του «Στρατηγικό Βάθος», η ήπια και η σκληρή ισχύς πρέπει να εφαρμόζεται με συνοχή, διαφορετικά ενδέχεται τα αποτελέσματα να είναι καταστροφικά. Επιπρόσθετα, η Τουρκία χαρακτηρίζεται ως γέφυρα μεταξύ

⁴³ Δημήτριος Μαραγκουδάκης, *Ελλάδα, Τουρκία, Ισραήλ. Τρίγωνο Στρατηγικής Τριβής Και Πολιτικών Αναταράξεων Στην Μεταψυχροπολεμική Περίοδο* Μεταπτυχιακό Πρόγραμμα Διεθνών Και Ευρωπαϊκών Σπουδών. Στρατηγικές Σπουδές Και Διεθνής Πολιτική (Θεσσαλονίκη2013).

⁴⁴ Ibid.

Δύσης και Ανατολής λόγω της γεωστρατηγικής της θέσης και αναδεικνύεται με τον κάλλι- στο τρόπο διαμέσου της δραστηριοποίησης της στον ενεργειακό τομέα. Η μέθοδος που προωθεί η Τουρκία την ενεργειακή της πολιτική, αποτελεί αναπόσπαστο τμήμα της στρα- τηγικής της, με σκοπό να αναδείξει και να παγιώσει την Τουρκία σε παγκόσμια και κυρίως σε περιφερειακή δύναμη.⁴⁵

Στο πλαίσιο της διεύρυνσης και της ισχυροποίησης της ιδέας της Τουρκίας ότι, αποτελεί περιφερειακή δύναμη, η διατήρηση και η εντατικοποίηση των τουρκικών δρα- στηριοτήτων με το Ισραήλ αποτελεί συνεχή στρατηγική επιδίωξη. Παρά τις όποιες φαινο- μενικά αντιδράσεις και αποστασιοποιήσεις των σχέσεων της Τουρκίας με το Ισραήλ, η διαδικασία της επαναπροσέγγισης και της οικονομικής συνεργασίας δεν έχει σταματήσει να υφίστανται παρά τις όποιες παραπλανητικές ενδείξεις που προσπαθούν να προβάλλουν τα μέσα μαζικής ενημέρωσης χωρίς αποτέλεσμα, τουλάχιστον σε όσους γνωρίζουν τις δια- κρατικές σχέσεις σε βάθος. Η ανάπτυξη σχέσεων συνεργασίας σε διάφορους τομείς (εμπο- ρικούς, στρατιωτικούς, ενεργειακούς, κα) μεταξύ Τουρκίας – Ισραήλ θα γίνει εμφανές με- σοπρόθεσμα και αυτό θα αποτελέσει ένα ισχυρό πλήγμα στην ισραηλινό κυπριακή ενερ- γειακή συνεργασία αλλά και κατ' επέκταση στη στρατηγική σύζευξη μεταξύ Ισραήλ και Ελλάδας. Αυτός είναι άλλωστε και ο στόχος της Τουρκίας, ως περιφερειακή δύναμη. Να αποτελεί βασικό συντελεστή των διακρατικών σχέσεων μεταξύ των χωρών που βρίσκο- νται στην ευρύτερη περιοχή με σκοπό την ισχυροποίησή της. Η υφιστάμενη στρατηγική συνεργασία μεταξύ Ισραήλ, Κύπρου και Ελλάδας είναι προφανές ότι, αποτελεί ένα αγκάθι για την Τουρκία και ένα από τα πιθανότερα σενάρια που η Τουρκία θα επιδιώξει να υλο- ποιήσει είναι να βρει τρόπο να διασπάσει αυτή την συμμαχία, στοχεύοντας στον πιο αδύ- ναμο κρίκο είτε στην Κύπρο είτε στην Ελλάδα είτε στην Κύπρο και την Ελλάδα μαζί. Ως εκ τούτου, για την Ελλάδα περισσότερο αλλά και για την Κύπρο, αποτελεί άμεση πρό- κληση η αντιμετώπιση της τουρκικής προκλητικότητας, όπου σύμφωνα με τα γεγονότα που διαδραματίζονται σήμερα αλλά και τον προσανατολισμό και το στρατηγικό στόχο της Τουρκίας οψόμεθα ότι η εμπλοκή θα είναι αναπόφευκτη. Είναι προφανές άλλωστε το τουρκικό «Check Mate» σε σκακιστική ορολογία όπου έχει επιβάλει η Τουρκία στην Ελ- λάδα σε περίπτωση που η τελευταία αποφασίσει να ασκήσει τα κυριαρχικά της δικαιώματα (υφαλοκρηπίδα στο Αιγαίο, στην Ανατολική Μεσόγειο, επέκταση χωρικών υδάτων στα 12 ΝΜ, κτλ) λαμβάνοντας υπ' όψιν:

- Την διαφορά ισχύος στο σύνολο, μεταξύ Ελλάδας και Τουρκίας.
- Τις ηγεμονικές περιφερειακές και παγκόσμιες αξιώσεις της Τουρκίας.
- Τις προσδοκίες της Τουρκίας που έχει αναλάβει ως προς την υπεράσπιση των συμφερόντων της στην Ανατολική Μεσόγειο και στο Αιγαίο Πέλαγος, προβάλλοντας και απειλώντας με «Casus Belli» παρόλο που αντιτίθεται στο Διεθνές Δίκαιο. Ωστόσο, παρά

⁴⁵ Ibid.

τα πλήγματα και τις δυσαρέσκεις άλλων κρατών που έχει δεχθεί το κύρος και η αξιοπιστία της το τρέχον χρονικό διάστημα, συνεχίζει να εφαρμόζει την ίδια τακτική.

- Την σε εξαιρετικά δυσάρεστη διπλωματική, κοινωνικοπολιτική και οικονομική κατάσταση της Ελλάδας, που παρά τις όποιες προσπάθειες γίνονται σήμερα, αποτελούν έναν επιφανειακό, ρηχό πασάλεμμα που μάλλον προσωρινό αποτύπωμα έχουν και δεν αποτελούν στρατηγική αντιμετώπιση.⁴⁶

- Την πάρα την επιθετική απαξιοτική πολιτική της Τουρκίας έναντι της Ελλάδας, η τελευταία συνεχίζει να έχει μια ειρηνική, κατευναστική πολιτική σε συνδυασμό με την απαξίωση της φήμης της αποτρεπτικής της ικανότητας, η οποία παρόλο που υφίσταται στον στρατιωτικό τομέα, δεν προβάλλεται όπως θα έπρεπε από το πολιτικό βήμα έως σήμερα.

Παρόλο που τίποτα δεν μπορεί να αποκλειστεί και όλα τα σενάρια είναι πιθανά εκτιμάται ότι, η Τουρκία δεν θα επιχειρήσει μία γενικευμένη πολεμική σύρραξη με την Ελλάδα. Εκτιμάται ότι, δύναται να εφαρμόσει την έως σήμερα πάγια στρατηγική της «χαμηλής έντασης εχθροπραξιών» με απώτερο σκοπό την σταδιακή επιβάρυνση της agenda των ελληνοτουρκικών διεκδικήσεων με τη δημιουργία τετελεσμένων γεγονότων. Η εκτίμηση αυτή απορρέει από την στρατηγική της Τουρκίας, η οποία υπολογίζει το αξιόμαχο και την ισχύ των Ενόπλων Δυνάμεων αλλά και στις υφιστάμενες σοβαρές προκλήσεις ασφαλείας με ανοιχτά μέτωπα, πού βρίσκονται στην περιφέρεια της και ιδιαίτερα με τη Συρία. Επιπρόσθετα, το ενδεχόμενο μιας αναταραχής με την Ελλάδα θα κινητοποιήσει το κουρδικό ζήτημα, με σοβαρές αρνητικές επιπτώσεις ως προς την ασφάλεια της Τουρκίας τόσο στο εξωτερικό αλλά ιδιαίτερα στο εσωτερικό της. Επιπλέον, δεν θα πρέπει να αγνοείται η εσωτερική διαμάχη μεταξύ του κατεστημένου των στρατιωτικών και των ισλαμιστών. Η διαμάχη αυτή είναι ένας ανασταλτικός παράγοντας για την πιθανότητα διεξαγωγής μιας μεγάλης κλίμακας πολεμικής επιθετικής ενέργειας.

Συναφώς, μπορούμε να συμπεράνουμε ότι, η Τουρκία με την απειλή χρήσης βίας (Causus Belli) θα ενεργήσει έτσι ώστε να αποθαρρύνει την Ελλάδα από το να ασκήσει τα κυριαρχικά της δικαιώματα και να την οδηγήσει στις διαπραγματεύσεις με τελικό στόχο την συγκυριαρχία και στην εκμετάλλευση των υδρογονανθράκων στο Αιγαίο Πέλαγος και στην Ανατολική Μεσόγειο. Είναι γνωστό ότι, η Τουρκία δεν είναι σε θέση να εκμεταλλευτεί τον φυσικό πλούτο εντός της ελληνικής ΑΟΖ (εάν και όταν αυτή οριστεί) λόγω της εν ελλείψει διεθνούς νομιμοποίησης αλλά σε αντιπαραβολή ας μην ξεχνάμε ότι και στην Κύπρο, η Τουρκία βρίσκεται ακόμα και σήμερα χωρίς τη διεθνή νομιμοποίηση. Κατά συνέπεια, σενάρια που θα ενισχύσουν την διαπραγματευτική ισχύ της Τουρκίας μέσω πρόκλησης επεισοδίων με σκοπό τη δημιουργία «γκρίζων ζωνών» ή τετελεσμένων καταστάσεων είναι πολύ πιθανά. Άλλωστε οι δηλώσεις των Τούρκων πολιτικών, τόσο του πρωθυπουργού όσο και του υπουργού εξωτερικών, συνηγορούν προς αυτή την κατεύθυνση. Το πώς

⁴⁶ Ibid.

βλέπουν οι γείτονές μας το Διεθνές Δίκαιο και την εθνική κυριαρχία από την οπτική γωνία της Τουρκίας, προβάλλεται από την δήλωση του Υπουργού Εξωτερικών της Τουρκίας μετά τη δεύτερη συνεδρίαση του Ανώτατου Συμβουλίου Συνεργασίας Ελλάδας-Τουρκίας «...το Διεθνές Δίκαιο και η εθνική κυριαρχία αποτελούν τη ραχοκοκαλιά αυτών των συνομιλιών, αλλά εξαρτάται από το πώς ορίζει κανείς το Διεθνές Δίκαιο. Ο καλύτερος τρόπος για τη λύση αυτών των προβλημάτων είναι μέσω διμερούς διαλόγου διότι το Αιγαίο αποτελεί μια ιδιαίτερη περίπτωση με χιλιάδες νησιά και ταυτόχρονα είναι μέρος της ευρύτερης Μεσογείου... Κανείς δεν μπορεί να περιμένει από την Τουρκία να παραμείνει περικυκλωμένη (land locked) από συγκεκριμένα μέτρα... το 70% είναι βασικά θέμα ψυχολογίας, και η ουσία είναι το υπόλοιπο 30%. Εάν ξεπεραστεί το ψυχολογικό εμπόδιο, τότε όλα αυτά μπορούν να λυθούν ρεαλιστικά. Όταν οι δύο πλευρές αντιδρούν συναισθηματικά και παράλογα, τότε ακόμα και τα πιο μικρά ζητήματα μπορούν να αποτελέσουν αιτία πολέμου».⁴⁷

Είναι προφανές ότι κανείς δεν θα περιμένει χείρα βοηθείας από το Ισραήλ αν απειληθεί η Ελλάδα παρόλο που η Κύπρος καλύπτεται από το αυτό. Ούτε αν καταρρεύσει η Ελλάδα συνεπάγεται και κατ' επέκταση κατάρρευση της Κύπρου. Η ομπρέλα ασφάλειας που παρέχει το Ισραήλ στην Κύπρο δεν φτάνει έως την Ελλάδα και δεν θα πρέπει να συγχέεται στρατηγικά η κάλυψη αυτή ως προς όφελος της Ελλάδας.⁴⁸

Η στρατηγική της Τουρκίας στην περιοχή της ανατολικής Μεσογείου δύναται να αναλυθεί σε δύο παράλληλους άξονες:

- Ο πρώτος αφορά στην προβολή ισχύος μέσω απειλών για χρήση βίας και προκλητικών ενεργειών με στόχο τον πειθαναγκασμό της Ελλάδας και από ότι φαίνεται τον έχει πετύχει η Τουρκία έως σήμερα και
- Ο δεύτερος αφορά σε ενέργειες με πολιτικό διπλωματική διάσταση και σκοπό έχουν να δείξουν στην παγκόσμια κοινότητα ότι, η Τουρκία έχει κυριαρχικά δικαιώματα στην Ανατολική Μεσόγειο.⁴⁹

Σύμφωνα με τη σύμβαση για το δίκαιο της θάλασσας το 1982 (UNCLOS 1982), κάθε κράτος μπορεί να επεκτείνει τα χωρικά του ύδατα έως τα 12 NM και αυτή είναι η αιγιαλίτιδα ζώνη ή χωρικά ύδατα. Στην περιοχή αυτή, ένα κράτος ασκεί πλήρη κυριαρχία, η οποία επεκτείνεται και στον εναέριο χώρο πάνω από αυτή, στον βυθό αλλά και στο υπέδαφος της. Στο υπέδαφος του Αιγαίου Πελάγους έχουν παρατηρηθεί πλούσια κοιτάσματα υδρογονανθράκων. Αυτό οδήγησε την Ελλάδα και την Τουρκία σε αντιπαλότητα για την υφαλοκρηπίδα. Η υφαλοκρηπίδα είναι ο θαλάσσιος βυθός και το υπέδαφος του, που εκτείνεται από την γραμμή βάσης έως και την απόσταση των 200 NM. Ομοίως, αποκλειστική οικονομική ζώνη (AOZ) είναι ο θαλάσσιος βυθός και το υπέδαφος του, που εκτείνεται

⁴⁷ Ibid.

⁴⁸ Ibid.

⁴⁹ Ibid.

πέραν της γραμμής βάσης μέχρι την απόσταση των 200 ΝΜ, όπως η υφαλοκρηπίδα αλλά με ιδιαιτερότητες σε σχέση με αυτή. Δηλαδή στην υφαλοκρηπίδα το καθεστώς καλύπτει μόνο τους ΜΗ ζωντανούς οργανισμούς (βυθό και υπέδαφος) σε αντίθεση με την ΑΟΖ όπου το καθεστώς καλύπτει όλους τους φυσικούς πόρους ζωντανούς και μη (βυθό, υπέδαφος και τα υπερκείμενα ύδατα και επί της επιφανείας αυτών). Η Τουρκία δεν αναγνωρίζει το δικαίωμα της υφαλοκρηπίδας στα ελληνικά νησιά. Το δίκαιο της θάλασσας ξεκαθαρίζει ότι, ότι ισχύει για την ξηρά ισχύει για τις νήσους και βραχονησίδες, αρκεί να έχουν την δυνατότητα να συντηρήσουν ανθρώπινη διαβίωση. Η υφαλοκρηπίδα υπάρχει αυτομάτως (ipso facto) και δεν χρειάζεται να ανακηρυχθεί αλλά πρέπει να οριοθετηθεί ανάμεσα σε όμορα κράτη. Αν υπάρχει διαφωνία θα πρέπει να παραπεμφθεί με κοινό συμφωνητικό στο διεθνές δικαστήριο. Η Τουρκία θεωρεί ότι τα κυριαρχικά δικαιώματα στο συγκεκριμένο θαλάσσιο χώρο (υφαλοκρηπίδα) πρέπει να οριοθετηθούν. Αυτή είναι η μόνη διαφορά όπου το ελληνικό κράτος αναγνωρίζει ότι έχει με την Τουρκία. Έτσι, η Ελλάδα σήμερα ζητά την παραπομπή του συγκεκριμένου ζητήματος σε διεθνές δικαιοδοτικό όργανο.⁵⁰

Οι επιδιώξεις της Τουρκίας στο Αιγαίο Πέλαγος δεν φαίνεται να τροποποιούνται. Ωστόσο, η Τουρκία προφασίζεται ότι κλίνει προς τον εκδημοκρατισμό, για να γίνει κάποια στιγμή στο μέλλον πλήρες μέλος της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Η προσπάθεια αυτή, εφόσον χαρακτηριστεί αμερόληπτη ως προς την Ελλάδα, εκτιμάται ότι θα εξομαλύνει τις ελληνοτουρκικές σχέσεις. Ο 21^{ος} αιώνας επέφερε την κατάρρευση του διπολισμού και αυτό κατ'επέκταση επέφερε την ανάγκη για εκ νέου ιεράρχηση των επιλογών της εξωτερικής πολιτικής. Παρόλο που η Τουρκία είναι από το τα πλέον ένθερμα και πιο σημαντικά μέλη του ΝΑΤΟ ποτέ δεν έκρυψε την επιθυμία της για στροφή προς την Ευρωπαϊκή Ένωση και την δυναμική διασύνδεσή της. Η Ελλάδα ήταν και φαίνεται να είναι ακόμα υποστηρικτής της ένταξης της Τουρκίας στην Ευρωπαϊκή Ένωση όπως έπραξε στο Συμβούλιο του του Ελσίνκι. Η πρότερη «διπλωματία των σεισμών», όπου ο εγκέλαδος έφερε πιο κοντά τους λαούς, ήταν ένας θετικός συντελεστής για την ένταξη της Τουρκίας στην Ευρωπαϊκή Ένωση. Παρά τις όποιες έως σήμερα αντιδράσεις της Ευρωπαϊκής Ένωσης ως προς την ένταξή της, δεν φαίνεται ότι η Ευρωπαϊκή Ένωση να μπορεί να απαλλαγεί οριστικά από την Τουρκία, καθότι η αγορά της ευρωπαϊκής ένωσης καθορίζεται και βασίζεται σε εργοστάσια παραγωγής στην Τουρκία. Επίσης, το μεταναστευτικό είναι ένας από τους κυριότερους συντελεστές που ρυθμίζονται από την Τουρκία. Επιπλέον δε, η Τουρκία παρόλο που δεν βρίσκεται στην Ευρωπαϊκή Ένωση απορροφά σημαντικά κονδύλια από αυτήν, ενώ διαθέτει μοχλούς πίεσης μέσω συμμαχιών με χώρες της Ευρωπαϊκής Ένωσης με συμφωνίες «κάτω από το τραπέζι».⁵¹

Εφόσον προτεραιότητα του Προέδρου Ερντογάν αποτελούσε η επικράτηση στο εσωτερικό της Τουρκίας και παρά τα προβλήματα που δημιουργήθηκαν από την παρατεταμένη ύφεση της οικονομίας και την ανεξέλεγκτη εξάπλωση της πανδημίας του Covid-19,

⁵⁰ Δημήτριος Βαϊράμης, *Η Εξωτερική Πολιτική Της Τουρκίας Σε Σχέση Με Την Ελλάδα. "Βαθύ Κράτος" Και Στρατιωτικό Κατεστημένο* Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης. Διεθνείς Σχέσεις (Θεσσαλονίκη2009).

⁵¹ Ibid.

η αναζήτηση του εχθρού στο εξωτερικό κρίθηκε απαραίτητη και ιδιαίτερα εντάχθηκε στη γενικότερη πολιτική αναβίωσης της τουρκικής αίγλης στην ευρύτερη περιφέρειά της.⁵²

Ακολούθως, εμφανίστηκαν νέα μέτωπα αντιπαράθεσης στη Συρία και στη Λιβύη, το προσφυγικό ζήτημα έλαβε εντονότερη τροπή στα σύνορα με την Ελλάδα, ενώ η «Γαλάζια Πατρίδα» επανήλθε στον τουρκικό δημόσιο διάλογο και τα ελληνοτουρκικά ζητήματα επέστρεψαν στο προσκήνιο με κινήσεις εντυπωσιασμού και λεκτικούς διαξιφισμούς.
53

Είναι γεγονός ότι οι κινήσεις της Τουρκίας τα τελευταία έτη, τόσο στο εσωτερικό όσο και στο εξωτερικό, δείχνουν να έχουν ως κατευθυντήρια γραμμή, πέρα από την εξασφάλιση της παραμονής του Προέδρου της στην εξουσία, τη μεταστροφή του ίδιου του κεμαλικού χαρακτήρα της χώρας, όπως αυτός διαμορφώθηκε την τριετία 1920-1923 μετά τον πρώτο παγκόσμιο πόλεμο. Το έτος-κλειδί φαίνεται να εντοπίζεται στο 2023, όταν και συμπληρώνονται 100 έτη από την υπογραφή της Συνθήκης της Λωζάννης, η οποία θεσμοθέτησε επίσημα το νεοσύστατο τουρκικό κράτος, όρισε τα σύνορά του και εδραίωσε τον Μουσταφά Κεμάλ ως την ηγέτιδα μορφή του.⁵⁴

Η πλειονότητα των τουρκικών πρωτοβουλιών του πρόσφατου παρελθόντος μπορούν να χαρακτηρισθούν ως μια προσπάθεια σταδιακής ανατροπής των κεκτημένων τα οποία προκύπτουν από το 1923 και έπειτα, η οποία δύναται να οδηγήσει σε μια μετωπική σύγκρουση την ερχόμενη πενταετία με τον παραδοσιακά κεμαλικό προσανατολισμό της Τουρκίας. Πρόσφατο παράδειγμα, με αντίκτυπο στο εσωτερικό και στο εξωτερικό, αποτελεί η μετατροπή του μουσείου της Αγίας Σοφίας σε τέμενος με προεδρική απόφαση τον προηγούμενο Ιούλιο (2020). Η απόφαση αυτή επαναφέρει δριμύτερα το μουσουλμανικό χαρακτήρα της Τουρκίας έναντι του κοσμικού και ταυτόχρονα αδρανοποιεί την αντιπολίτευση -παρά τις εκλογικές της επιτυχίες στην Κωνσταντινούπολη και την Άγκυρα- η οποία αδυνατεί να προσφέρει προτάσεις εναλλακτικής πολιτικής και δεν είναι σε θέση να αντιταχθεί σε μια ενέργεια η οποία συσπειρώνει σημαντικό μέρος του τουρκικού πληθυσμού. Συγχρόνως, επαναφέρει την Τουρκία στο μεσανατολικό χώρο και ενισχύει την προσπάθειά της να παρουσιάζεται ως ανεξάρτητη περιφερειακή δύναμη με το πλέγμα συμφερόντων που της αναλογεί.⁵⁵

Κατά συνέπεια, η εργαλειοποίηση της ελληνοτουρκικής αντιπαράθεσης σε συνδυασμό με το προσφυγικό ζήτημα και την προώθηση των τουρκικών συμφερόντων στη Συρία και στη Λιβύη εξυπηρετεί τον παραπάνω σκοπό. Η Τουρκία αυξάνει και καλλιεργεί μέτωπα στο εξωτερικό, με απώτερο στόχο τη διαπραγμάτευση με τους καλύτερους δυνατούς όρους. Υπό το πρίσμα ότι η Τουρκία είναι περιφερειακή δύναμη, η Ελλάδα δεν αντιμετωπίζεται ως ισάξιο κράτος και η Άγκυρα οφείλει να υπερασπίσει τα συμφέροντά της

⁵² Δρακουλαράκος, *Η Περιφερειακή Στρατηγική Της Τουρκίας Και Η Θέση Της Ελλάδας*.

⁵³ Ibid.

⁵⁴ Ibid.

⁵⁵ Ibid.

με όλα τα μέσα που έχει στη διάθεσή της. Κατ' επέκταση, η Ελλάδα συχνά βρίσκεται προ τετελεσμένων γεγονότων αναφορικά με τις τουρκικές προκλήσεις, ιδιαίτερα στην περίπτωση του προσφυγικού ζητήματος αλλά και στις τουρκικές διεκδικήσεις στην Ανατολική Μεσόγειο. Τις τελευταίες δύο δεκαετίες, η ελληνική πλευρά φαίνεται να αντιδρά εκ των υστέρων στις ενέργειες της τουρκικής στρατηγικής.⁵⁶

⁵⁶ Ibid.

3. Συμπεράσματα

3.1. Η Τουρκία ως Περιφερειακή Δύναμη

Ως αποτέλεσμα του «ακρωτηριασμού» της Οθωμανικής Αυτοκρατορίας, συνεπεία της σταδιακής παρακμής της και παρά τις προσπάθειες να ακολουθήσει την εξέλιξη των χωρών της δυτικής Ευρώπης, γεννήθηκε η ΤΔ, διατηρώντας ως επικράτεια της ένα εδαφικό τμήμα που εκτεινόταν από την ανατολική Θράκη, κατέχοντας έτσι ένα κομμάτι της ευρωπαϊκής ηπείρου, και τη Μικρά Ασία, μέχρι την περιοχή του Καυκάσου και τα σύνορα με το Ιράκ και το Ιράν και από τον Εύξεινο Πόντο μέχρι την Συρία.⁵⁷

Εξετάζοντας γεωστρατηγικά την υπόψη περιοχή διαπιστώνουμε ότι από ιδρύσεως της η Τουρκία έπρεπε να επιβιώσει σε μία «ηφαιστιογενή» γειτονιά, σε έναν γεωγραφικό χώρο όπου η σύγκρουση των μεγάλων γεωπολιτικών παικτών παραμένει αμείωτη. Ιδιαίτερα μετά τη λήξη του Ψυχρού Πολέμου, χρονική στιγμή κατά την οποία έπαψε ο τρόμος ενός πυρηνικού ολέθρου, αλλά και η ισορροπία του «φόβου», η ισχύς άρχισε να διαχέεται σε πολλούς διαφορετικούς δρώντες, δημιουργώντας τις προϋποθέσεις ενός ρευστού πολυπολικού συστήματος, εντός του οποίου η Τουρκία επιβαλλόταν να επαναπροσδιορίσει τον ρόλο της και να αναθεωρήσει τις προτεραιότητες ασφαλείας της. Η αυγή του 21^{ου} αιώνα βρίσκει την Τουρκία να ταλανίζεται από μία μεγάλη οικονομική κρίση, όμως και έτοιμη να αναλάβει τα ηνία της διακυβέρνησης της ένα ισλαμιστικό κόμμα, το ΑΚΡ, με έναν, όπως φαινόταν από τότε, χαρισματικό ηγέτη, περιτριγυρισμένο από συνεργάτες έτοιμους να μεταβάλλουν άρδην την πορεία της χώρας τους, καθιστώντας την καταρχήν περιφερειακή δύναμη. Ολοφάνερα οδηγούμαστε από την εποχή του Μεταμεμαλισμού σε αυτή του Νεοοθωμανισμού, από την εποχή δηλαδή κατά την οποία η στρατηγική της Τουρκίας διέπονταν από τους κατευθυντήριους άξονες που χάραξε ο ίδιος ο Κεμάλ και ακολούθησαν οι διάδοχοι του, στην εποχή που πλέον η Τουρκική Εξωτερική Πολιτική (ΤΕΠ) χαρακτηρίζεται από εξωστρέφεια και προσπάθεια για αύξηση της επιρροής σε περιοχές της ευρύτερης περιφέρειας της. Η αναζήτηση του αναγκαίου στρατηγικού βάθους έγινε ο νούμερο ένα στόχος της νέας διπλωματικής ελίτ. Η Δύση, που πιθανόν να αναμόχλευσε τις εξελίξεις αυτές στην Τουρκία, αποσκοπώντας στο να δημιουργήσει το ιδανικό «πρότυπο» για όλο τον μουσουλμανικό κόσμο, επένδυσε πολλά στην νέα τάξη πραγμάτων, στο εσωτερικό της χώρας. Το ήπιο πολιτικό Ισλάμ θα ήταν ο διάδοχος του αυταρχικού δυτικόστροφου Κεμαλισμού και ο Ερντογάν ο νέος σύμμαχος και εντολοδόχος των δυτικών συμφερόντων και αξιώσεων.⁵⁸

Με την πάροδο σχεδόν δύο δεκαετιών από την είσοδο στον 21^ο αιώνα, η ΤΕΠ πέρασε ποικίλες διακυμάνσεις, επιδιώκοντας να προσαρμοστεί στα νέα γεωπολιτικά δεδομένα. Η πρώτη δεκαετία διακυβέρνησης του ΑΚΡ χαρακτηρίστηκε, στον τομέα της Εξωτερικής Πολιτικής, από τις αρχές και επιδιώξεις όπως αυτές καθορίστηκαν από τον τότε

⁵⁷ Αρσενίου, *Η Τουρκική Εξωτερική Πολιτική Στην Ευρύτερη Περιοχή Της Μέσης Ανατολής Και Βόρειας Αφρικής Την Εποχή Του Ακρ Και Ο Ρόλος Του Στρατιωτικού Κατεστημένου Ως Παράγοντα Διαμόρφωσης Αυτής (2002 2017)*.

⁵⁸ Ibid.

στενό συνεργάτη του Ερντογάν και υπουργό Εξωτερικών της Τουρκίας, από το 2009, Αχμέτ Νταβούτογλου. Η αρχή των «μηδενικών προβλημάτων» με τους γείτονες και η εφαρμογή της «ήπιας» ισχύος αποσκοπούσαν στην υλοποίηση των νεοοθωμανικών οραμάτων και στην εδραίωση της επιρροής της Τουρκίας στις περιοχές - πρώην κτήσεις, της πάλαι ποτέ Οθωμανικής Αυτοκρατορίας. Βαδίζοντας στα χνάρια που χάραξε από την δεκαετία του 1980 ο Οζάλ, οι αρχικοί σχεδιασμοί της τουρκικής διπλωματίας άρχισαν να αποδίδουν καρπούς μέχρι και το ξέσπασμα της Μουσουλμανικής «Ανοιξης». Η ΤΕΠ έπρεπε άμεσα να προσαρμοσθεί ξανά στις ραγδαίες εξελίξεις και στα νέα γεωπολιτικά δεδομένα, ώστε να μετριάσει τις απρόβλεπτες συνέπειες. Οι σχέσεις με τις γειτονικές χώρες άρχισαν να διαρρηγνύονται, η προσπάθεια των τελευταίων χρόνων να ναυαγεί και σε κάποιες περιπτώσεις, όπως της Συρίας, να εξελίσσονται σε άκρως εχθρικές. Η ενεργή εμπλοκή της στον εμφύλιο πόλεμο της Συρίας αποτελεί κομβικό χρονικό σημείο στις μετέπειτα κινήσεις της ΤΕΠ. Η Τουρκία νιώθοντας ότι οι εξελίξεις στην Συρία τείνουν να την αφήσουν εκτός παιχνιδιού, σε μια περιοχή άκρως σημαντική για την ασφάλεια της, όφειλε να αναθεωρήσει τις προτεραιότητες της. Η υποστήριξη των ΗΠΑ και Ισραήλ στους «τρομοκράτες» Κούρδους με σκοπό την αντιμετώπιση των φανατικών ισλαμιστών του Ισλαμικού Κράτους (ISIS), με τον ορατό πλέον κίνδυνο για την εδαφική ακεραιότητα της Τουρκίας από τη δημιουργία ενός αυτόνομου κουρδικού κράτους στη βόρεια Συρία, στα πρότυπα του Κουρδικού Κρατιδίου του βορείου Ιράκ, αλλά και η μεταφορά της πολύπλοκης αυτής διένεξης στο έδαφος της, με τις τρομοκρατικές ενέργειες τζιχαντιστών, του προσφυγικού κύματος και την έκρυθμη κατάσταση στην νοτιοανατολική Τουρκία, λόγω του PKK, επέβαλλε στην ΤΕΠ να αλλάξει τη στάση της. Η πολιτική της «ήπιας» ισχύος έδωσε τη θέση της στην απειλή αρχικά και εφαρμογή ακολούθως της επιλογής της αντίστοιχης «σκληρής». ⁵⁹

Η Τουρκία επιδιώκει να καταστεί περιφερειακή δύναμη στα μάτια των χωρών της περιφέρειας. Αυτό επιτυγχάνεται με την κυριαρχική στάση που θέλει να έχει στο Αιγαίο Πέλαγος και στην Κύπρο. Παράλληλα, θα προσπαθήσει να βρει το κλειδί για την αναθέρμανση των σχέσεων της με το Ισραήλ, θα πιέσει την Συρία και το Ιράκ μέσω των υδάτινων πόρων του που γεωγραφικά ελέγχει μέσω των ποταμών Τίγρη και Ευφράτη. Με την Ρωσία θα τηρήσει μία ένθερμη σχέση, παρά τις όποιες διαφορές στην εξωτερική πολιτική με χώρες του Καυκάσου με τις οποίες συνδέεται πολιτισμικά. Οι σχέσεις με την Αρμενία έχουν πια παγιωθεί μετά την υποστήριξη της Τουρκίας στο Αζερμπαϊτζάν. Με το Ιράν συνδέονται άμεσα και ο βαθμός των σχέσεων τους θα εξαρτηθεί από την συμπεριφορά του στο θέμα του πυρηνικού προγράμματος και την στάση έναντι στις ΗΠΑ. Σε κάθε περίπτωση η Τουρκία θα κάνει το οτιδήποτε για να διατηρηθεί το Ιράκ ενοποιημένο, προς αποφυγή δημιουργίας του κουρδικού Κράτους στα νότια σύνορα της. ⁶⁰

⁵⁹ Ibid.

⁶⁰ Βαϊράμης, *Η Εξωτερική Πολιτική Της Τουρκίας Σε Σχέση Με Την Ελλάδα. "Βαθό Κράτος" Και Στρατιωτικό Κατεστημένο*

Είναι γεγονός πως η Τουρκία εφαρμόζει μία εθνική στρατηγική που κυριαρχείται από έντονη ανησυχία για την ασφάλειά της και έτσι επικεντρώνεται γύρω από ευκαιριακές συμμαχίες, βασισμένες σε κάθε περίπτωση ξεχωριστά. Σε θεσμικό επίπεδο, δεν υπάρχει προς το παρόν κάποια ουσιαστική εκτροπή από τον Νατοϊκό και κατ' επέκταση, δυτικό προσανατολισμό της, αλλά η Άγκυρα δεν έχει πλέον την σαφήνεια του οράματος που είχε κατά την εποχή που μεσουρανούσε το διπλωματικό άστρο του Νταβούτογλου και η ακμή των αραβικών εξεγέρσεων. Η προσδοκία της ότι η παλιά περιφερειακή τάξη πραγμάτων θα καταρρεύσει και θα αντικατασταθεί με μια νέα, ευνοϊκότερη για τα συμφέροντά της και στην οποία η ίδια θα διαδραματίζει πρωταγωνιστικό ρόλο, παραμένει ακόμη στο πεδίο του θεωρητικού. Προς το παρόν, έχει απομείνει να αντιμετωπίζει τις προκλήσεις που προκύπτουν. Η διευθέτηση των ανησυχιών της για την ασφάλεια της, λόγω των περιφερειακών κρίσεων, έχει γίνει ο πρωταρχικός στόχος της σημερινής ΤΕΠ. Προσπαθεί να ιεραρχήσει τις προτεραιότητες της, με την εμπλοκή της εκεί που διακυβεύονται τα άμεσα συμφέροντα της. Περιθωριοποιεί ευθύνες σε τομείς που θεωρεί ότι είναι δευτερεύουσας σημασίας, ενώ δεν διστάζει να αναλαμβάνει ρίσκα και να επενδύει χρόνο, χρήμα και ανθρώπινες ζωές, όπου εκτιμά ότι διακυβεύεται η εθνική της ασφάλεια και επιβίωση, όπως αποδεικνύουν και οι πρόσφατες εξελίξεις με την επιχείρηση «Πηγή Ειρήνης (Peace Spring)», εντός του συριακού εδάφους στις περιοχές που έλεγχε το κουρδικό στοιχείο.⁶¹

Η παραγωγική βάση μιας χώρας και ιδιαίτερα η οικονομική της πολιτική είναι από τους πιο σημαντικούς συντελεστές ισχύος, σύμφωνα με επιφανείς οικονομικούς αναλυτές αλλά και το δόγμα Νταβούτογλου. Οι συντελεστές αυτοί έχουν άμεσες προεκτάσεις στην δυνατότητα άσκησης εξωτερικής και αμυντικής πολιτικής. Στο πλαίσιο της υποφαινόμενης οικονομικής κατάρρευσης της Τουρκίας την τρέχουσα χρονική περίοδο, φαίνεται να αποτελεί τον αδύναμο κρίκο. Ωστόσο να μην ξεχνάμε ότι ακόμα και σήμερα, παρόλο που η τουρκική λίρα καταρρέει, η Τουρκία έχει ισχυρή οικονομική βάση και αποτελεί μέλος των G20. Παρά την διολίσθηση της τουρκικής λίρας το τελευταίο χρονικό διάστημα, το 2006 ήταν η 18^η οικονομία στον κόσμο, ενώ τα τελευταία χρόνια έχει ρυθμούς ανάπτυξης της τάξης του 7%-8%, παρουσιάζει σημαντική αύξηση ΑΕΠ και δεκαπλασιασμό των εξαγωγών. Τα δεδομένα αυτά της έδωσαν την ευκαιρία να ενταχτεί στην ομάδα των G20 και να μετέχει στο μηχανισμό λήψης αποφάσεων οικονομικού περιεχομένου με τους πλουσιότερους της γης. Σ' αυτό θα πρέπει να προστεθεί η προσπάθεια της Τουρκία να καταστήσει τη χώρα ενεργειακό κόμβο. Η οικονομική κατάσταση αυτή τη στιγμή παρουσιάζει χαρακτηριστικά διολίσθησης, αλλά μακροπρόθεσμα υπάρχουν προοπτικές περεταίρω ανάπτυξης, γεγονός που της δίνουν τη οικονομική ώθηση για ανάδειξη της σε περιφερειακή δύναμη.⁶²

Συμπερασματικά, η Τουρκία χαρακτηρίζεται ως Περιφερειακή δύναμη και οι συντελεστές ισχύος που την έχουν τοποθετήσει σε αυτό το βάθρο δεν είναι άλλοι από αυτούς

⁶¹ Αρσενίου, *Η Τουρκική Εξωτερική Πολιτική Στην Ευρύτερη Περιοχή Της Μέσης Ανατολής Και Βόρειας Αφρικής Την Εποχή Του Ακρ Και Ο Ρόλος Του Στρατιωτικού Κατεστημένου Ως Παράγοντα Διαμόρφωσης Αυτής (2002 2017)*.

⁶² Βουδρισλής, *Η Άνοδος Της Τουρκίας Ως Περιφερειακής Δύναμης Κατά Τον 21ο Αιώνα*.

που εδώ και χρόνια έχει καταγράψει ο Αχμέτ Νταβούτογλου. Οι κυριότεροι από αυτούς είναι οι κάτωθι και η Τουρκία επιδιώκει:

- Να προωθεί την περιφερειακή και διεθνή συνεργασία.
- Να διασφαλίζει, να προκαλεί και να προβάλλει τα τουρκικά συμφέροντα παρόλο που παραβιάζει τα συμφέροντα άλλων κρατών αλλά και το Διεθνές Δίκαιο.
- Να αξιοποιεί την εγχώρια πολεμική βιομηχανία και να είναι αυτόνομος σε αρκετούς τομείς. Επίσης δεν σταματά το ερευνητικό της πρόγραμμα τόσο εντός του χώρου της όσο και στο διάστημα.
- Να προβάλλεται ως ισότιμος και απαραίτητος συνομιλητής σε περιφερειακές διαβουλεύσεις επί σημαντικών θεμάτων (κρίση στη Λιβύη, κρίση στην Αρμενία - Αζερμπαϊτζάν κ.α.)
- Να αναλαμβάνει ρόλο μεσολαβητή στην ευρύτερη περιοχή της.⁶³

Τα τελευταία χρόνια, λόγω της αύξησης της ανασφάλειας στην ευρύτερη περιοχή, η Τουρκία αντιμετωπίζει τεράστια πρόκληση έναντι των περιφερειακών αλλά και διεθνών δυνάμεων. Παρόλο που μέχρι σήμερα η πόρτα ένταξης της Τουρκίας στην Ευρωπαϊκή Ένωση παραμένει κλειστή, η Τουρκία επιδιώκει και προσπαθεί να κάνει βήματα εκδημοκρατισμού προκειμένου να πληροί τα κριτήρια της Κοπεγχάγης έτσι ώστε να καταστεί πλήρες μέλος της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Τα βήματα αυτά του εκδημοκρατισμού πιθανόν να ενισχύσουν τις αποσχιστικές διεκδικήσεις των κούρδων όπως επίσης, να προσθέσουν ακόμα ένα πρόβλημα καθότι θα ενισχύσουν τις αντιδράσεις των ισλαμιστών, θέτοντας σε κίνδυνο τον κοσμικό χαρακτήρα του τουρκικού κράτους.⁶⁴

Στο εσωτερικό της Τουρκίας, τα κράτη- μέλη της Ευρωπαϊκής Ένωσης αντιμετωπίζονται ως παράγοντες οι οποίοι επιδιώκουν να επιβάλουν τα συμφέροντά τους και να υπονομεύσουν το τουρκικό κύρος σε μια περιοχή υψίστης σημασίας για την χώρα. Το γεγονός ότι καθόλη τη διάρκεια ου 20^{ου} αιώνα είχε καλλιεργηθεί και συνεχίζει να καλλιεργείται το «Σύνδρομο των Σεβρών» - βάσει του οποίου παράγοντες κατευθυνόμενοι από τη Δύση προσπαθούν να διαμελίσουν την Τουρκία όπως προσπάθησαν με την επιβολή της Συνθήκης των Σεβρών του 1920 - διαδραμάτισε σημαντικό ρόλο στη στοχοποίηση της ΕΕ και στην προσπάθεια δαιμονοποίησής της στο εσωτερικό της Τουρκίας. Έτσι, χτίζεται μια κατάσταση στο πλαίσιο της οποίας η αντιπαράθεση με την ΕΕ εξυπηρετεί περαιτέρω την ανάδειξη της Τουρκίας του Ερντογάν σε ένα ανεξάρτητο, δυναμικό και «περήφανο» κράτος.⁶⁵

Οι προτεραιότητες της Τουρκίας στο εσωτερικό τρέφουν αντίστοιχα τις προτεραιότητες στο διεθνές επίπεδο. Οι διπλωματικές και στρατιωτικές επιτυχίες στο εξωτερικό

⁶³ Ibid.

⁶⁴ Βαϊράμης, *Η Εξωτερική Πολιτική Της Τουρκίας Σε Σχέση Με Την Ελλάδα. "Βαθύ Κράτος" Και Στρατιωτικό Κατεστημένο*

⁶⁵ Δρακουλαράκος, *Η Περιφερειακή Στρατηγική Της Τουρκίας Και Η Θέση Της Ελλάδας.*

δύνανται να αντισταθμίσουν ή τουλάχιστον εκτρέφουν λόγω της δυναμικής και της επικινδυνότητάς τους τον πολιτικό διάλογο, παρατείνοντας με αυτόν τον τρόπο την παραμονή του Προέδρου Ερντογάν στα ηνία της χώρας, αλλά και ταυτόχρονα τροφοδοτώντας την απώτερη επιδίωξη αντικατάστασης του Μουσταφά Κεμάλ από τον ίδιο ως την πρωταρχική ηγετική φυσιογνωμία του τουρκικού πολιτεύματος.⁶⁶

Η τουρκική στρατηγική όπως εκπροσωπείται από τον Πρόεδρο Ερντογάν δεν είναι ούτε βραχυπρόθεσμη ούτε κυκλοθυμική. Αντιθέτως, όπως έχει αποδείξει τα τελευταία έτη, αναπροσαρμόζεται σε τακτά χρονικά διαστήματα και ανάλογα με τις εξελίξεις στο εσωτερικό και στην άμεση περιφέρειά της, με σταθερό γνώμονα την παλινόρθωση του τουρκικού κύρους, όπως αυτό γίνεται αντιληπτό από τους Τούρκους ιθύνοντες. Στην προκειμένη περίπτωση, ο Πρόεδρος Ερντογάν εποφθαλμιά, με όρους *realpolitik*, την μακροχρόνια παραμονή στην εξουσία, εφόσον εξυπηρετεί τα τουρκικά συμφέροντα και την ισοπέδωση κάθε προσπάθειας πολιτικής ή στρατιωτικής ανατροπής του. Η στρατηγική του Ερντογάν ακροβατεί επί ενός τεντωμένου σκοινιού, ελλοχεύοντας υψηλούς κινδύνους αλλά παράλληλα δύναται να επιφέρει υψηλά κέρδη. Τα αμέσως επόμενα έτη θα αναδείξουν αν αυτή η πολιτική θα ευδοκιμήσει και αν θα προσφέρει τα επιδιωκόμενα αποτελέσματα στους εμπνευστές της.⁶⁷

3.2. Η Στρατηγική της Τουρκίας στην Συρία⁶⁸

Ο συριακός εμφύλιος πόλεμος που άρχισε σαν μια ακόμα εξέγερση σε αραβικό κράτος το 2011, ανέδειξε μια ακόμη πτυχή του πολύπλοκου Κουρδικού ζητήματος. Αυτό συνέβη διότι οι Κούρδοι της Συρίας, διαδραματίζουν καταλυτικό ρόλο στη συριακή κρίση, αφού αποτελούν την πιο αξιόμαχη δύναμη εναντίον του λεγόμενου Ισλαμικού Κράτους του Ιράκ και της Συρίας (ΙΚΙΣ). Το γεγονός αυτό αποτελεί σοβαρή απειλή για την Τουρκία, που κρίνει ότι η ανάδειξη και μόνο του ζητήματος στην γειτονική Συρία, πολύ περισσότερο η πιθανότητα δημιουργίας ενός ομόσπονδου κουρδικού κρατιδίου, παρόμοιο με αυτό στο Ιράκ, θα ενισχύσει τους Κούρδους του ΡΚΚ στο εσωτερικό της. Όμως, όταν ξέσπασε η συριακή εξέγερση, οι Κούρδοι κάθε άλλο παρά προέβαλαν τέτοιου είδους διεκδικήσεις.

Ως εκ τούτου, ένας βασικός λόγος που έχει οδηγήσει στην ανάδειξη του κουρδικού στοιχείου στο συριακό εμφύλιο πόλεμο είναι η αδυναμία του συριακού καθεστώτος να αντιμετωπίσει αποτελεσματικά τους ισλαμιστές και τους αντικαθεστωτικούς. Έτσι, το συριακό καθεστώς απομάκρυνε τα στρατεύματα του από τη βόρεια Συρία και άφησε την άμυνα της περιοχής στο YPG και τους υποσχέθηκε ενίσχυση της σχετικής τους αυτονομίας. Το γεγονός αυτό θορύβησε έντονα της Τουρκία, διότι όχι μόνο οι Κούρδοι είχαν την ευκαιρία να πραγματοποιούν στρατιωτικές επιθέσεις στα σύνορα με την Τουρκία, αλλά

⁶⁶ Ibid.

⁶⁷ Ibid.

⁶⁸ Σκουρτανιώτη, *Η Επίδραση Της Συριακής Κρίσης Στις Συνο - Τουρκικές Σχέσεις*

και διότι οι βλέψεις τους για αυτονομία ξεκίνησαν να παίρνουν σάρκα και οστά με τη σύμφωνη γνώμη του συριακού καθεστώτος.

Όπως προκύπτει, οι συρο - τουρκικές σχέσεις είναι πολύπλοκες, καθώς προσδιορίζονται από ιστορικούς παράγοντες, όπως το ζήτημα της Αλεξανδρέττας, από οικονομικούς, όπως το θέμα της κατανομής των υδάτινων πηγών της περιοχής, όπως επίσης και από ιδεολογικούς παράγοντες, όπως ο κεμαλισμός και ο μπααθισμός που απετέλεσαν την νομιμοποιητική βάση του τουρκικού και του συριακού καθεστώτος επί δεκαετίες. Σημαντικό ρόλο στην διαμόρφωση των σχέσεων Τουρκίας - Συρίας διαδραματίζει βέβαια και ο χαρακτήρας του διεθνούς συστήματος, εφ' όσον οι δύο χώρες είχαν συμμαχήσει με αντίπαλες υπερδυνάμεις επί διπολισμού, ενώ μετά την λήξη του οι διεθνείς και περιφερειακές ισορροπίες άλλαξαν. Τέλος, ιδιαίτερα σημαντικό ρόλο παίζει ο πολιτικός παράγοντας, δηλαδή η σύγκλιση στόχων μεταξύ των δύο χωρών.

Έτσι, από τις συγκρουσιακές σχέσεις των δεκαετιών '80 και '90 η Άγκυρα και η Δαμασκός οδηγήθηκαν στην σύναψη φιλικών σχέσεων και ανέπτυξαν την συνεργασία τους, αφού η μεν Τουρκία υπό το ΑΚΡ προσπαθούσε να υλοποιήσει τον στόχο του ηγεμονικού ρόλου της Τουρκίας στην Μέση Ανατολή, η δε Συρία όχι μόνο βρέθηκε χωρίς διεθνή υποστήριξη αλλά και κατηγορήθηκε από τις ΗΠΑ, ως χώρα που υποστήριζε την ισλαμική τρομοκρατία.

Ωστόσο, οι αραβικές εξεγέρσεις του 2011 διατάραξαν για μία ακόμα φορά τις συρο - τουρκικές σχέσεις, καθώς η συριακή εξέγερση γρήγορα μετατράπηκε σε εμφύλιο και αυτός σε έναν πόλεμο δια αντιπροσώπων. Η Άγκυρα θορυβήθηκε από τις εξελίξεις αυτές και επιδίωξε -με κάθε μέσο- να αποτρέψει την εμφάνιση μίας ακόμα περιφερειακής πτυχής του Κουρδικού ζητήματος μετά το Ιράκ. Πρόκειται για την πολιτική αναγνώριση των Κούρδων της Συρίας, πράγμα που θα ενδυνάμωνε το κουρδικό κίνημα στο εσωτερικό της Τουρκίας, το οποίο ο τουρκικός στρατός δεν μπορεί να καταστείλει από το 1984 μέχρι σήμερα.

Ο στόχος αυτός όμως δεν ήταν εύκολο να επιτευχθεί για την Άγκυρα, η οποία όχι μόνο εισέπραττε την άρνηση των νατοϊκών της συμμάχων να εμπλακούν στην συριακή κρίση αλλά και διότι οι Κούρδοι αποδείχθηκαν ως ο μόνος παράγοντας που μπορούσε να αναχαιτίσει την δράση του ΙΚΙΣ. Η ικανότητα αυτή των Κούρδων μαχητών της Συρίας τους έκανε πολύτιμους συμμάχους για την Ουάσιγκτον, η οποία αποφάσισε να τους ενισχύσει. Όπως αναμενόταν, η απόφαση αυτή των ΗΠΑ δυσαρέστησε την Τουρκία η οποία στράφηκε προς την Μόσχα, η οποία από αντίπαλος της Άγκυρας σύντομα μετατράπηκε σε στενότερο σύμμαχο. Όπως επίσης ήταν αναμενόμενο, η Ουάσιγκτον ενοχλήθηκε βαθύτατα από την τουρκική αυτή στροφή, όχι μόνο διότι έθετε θέμα συνοχής του ΝΑΤΟ αλλά και διότι έπληττε το κύρος των ΗΠΑ. Προς στιγμινή φάνηκε ότι η ρήξη στις αμερικανο-τουρκικές σχέσεις ήταν αναπόφευκτη, φαίνεται όμως ότι κάτι τέτοιο δεν θα συμβεί, αφού οι ΗΠΑ προσπαθούν να αποφύγουν την οριστική ρήξη.

Οι λόγοι για αυτήν την αμερικανική στάση είναι πολλοί, βασικό ρόλο όμως παίζει το γεγονός ότι η Ρωσία παραμένει βασικός αντίπαλος των ΗΠΑ, όπως επίσης και το γεγονός ότι οι Κούρδοι είναι οι μοναδικοί σύμμαχοι της Ουάσιγκτον στην Συρία. Επομένως, οι ΗΠΑ προσπαθούν να βρουν μία μέση λύση στο ζήτημα των Κούρδων της Συρίας, ενώ δεν αποτρέπουν τις τουρκικές στρατιωτικές επιχειρήσεις σε συριακό έδαφος. Μέχρι τώρα, το αδιέξοδο στις αμερικανο - τουρκικές σχέσεις παραμένει, όπως παραμένει ανοικτό και το Κουρδικό ζήτημα στην Συρία αλλά και η ίδια η συριακή κρίση, η οποία συνεχίζεται.

Όσο για την Τουρκία, η πολιτική της στην Συρία, παρά το τεράστιο κόστος της, φαίνεται να αποδίδει, παρά τα ρίσκα που πήρε ο Ρετζέπ Ταγίπ Ερντογάν. Αυτό όμως δεν σημαίνει ότι η κατάσταση αυτή δεν μπορεί να ανατραπεί, μια και το Κουρδικό ζήτημα της Συρίας δεν μπορεί να παραλειφθεί όταν έρθει η ώρα των διαπραγματεύσεων για το μέλλον της μεταπολεμικής Συρίας, όποτε και εάν αυτές γίνουν. Τέλος, είναι σαφές ότι η ένοπλη ανάμειξη της Άγκυρας στην συριακή κρίση και η επιμονή της στην δημιουργία «ζώνης ασφαλείας» σε συριακό έδαφος, δηλαδή ο έλεγχος εδάφους της Συρίας για λόγους εσωτερικής ασφάλειας της Τουρκίας, λειτούργησε καταστροφικά στις τουρκο - συριακές σχέσεις από πάρα πολλές απόψεις. Μία από αυτές, είναι βεβαίως η αναβίωση της καχυποψίας των Αράβων προς τους Τούρκους και η αναγκαστική υπαναχώρηση της Άγκυρας από τα σχέδια της περί αναβίωσης του «κοινού οθωμανικού παρελθόντος». Και όλα αυτά την στιγμή που κάθε άλλο παρά βέβαιο είναι ότι η τουρκική πολιτική στην Συρία πέτυχε τον ζωτικό της στόχο, δηλαδή το να μην αναγνωριστούν πολιτικά και θεσμικά οι Κούρδοι στην γειτονική Συρία. Ωστόσο, όπως έχει αποδειχθεί ιστορικά, «τα κράτη δεν έχουν μόνιμους φίλους ή εχθρούς, έχουν μόνιμα συμφέροντα».

3.3. Η Στρατηγική της Τουρκίας στην Ελλάδα

Η Ελλάδα, σε όλη την διάρκεια της μεταπολεμικής περιόδου, δείχνει ανήμπορη να αναγνωρίσει και να προσαρμοστεί στα μηνύματα του διεθνούς συστημικού γίγνεσθαι, διατηρεί μία παθητική στάση αδράνειας και εφησυχασμού σε θέματα που αφορούν στα διεθνή πολιτικά πολιτικά δρώμενα. Φαίνεται πως η θέση της για διατήρηση της ειρήνης και της σταθερότητας στην περιοχή είναι πάγια και η θέση της αυτή βασίζεται σε θεμελιώδεις αρχές βάσει του διεθνούς δικαίου και οποιαδήποτε επίλυση διαφορών μεταξύ των χωρών πρέπει αυστηρά να επιλύεται μέσω αυτού. Ωστόσο, δεν θα πρέπει να ξεχνάμε ότι η Ελλάδα έχει μία ιστορική διαδρομή 3.000 ετών και αποτελεί μία δύναμη ικανή να ενεργοποιήσει τα αντανεκλαστικά του ελληνικού έθνους, να το ενώσει και τελικά να σταματήσει την καθοδική πορεία που έχει εδώ και χρόνια ξεκινήσει, χωρίς να είναι εμφανές κάποιο σημείο ανάκαμψης προς το παρόν. Ίσως να φαίνεται μακρινό όνειρο να δούμε μία Ελλάδα που θα αντιλαμβάνεται το διακύβευμα της εποχής, που αφορά στην ίδια της την υπόσταση, να προβάλλει τη δύναμη της σε διεθνές επίπεδο και να μπορεί να υπερασπίζεται το ιστορικό της όνομα, ως ανεξάρτητο κυρίαρχο κράτος με όραμα και προοπτική στο αύριο. Η οικονομική κρίση τα τελευταία χρόνια επιβεβαίωσε ότι, η στρατηγική της επηρεάζεται ολοκληρωτικά από τους οικονομικούς θεσμούς. Ωστόσο, μπορούμε να ισχυριστούμε ότι, η

Ελλάδα, ως ευρωπαϊκή χώρα, παραμένει μία ισχυρή οικονομική δύναμη, διαθέτει γεωστρατηγική θέση με πολλά πλεονεκτήματα επικοινωνίας με Αφρική και Ασία μέσω ξηράς και θάλασσας που μπορεί αξιοποιώντας τα, να διεκδικήσει την εξωτερική της εξισορρόπηση και να καθορίσει έναν ρυθμιστικό ρόλο στο διαμορφούμενο ενεργειακό χάρτη στην περιφέρεια της. Η Ελλάδα, συγκρινόμενη με τις όμορες χώρες, χαρακτηρίζεται ως αμετάβλητη, συγκροτημένη, με σταθερή πολιτική, η οποία κινείται εντός πλαισίου του Διεθνούς δικαίου. Το γεγονός αυτό, αλλά και στηριζόμενη στην ιστορικότητα της και στις δικές της δυνάμεις αποτελεί μία εξαιρετικά συγκροτημένη οντότητα που είναι ικανή να διασφαλίσει με τον καλύτερο δυνατό τρόπο τα συμφέροντα της, την επιβίωση της και να δώσει τη σκυτάλη στον ευρύτερο ελληνισμό ώστε να σχεδιάσει το μέλλον του.⁶⁹

Η Τουρκία, τόσο κατά την προώθηση των στρατηγικών της συμφερόντων στα πλαίσια του NATO αλλά και σε θέματα που αφορούν τις ελληνοτουρκικές αντιπαράθεσεις είχε, έχει και θα έχει την ανοχή και την υποστήριξη (αλλά όχι πάντα) των ΗΠΑ. Ο κυριότερος λόγος, σύμφωνα με τον Αχμέτ Νταβούτογλου, είναι η γεωστρατηγική της θέση καθότι οι ΗΠΑ μπορούν να αξιοποιήσουν την Τουρκία για να προωθήσουν τα συμφέροντά τους στην ευρύτερη περιοχή. Με αυτό τον τρόπο, η Τουρκία εκμεταλλεύεται με ευφυή τρόπο την γεωστρατηγική της θέση καθώς και τις οποίες ευκαιρίες εμφανίζονται από το διεθνές σύστημα και αναγκάζει τις ΗΠΑ να υποστηρίζουν τις θέσεις της, έναντι της Ελλάδας, παρόλο που είμαστε σύμμαχοι με τις ΗΠΑ. Οι ΗΠΑ, εφόσον δεν θίγονται τα στρατηγικά της συμφέροντα, αποδέχονται την ανεξάρτητη πολιτική στις σχέσεις τους με την Τουρκία και το Ισραήλ. Ωστόσο, η Ελλάδα, συγκρινόμενη με την Τουρκία, δείχνει ανίκανη να ανατρέψει την εις βάρος της πολιτική των ΗΠΑ. Δεν είναι λίγες οι φορές που έχουμε δει την Τουρκία να αντιτίθεται με σθένος σε πολιτικές ή και στρατιωτικές αποφάσεις με κυρίαρχους δρώντες (ΗΠΑ, Ρωσία, ΕΕ, κα). Είναι άλλωστε αναμενόμενο, οι ΗΠΑ να προωθούν τα δικά τους συμφέροντα και να συμπεριφέρονται προς την Τουρκία και την Ελλάδα με δύο μέτρα και δύο σταθμά.⁷⁰

Σύμφωνα με τον Walt, η Τουρκία αποτελεί άμεση απειλή για την Ελλάδα καθότι ικανοποιεί όλα τα κριτήρια στην αναγωγή μιας εθνοκρατικής οντότητας σε απειλή στη διεθνή αρένα. Αν εξετάσουμε τις ελληνοτουρκικές σχέσεις, υπό το πρίσμα της θεωρίας των απειλών του Walt, τα κριτήρια των που θεμελιώνουν αυτή την εκτίμηση είναι τα κάτωθι:

- Η γεωγραφική εγγύτητα μεταξύ των δύο χωρών,
- Η ανισομερής κατανομή ισχύος μεταξύ Ελλάδας και Τουρκίας, εις βάρος της πρώτης με το χάσμα ισχύος μεταξύ των δύο, με την παρέλευση του χρόνου, να διευρύνεται ακόμα περισσότερο,

⁶⁹ Μαραγκουδάκης, *Ελλάδα, Τουρκία, Ισραήλ. Τρίγωνο Στρατηγικής Τριβής Και Πολιτικών Αναταράξεων Στην Μεταψυχροπολεμική Περίοδο*

⁷⁰ Ibid.

- Η πρακτική έμπρακτης αμφισβήτησης των ελληνικών κυριαρχικών δικαιωμάτων σε καθημερινή σχεδόν βάση,
- Ο συνδυασμός επιθετικών προθέσεων και δυνατοτήτων από την πλευρά της Τουρκίας, που ξεκάθαρα αποδίδονται μέσα από την απειλή χρήση βίας και
- Ο χαρακτήρας του «δήθεν» αμυντικού της δόγματος.

Είναι προφανές ότι, η διαμάχη μεταξύ της Ελλάδας και της Τουρκίας θα διατηρείται καθότι η Τουρκία ενισχύει την στρατηγική της επιθετικότητας, αφού η Ελλάδα ακολουθεί πολιτική υποχωρητικότητας και αυτό τροφοδοτεί ακόμα περισσότερο την τουρκική επιθετικότητα. Οι ηγεμονικές βλέψεις και ιδιαίτερα οι αξιώσεις της Τουρκίας έναντι της Ελλάδας, λαμβάνοντας υπ' όψιν τα πάγια χαρακτηριστικά της τουρκικής υψηλής στρατηγικής, θα παραμένουν και θα ενισχύονται αν η Ελλάδα δεν τις περιορίσει με το καλύτερο δυνατό τρόπο.

Η διαχρονικότητα της ελληνοτουρκικής διένεξης και η προφανής διατήρηση της εν λόγω διαμάχης στο μέλλον, μας οδηγεί στο συμπέρασμα ότι αποτελεί έναν σταθερό παράγοντα διαμόρφωσης των σχέσεων μεταξύ των κρατών ΗΠΑ – Τουρκίας - Ελλάδας. Επιπρόσθετα, λαμβάνοντας υπ' όψιν την σύγκρουση συμφερόντων δύο μελών εντός του ίδιου οργανισμού (NATO) δεν εκτιμάται άμεσα μία ρήξη τέτοιας μορφής εντός του αυτού καθότι αποτελεί εσωτερική σταθερά των τριγωνικών σχέσεων που ανήκουν στο ίδιο υποσύστημα. Ωστόσο, όλοι οι κανόνες έχουν και τις εξαιρέσεις τους, αρκεί βέβαια να έχουμε να έχουμε την ικανότητα να τις αντιληφθούμε έγκαιρα.⁷¹

Μέσω μιας συγκριτικής αποτύπωσης των κεντρικών στοχεύσεων της εξωτερικής πολιτικής γίνεται η παράθεση των βασικών χαρακτηριστικών της υψηλής στρατηγικής του αμυντικού δόγματος και της ισχύος των κρατικών οντοτήτων. Έτσι, η Τουρκία αποτελεί μία εθνοκρατική οντότητα όπου η δυναμική της εξαπλώνεται πολύ μακριά από τα σύνορά της και ταυτόχρονα σε πολλές διαφορετικές περιοχές, διεκδικώντας επάξια όχι μόνο το ρόλο του περιφερειακού ηγεμόνα αλλά και πιθανόν ενός σημαντικού ηγεμόνα σε διεθνές επίπεδο. Σε αντιδιαστολή η Ελλάδα, με την επιβάρυνση της συνεχούς συρρίκνωσης του ελληνικού έθνους, βαίνει διαρκώς μειούμενη, κινούμενη σε όρια εσωτερικής κατάρρευσης, η οποία κατά τρόπο παθητικό και χωρίς προσανατολισμό πασχίζει για την επιβίωση της, παρόλη την έως σήμερα διεθνή της ακτινοβολία.⁷²

Σύμφωνα με τον Αχμέτ Νταβούτογλου, η υψηλή στρατηγική της Τουρκίας εκπληρώνεται διαμέσου της έννοιας του στρατηγικού βάθους και της πολιτικής των μηδενικών προβλημάτων. Αυτή αναπροσαρμόζεται και υλοποιείται μέσω μιας συνδυασμένης χρήσης της σκληρής (Hard Power) και της ήπιας ισχύος (Soft Power). Επιπρόσθετα, χαρακτηρίζεται ως πολυδιάστατη καθότι προσαρμόζεται στις εκάστοτε διεθνείς συγκυρίες με ευφυή τρόπο και υπερασπίζεται με απaráμιλλο θάρρος και θράσος πολλές φορές, τους υπέρτε-

⁷¹ Ibid.

⁷² Ibid.

ρους εθνικούς, στρατηγικούς της στόχους. Η σκληρή ισχύς της Τουρκίας σημείωσε αξιοσημείωτη αύξηση, μέσω της συνεχούς και συνεπούς εφαρμογής της στρατηγικής της εσωτερικής εξισορρόπησης, ιδιαίτερα την τελευταία εικοσαετία. Η ήπια ισχύς της Τουρκίας αποτελεί αναπόσπαστο τμήμα της τουρκικής διπλωματίας και του πολιτισμού καθότι καθορίζεται στην οθωμανική της κληρονομιά, στην αξιοποίηση της ισλαμικής διάστασης και στην προβολή του δυτικού τύπου «τουρκικού μοντέλου» καλυμμένο με ευρωπαϊκό μανδύα. Η Τουρκία, εφαρμόζοντας τον κώδικα της πολιτικής των μεταμορφώσεων στις σχέσεις καλής γειτονίας για αποκόμιση του μέγιστου δυνατού οφέλους, απειλεί τόσο την ίδια υπόσταση των όμορων κρατών όσο και αυτών στην σφαίρα επιρροής των ηγεμονικών δυνάμεων της περιφέρειας, προκαλώντας αντιδράσεις οι οποίες δημιουργούν σοβαρά εμπόδια στις ηγεμονικές αξιώσεις της. Βέβαια, δεν μπορούμε να παραβλέψουμε ότι, η Τουρκία αντιλαμβάνεται πολύ καλά ότι, είναι μία ανερχόμενη περιφερειακή, ηγεμονική και πιθανόν μία εν εξελίξει παγκόσμια δύναμη, ενώ παράλληλα στις άλλες δυνάμεις της περιφέρειας, η άσκηση της υψηλής στρατηγικής της, εγείρει ζητήματα ασφαλείας.⁷³

Το αμυντικό δόγμα της Τουρκίας εξυπηρετεί τους πολιτικούς της στόχους και είναι απόλυτα προσαρμοσμένο σε αυτούς. Ωστόσο, οι βασικές αρχές σε στρατηγικό επίπεδο και οι αρχές επιχειρήσεων προσδίδουν χαρακτήρα επιθετικό στο εν λόγω αμυντικό δόγμα. Η δομή, η οργάνωση, η διάταξη του οπλοστασίου των Ενόπλων Δυνάμεων της Τουρκίας χαρακτηρίζουν και αποκαλύπτουν θεμελιωδώς την επιθετικότητα της Τουρκίας. Αξίζει να καταγραφεί ότι, η Τουρκία ιδιαίτερα την τελευταία εικοσαετία, αγωνίζεται με έναν ξέφρενο εξοπλιστικό ρυθμό, με αρωγό στην εξοπλιστική της προσπάθεια, την συνεχώς αναπτυσσόμενη αμυντική της βιομηχανία, κάτι που η Ελλάδα μόνο σε όνειρο θα μπορούσε να φανταστεί ότι δύναται να διαθέτει. Η εξοπλιστική αυτή προσπάθεια απολήγει τόσο στην υποστήριξη των ζωτικών της συμφερόντων και της αναθεωρητικής πολιτικής αλλά και των ηγεμονικών της αξιώσεων, τόσο στην περιφέρεια της όσο και σε παγκόσμιο επίπεδο.

74

Στην περιοχή της Μέσης Ανατολής θα κυριαρχούν τρεις δυνάμεις, την επόμενη δεκαετία, σύμφωνα με μελέτη του Stratfor (The World's Leading Geopolitical Intelligence Platform) και αυτές είναι: Η Αίγυπτος, το Ισραήλ και η Τουρκία εφόσον καταφέρει να αντιμετωπίσει το κουρδικό ζήτημα και να ξεπεράσει αλώβητη τον σκόπελο των εσωτερικών τριβών που γεννά η αντιπαράθεση μεταξύ ισλαμικής και κεμαλικής παράδοσης. Βέβαια, την τρέχουσα χρονική περίοδο, η Τουρκία αντιμετωπίζει πολύ σοβαρό οικονομικό πρόβλημα και ελπίζουμε να βρεθεί η λύση που δεν θα προκαλέσει ντόμινο επιθετικών εκρήξεων στην περιφέρεια της. Επιπλέον, οι ΗΠΑ διατηρούν επιφυλάξεις για την ισορροπία ισχύος στην περιοχή που θα διατηρείται μεταξύ των τριών χωρών, στα πλαίσια της οποίας το Ισραήλ θα αναζητά ανάλογα μέσα για να εξισορροπήσει την ισχυρή Τουρκία και την ανερχόμενη δύναμη, Αίγυπτο. Η Ελλάδα θα παραμείνει για πολλά χρόνια ακόμα,

⁷³ Ibid.

⁷⁴ Ibid.

ως παρατηρητής των εξελίξεων στην περιοχή. Αν και με κάθε επιφύλαξη, οι προβλέψεις πολλές φορές ανατρέπονται, ιδιαίτερα σε βάθος δεκαετίας κάθε πρόβλεψη θεωρείται παρακινδυνευμένη, εκτιμάται ότι, το μέλλον της Ελλάδας και οι σχέσεις με την Τουρκία και το Ισραήλ θα καθοριστούν από την ικανότητα της να ανταπεξέλθει στις σοβαρές προκλήσεις της τρέχουσας περιόδου, ασκώντας πολιτική που αρμόζει σε μεγάλο παίκτη διεθνούς αρένας, με όλο το ιστορικό και πολιτισμικό βάθος που διαθέτει. Όπως αναφέρει ο Μαρκεζίνης Βασίλειος (νομικός και πανεπιστημιακός, καθηγητής στο Πανεπιστήμιο του Τέξας), η διαφορά μεταξύ Ελλάδας και Τουρκίας δεν έχει να κάνει με την διαφορά μεγέθους ή την αντίληψη για την στρατηγική τους σημασία: «έθνη που έχουν σύνδρομο για το μέγεθός τους καθιστούν τους εαυτούς τους μικρούς και αδύναμους».⁷⁵

⁷⁵ Ibid.

4. Προτάσεις

Η Τουρκία θα συνεχίσει, εκμεταλλευόμενη τα βασικά της πλεονεκτήματα, όπως το δημογραφικό, την οικονομική της κατάσταση, παρά τους κλυδωνισμούς κατά το τελευταίο χρονικό διάστημα από εξωγενείς, κατά κύριο λόγο, παράγοντες, την γεωστρατηγική της θέση, αλλά και την διπλωματική δεινότητα του Τούρκου Προέδρου, να παραμένει προσηλωμένη στο όραμα της να αναδειχθεί σε περιφερειακή δύναμη.⁷⁶

Λαμβάνοντας υπ' όψιν τα συμπεράσματα είναι προφανές ότι στην ευρύτερη περιοχή (Μέση Ανατολή, Συρία και στην Ελλάδα), οι συνθήκες αυτές απαιτούν μια μακροπρόθεσμη ελληνική στρατηγική βασιζόμενη τόσο στην ταύτιση των ευρωπαϊκών και ελληνικών συμφερόντων, όσο και στη σύναψη περαιτέρω διμερών συμφωνιών με τα γειτνιάζοντα κράτη, ώστε να περιθωριοποιηθεί η τουρκική επιρροή και να συσπειρωθεί ένα κοινό μέτωπο με το οποίο η Τουρκία δεν θα είναι διατεθειμένη να έρθει σε ρήξη.⁷⁷

Η Ελλάδα, το πλαίσιο των κανόνων του διεθνούς δικαίου, θα πρέπει να επιμείνει στην αναζήτηση τρόπων επίλυσης των διαφορών, να συνεχίζει να επιδιώκει την δημιουργία σχέσεων καλής γειτονίας, μέσω της επιλογής των διαπραγματεύσεων και της διπλωματίας αντί των επιθετικών δηλώσεων και αντιπαραθέσεων και κυρίως αντί της χρήσης βίας. Δεν πρέπει να οδηγούμαστε στο τραπέζι των διαπραγματεύσεων από φόβο. Επιπρόσθετα, η προώθηση των διερευνητικών επαφών μεταξύ Ελλάδας και Τουρκίας και η προσήλωση στις αρχές του Διεθνούς Δικαίου, όπως και στις επικυρωμένες διεθνείς συνθήκες οφείλουν να είναι η βασική κατευθυντήρια γραμμή της ελληνικής εξωτερικής πολιτικής. Από τη στιγμή που η Τουρκία επιδιώκει την ανατροπή της παρούσας καθεστηκυίας τάξης, η χρήση των θεσμών που την πρεσβεύουν αποτελεί ένα πρόσθετο μέσο εξασφάλισης της διατήρησής της. Εφόσον η Τουρκία αποβλέπει στη διευθέτηση των διεκδικήσεών της σε πλαίσιο οριζόμενο από την ίδια, η αποτροπή του ενδεχομένου αυτού μπορεί να επιτευχθεί μέσω της επιμονής στις διερευνητικές επαφές αλλά και στα διεθνή fora για τον καθορισμό του πλαισίου όπως αυτό επιβάλλεται από το Διεθνές Δίκαιο. Συνεπώς, η εξάντληση των προσπαθειών για τις διερευνητικές επαφές και η αφύπνιση των κρατών-μελών της Ευρωπαϊκής Ένωσης από την αδράνεια και τα ημίμετρα καθίσταται μονόδρομος για την ελληνική εξωτερική πολιτική.⁷⁸

Υπό την αναγκαία προϋπόθεση εξασφάλισης της απαιτούμενης πολιτικής βούλησης και αλλαγής στον στρατηγικό σχεδιασμό, η αποτροπή μπορεί να αναβαθμιστεί και να γίνει αποτελεσματική με την υιοθέτηση του δόγματος του ολοκληρωτικού πολέμου. Συγκεκριμένα η Ελλάδα, αναφορικά με το δόγμα του ολοκληρωτικού πολέμου, θα πρέπει να δηλώσει επίσημα προς κάθε κατεύθυνση ότι, δεν θα επιτρέψει καμία ενέργεια σε βάρος των κυριαρχικών δικαιωμάτων της (ίσως και με πολλά ερωτηματικά για την Κύπρο) την

⁷⁶ Αρσενίου, *Η Τουρκική Εξωτερική Πολιτική Στην Ευρύτερη Περιοχή Της Μέσης Ανατολής Και Βόρειας Αφρικής Την Εποχή Του Ακρ Και Ο Ρόλος Του Στρατιωτικού Κατεστημένου Ως Παράγοντα Διαμόρφωσης Αυτής (2002 2017)*.

⁷⁷ Δρακουλαράκος, *Η Περιφερειακή Στρατηγική Της Τουρκίας Και Η Θέση Της Ελλάδας*.

⁷⁸ Ibid.

τρέχουσα περίοδο και σε περίπτωση εμπλοκής των Ενόπλων Δυνάμεων θα απαντήσει και θα επιμείνει σε ολοκληρωτικό πόλεμο με ό,τι αυτό συνεπάγεται. Ωστόσο, δεν αρκούν οι δηλώσεις αλλά θα πρέπει να υπάρχουν αδιαμφισβήτητα τεκμήρια, έτσι ώστε να πείσει την Διεθνή κοινότητα ότι μπορεί να υλοποιήσει όσα ισχυρίζεται. Η αλλαγή στάσης σε ό,τι αφορά στην απαραίτητη επίδειξη πολιτικής βούλησης υποστήριξης των ελληνικών κυριαρχικών δικαιωμάτων με αποφασιστικότητα (αξιοπιστία απειλής) απαιτεί ένα συντονισμένο σχέδιο δράσης με στόχο την καταγγελία της τουρκικής επιθετικότητας σε όλους τους διεθνείς οργανισμούς και ταυτόχρονη ενημέρωσή τους πως η Ελλάδα θα υπερασπίσει με αποφασιστικότητα τα κυριαρχικά της δικαιώματα. Θα πρέπει να καταστεί γνωστό σε όλους πως η Ελλάδα δεν πρόκειται να συρθεί σε έναν περιορισμένο πόλεμο (σημειακή κρίση), μια τουρκική επιχείρηση κατάληψης κάποιας νήσου του Αιγαίου ή στην Κύπρο, όπου η Τουρκία διατηρεί το πλεονέκτημα, αλλά η όποια επιθετική ενέργεια από τον Έβρο έως το ακριτικό Καστελόριζο (στην ΑΟΖ του οποίου πολύ πιθανόν την επόμενη φορά να βρεθεί ο «Πορθητής») θα αντιμετωπιστεί με ολοκληρωτικό πόλεμο. Η δράση αυτή, σε συνδυασμό με την αλλαγή στρατηγικού σχεδιασμού, πέραν των άλλων θα στείλει μήνυμα προς κάθε κατεύθυνση πως η Ελλάδα επιδιώκει την εξασφάλιση εξωτερικής νομιμοποίησης για ενέργειες υποστήριξης των εθνικών της συμφερόντων, με ό,τι αυτό συνεπάγεται.⁷⁹

Στο πλαίσιο αυτό, οι ελληνικές ΕΔ θα πρέπει να εξοπλιστούν ανάλογα έτσι ώστε, η ισχύς δια της στρατηγικής της αποτροπής να είναι εμφανής και να αποφεύγονται οι σύνηθες έως σήμερα επιβουλές της γείτονος χώρας. Θεωρείται επιβεβλημένη η εξάντληση όλων των δυνατοτήτων ενίσχυσης των ΕΔ μέσω της μέγιστης δυνατής διαθεσιμότητας των υφιστάμενων μέσων (ανταλλακτικά-συντήρηση) αλλά και της προμήθειας νέων στην βάση, πάντα, των οικονομικών δυνατοτήτων της χώρας. Με τον τρόπο αυτό, η Ελλάδα θα καταστήσει σαφές προς κάθε κατεύθυνση πως διατηρεί το δικαίωμα της προσβολής συγκεντρωμένων δυνάμεων -πολεμικής ετοιμότητας στο επίπεδο που να τις καθιστά ικανές να εκτοξεύσουν επίθεση- απέναντι από τα ελληνικά νησιά ως αμυντική ενέργεια σε επικείμενη επίθεση για την προστασία των ελληνικών κυριαρχικών δικαιωμάτων. Η προσπάθεια εξασφάλισης εξωτερικής νομιμοποίησης για μια τέτοια ενέργεια είναι βέβαιο πως θα λειτουργούσε στην κατεύθυνση ενίσχυσης της αποτροπής και περιορισμού των εντάσεων. Οι παραπάνω αλλαγές σε ό,τι αφορά στον στρατηγικό σχεδιασμό και την πολιτική βούληση δεν σημαίνουν πως η Ελλάδα εγκαταλείπει την επιλογή της αμυντικής πολιτικής και ξαφνικά γίνεται μια χώρα με επιθετικές βλέψεις. Απλά, αποκτά την δυνατότητα, σε περίπτωση που δεχθεί οποιασδήποτε μορφής επίθεση από τον Έβρο μέχρι το Καστελόριζο, να αντιδράσει δυναμικά και να επιφέρει σοβαρό πλήγμα, τέτοιων διαστάσεων (εδαφικός ακρωτηριασμός), που το τίμημα για την Τουρκία να είναι δυσανάλογο των όποιων οφελών αποκομίσει από μια επιθετική ενέργεια. Είναι βέβαιο, πως αυτή η δυνατότητα θα συμβάλει αποφασιστικά στην αναβάθμιση της αποτροπής, που αποτελεί βασικό προαπαιτούμενο για

⁷⁹ Γιώργος Χατζηθεοφάνους, "Πώς Μπορεί Η Ελλάδα Να Αντιμετωπίσει Στρατιωτικές Απειλές;," Foreign Affairs Hellenic Edition, <http://www.foreignaffairs.gr/articles/72431/giorgos-xatzitheofanoys/pos-mporei-i-ellada-na-antimetopisei-stratotikes-apeiles?page=show>.

την υποστήριξη των ελληνικών κυριαρχικών δικαιωμάτων από τον Έβρο μέχρι το Καστελόριζο χωρίς να απαιτηθεί η προσφυγή σε πόλεμο.⁸⁰

Τα συμφέροντα επιβίωσης πρέπει να μπορούμε να τα υποστηρίξουμε μόνοι μας κι οι όποιες συμμαχίες και συνεργασίες, τις οποίες χωρίς καμία αμφιβολία θα πρέπει να επιδιώκουμε και να διαμορφώνουμε (πάντα στην βάση των εθνικών συμφερόντων φροντίζοντας να μην μας χρησιμοποιούν, κι αυτός ο κίνδυνος είναι υπαρκτός σήμερα), έχουν επικουρικό και μόνο χαρακτήρα. Αυτή την χρονική στιγμή, τα συμφέροντα των ΗΠΑ και του Ισραήλ έφεραν τις χώρες αυτές πιο κοντά στην Ελλάδα. Εάν για οποιοδήποτε λόγο και με οποιοδήποτε τρόπο, αύριο αντικατασταθεί ο ισλαμιστής Ερντογάν από έναν Κεμαλιστή νέο ηγέτη (ή ο ίδιος αλλάξει στάση), αλλάζουν όλα τα σημερινά δεδομένα. Στην περίπτωση αυτή, η επαναπροσέγγιση της Τουρκίας με την Δύση και η αποκατάσταση των σχέσεων της με τις ΗΠΑ και το Ισραήλ θα αλλάξουν τα δεδομένα χωρίς να μεταβληθούν όμως οι σταθερές (μάλλον αναβαθμισμένες) διαχρονικά διεκδικήσεις της σε βάρος της Ελλάδας. Αποτελεί δε ουτοπία να περιμένει κάποιος στρατιωτική βοήθεια από την ΕΕ.⁸¹

Επαγρύπνηση και ορθή αντιμετώπιση του μεταναστευτικού φαινομένου στην Ελλάδα. Η μετανάστευση είναι ένα παλιό φαινόμενο με νέες διαστάσεις. Οι άνθρωποι που μεταναστεύουν, σχετίζονται με την απουσία δικαιωμάτων και ελευθεριών όπως είναι οι πολεμικές συρράξεις, η προσωπική ελευθερία και η ασφάλεια, η ανθρώπινη φτώχεια, η βία, οι πολιτικές διώξεις, ο κοινωνικός και ο οικονομικός αποκλεισμός, η ανισότητα των ευκαιριών και οι φυλετικές διακρίσεις. Ωστόσο, λόγω του υψηλού αριθμού των μεταναστών κυρίως από την Συρία, απαιτείται μία ιδιαίτερη παρακολούθηση αυτού του φαινομένου καθότι το γεγονός αυτό αποτελεί έναν νέο «Δούρειο Ίππο» για την είσοδο στην Ελλάδα ανθρώπων, οι οποίοι δυνητικά θα μπορούσαν να δημιουργήσουν προβλήματα (προπαγάνδα, σαμποτάζ, πυρκαγιές, δολιοφθορές, συμπλοκές, επεισόδια μικρής, μεσαίας και μεγάλης κλίμακας, κα) τα οποία θα αποδιοργανώσουν και θα δημιουργήσουν προβλήματα τον κρατικό ιστό. Ιδιαίτερα σε μία φάση που θα κληθούμε να χειριστούμε μια «Κρίση», δύναται να προκαλέσουν ανάλογα επεισόδια που θα μειώσουν την ισχύ μας με σκοπό την αποτυχία ή την μειωμένη αποτελεσματικότητά μας.

⁸⁰ Ibid.

⁸¹ Ibid.

5. Πηγές - Βιβλιογραφία

Ελληνόγλωσση

Αρσενίου, Χρήστος. *Η Τουρκική Εξωτερική Πολιτική Στην Ευρύτερη Περιοχή Της Μέσης Ανατολής Και Βόρειας Αφρικής Την Εποχή Του Ακρ Και Ο Ρόλος Του Στρατιωτικού Κατεστημένου Ως Παράγοντα Διαμόρφωσης Αυτής (2002 2017)*. Θεσσαλονίκη: Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης. Σχολή Οικονομικών και Πολιτικών Επιστημών, 2019.

Βαϊράμης, Δημήτριος. *Η Εξωτερική Πολιτική Της Τουρκίας Σε Σχέση Με Την Ελλάδα. "Βαθύ Κράτος" Και Στρατιωτικό Κατεστημένο* Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης. Διεθνείς Σχέσεις. Θεσσαλονίκη 2009.

Βολιώτης, Γεώργιος. *Η Εξωτερική Πολιτική Της Τουρκίας Στη Μεταψυχροπολεμική Περίοδο. Μία Θεωρητική Προσέγγιση* Θεσσαλονίκη: Πανεπιστήμιο Μακεδονίας. Τμήμα Διεθνών και Ευρωπαϊκών Σπουδών 2016.

Βουδρισλής, Αθανάσιος. *Η Άνοδος Της Τουρκίας Ως Περιφερειακής Δύναμης Κατά Τον 21ο Αιώνα*. Πειραιάς: Πανεπιστήμιο Πειραιά. Τμήμα Διεθνών Ευρωπαϊκών Σπουδών. Πρόγραμμα Μεταπτυχιακών Σπουδών στις Διεθνείς και Ευρωπαϊκές Σπουδές 2011.

Δρακουλαράκος, Σταύρος. *Η Περιφερειακή Στρατηγική Της Τουρκίας Και Η Θέση Της Ελλάδας*. Ελλάδα, Τουρκία Νοτιοανατολική Μεσόγειος Και Ανταγωνισμοί Ισχύος Edited by Κύκλος Ευρωπαϊκών και Διεθνών Αναλύσεων ΕΝΑ Αθήνα: Ινστιτούτο Εναλλακτικών Πολιτικών 2020.

Μαραγκουδάκης, Δημήτριος. *Ελλάδα, Τουρκία, Ισραήλ. Τρίγωνο Στρατηγικής Τριβής Και Πολιτικών Αναταράξεων Στην Μεταψυχροπολεμική Περίοδο* Μεταπτυχιακό Πρόγραμμα Διεθνών Και Ευρωπαϊκών Σπουδών. Στρατηγικές Σπουδές Και Διεθνής Πολιτική. Θεσσαλονίκη 2013.

Σαμπαντζή, Μαρία. *Ευρωπαϊκή Ένωση Και Τουρκία. Η Ενταξιακή Προοπτική Και Ικανότητα Προσαρμογής Μιας Περιφερειακής Δύναμης* Θεσσαλονίκη Πανεπιστήμιο Μακεδονίας. Τμήμα Διεθνών και Ευρωπαϊκών Σπουδών 2011

Σκουρτανιώτη, Βικτωρία. *Η Επίδραση Της Συριακής Κρίσης Στις Συρο - Τουρκικές Σχέσεις* Ρόδος: Πανεπιστήμιο Αιγαίου. Σχολή Ανθρωπιστικών Επιστημών. Τμήμα Μεσογειακών Σπουδών 2019.

Ξενόγλωσση

Nolte, Detlef. *How to Compare Regional Powers: Analytical Concepts and Research Topics*. Hamburg GIGA German Institute of Global and Area Studies, Hamburg, 2007.

Τσιάρας, Ζήνωνας. *Turkish Regional Security Policy in a New Geopolitical Environment*. Strategy International, Si Research Papers Series, Κείμενο Έρευνας Si No. 1/2012. 2012

Διαδίκτυο

World, Armed Forces of the. "Armed Forces of the World." <https://armedforces.eu/>.

Αλομπένιτ Αρεφ (Διδάκτωρ της Πολιτικής Επιστήμης & Ιστορίας, Ειδικός σε θέματα Μέσης Ανατολής), Καστρίτη Βασιλική (Διεθνολόγος). "Η Συριακή Κρίση Και Η Ελλάδα." <https://www.rieas.gr/>.

Εξωτερικών, Ελληνική Δημοκρατία. Υπουργείο. "Ζητήματα Ελληνοτουρκικών Σχέσεων "
" <https://www.mfa.gr>.

Χατζηθεοφάνους, Γιώργος. "Πώς Μπορεί Η Ελλάδα Να Αντιμετωπίσει Στρατιωτικές Απειλές;" Foreign Affairs Hellenic Edition, <http://www.foreignaffairs.gr/articles/72431/giorgos-xatzitheofanoys/pos-mporei-i-ellada-na-antimetopisei-stratiotikes-apeiles?page=show>.

6. Παράρτημα «Α»: Μελέτες – Θεωρίες και Δείκτες Περιφερειακής Ισχύος⁸²

Η Power Transition Theory αναπτύσσει την ιδέα των ιεραρχιών ισχύος και δεικτών για τη μέτρηση της κατανομής ισχύος στο διεθνές σύστημα. Ο Stefan Schirm (2005) και το Γερμανικό Ινστιτούτο Μελετών Ανάπτυξης (DIE) έχουν εκπονήσει μελέτη για τα χαρακτηριστικά που διέπουν μία περιφερειακή δύναμη.

Στο πλαίσιο της Περιφερειακής Θεωρίας του Συγκροτήματος Ασφαλείας (RSCT), ο Buzan / Waever (2003) κάνει διάκριση μεταξύ των υπερδυνάμεων και των μεγάλων δυνάμεων. Η κατηγορία περιφερειακών δυνάμεων περιλαμβάνει τη Βραζιλία, την Αίγυπτο, την Ινδία, το Ιράν, το Ιράκ, το Ισραήλ, τη Νιγηρία, το Πακιστάν, τη Σαουδική Αραβία, τη Νότια Αφρική και την Τουρκία. Η κατάσταση μιας μεγάλης δύναμης απαιτεί υλικούς πόρους καθώς και την επίσημη αναγνώριση αυτής της κατάστασης από άλλες μεγάλες δυνάμεις και παρατηρήσιμες επιπτώσεις στη λειτουργία του διεθνούς συστήματος και τη συμπεριφορά άλλων μεγάλων δυνάμεων (ή υπερδυνάμεων). Με βάση αυτές τις θεωρητικές και αναλυτικές σκέψεις, ορίζεται μια περιφερειακή δύναμη ένα κράτος όπου:

- Είναι μέρος μιας περιοχής που οριοθετείται γεωγραφικά, οικονομικά και πολιτικά - ιδεολογικά.
- Διατυπώνει την πρόφαση μιας ηγετικής θέσης στην περιοχή (αυτο-σύλληψη).
- Επηρεάζει σημαντικά τη γεωπολιτική οριοθέτηση και την πολιτική-ιδεολογική κατασκευή της περιοχής.
- Εμφανίζει το υλικό (στρατιωτικό, οικονομικό, δημογραφικό), οργανωτικούς (πολιτικούς) και ιδεολογικούς πόρους για μια περιφερειακή προβολή ισχύος.
- Συνδέεται οικονομικά, πολιτικά και πολιτιστικά με την περιοχή.
- Έχει πραγματικά μεγάλη επιρροή στις περιφερειακές υποθέσεις (δραστηριότητες και αποτελέσματα).
- Ασκεί αυτήν την επιρροή επίσης (και όλο και περισσότερο) μέσω των δομών περιφερειακής διακυβέρνησης.
- Καθορίζει την περιφερειακή ατζέντα ασφάλειας με σημαντικό τρόπο.
- Η ηγετική θέση στην περιοχή αναγνωρίζεται ή τουλάχιστον γίνεται σεβαστή από άλλα κράτη εντός και εκτός της περιοχής, ιδίως από άλλες περιφερειακές δυνάμεις.
- Είναι ενσωματωμένο σε διαπεριφερειακά και παγκόσμια φόρουμ και θεσμούς όπου διατυπώνει όχι μόνο τα δικά του συμφέροντα αλλά ενεργεί επίσης, τουλάχιστον στοιχειώδεις, ως εκπρόσωπος των περιφερειακών συμφερόντων.

⁸² Nolte, *How to Compare Regional Powers: Analytical Concepts and Research Topics*.

Με βάση τον ορισμό είναι δυνατό να αναπτυχθεί ένας κατάλογος δεικτών για τη μέτρηση της ισχύος και της επιρροής των περιφερειακών εξουσιών και, εν ευθέτω χρόνω, για την κατασκευή μιας τυπολογίας.

Οι Δείκτες περιφερειακής ισχύος και οι τιμές αυτών των δεικτών βασίζονται στην επάρκεια και αμερόληπτη απάντηση στις κάτωθι ερωτήσεις:

- **Boundaries:** Ποια είναι η γεωγραφική περιοχή αναφοράς της υποτιθέμενης περιφερειακής δύναμης;

- **Leadership pretension/claim:** Υπάρχει αρθρωτός και τεκμηριωμένος ισχυρισμός για περιφερειακή ηγεσία;

- **Delimitation:** Έχει η υποτιθέμενη περιφερειακή εξουσία σημαντική επιρροή στη γεωπολιτική οριοθέτηση και στην πολιτική-ιδεολογική οικοδόμηση της περιοχής;

- **Resources:**

- Έχει η υποτιθέμενη περιφερειακή δύναμη επαρκείς οικονομικούς πόρους;

- Έχει η υποτιθέμενη περιφερειακή δύναμη επαρκείς στρατιωτικούς πόρους;

- Έχει η υποτιθέμενη περιφερειακή δύναμη επαρκείς δημογραφικούς πόρους;

- Έχει η υποτιθέμενη περιφερειακή δύναμη επαρκείς ιδεολογικούς πόρους εξουσίας;

- Έχει η υποτιθέμενη περιφερειακή εξουσία επαρκείς πόρους πολιτικής-οργανωτικής δύναμης;

- **Regional Embeddedness**

- Είναι η υποτιθέμενη περιφερειακή δύναμη οικονομικά διασυνδεδεμένη;

- Η υποτιθέμενη περιφερειακή εξουσία συνδέεται πολιτικά;

- Η υποτιθέμενη περιφερειακή δύναμη διασυνδέεται πολιτιστικά;

- **Influence in regional affairs:** Έχει η υποτιθέμενη περιφερειακή δύναμη μεγάλη επιρροή στις περιφερειακές υποθέσεις;

- **Influence over regional governance structures:** Έχει η υποτιθέμενη περιφερειακή δύναμη μεγάλη επιρροή στις δομές περιφερειακής διακυβέρνησης;

- **Regional security agenda:** Έχει η υποτιθέμενη περιφερειακή εξουσία μεγάλη επιρροή στην ατζέντα περιφερειακής ασφάλειας;

- **Recognition:** Το καθεστώς ως περιφερειακή εξουσία αναγνωρίζεται, σέβεται ή αρνείται εντός και εκτός της περιοχής, ειδικά από άλλες περιφερειακές δυνάμεις;

- **Representation of regional interests in international forums:** Η υποτιθέμενη περιφερειακή δύναμη αντιπροσωπεύει περιφερειακό ενδιαφέρον σε διεθνή φόρουμ;

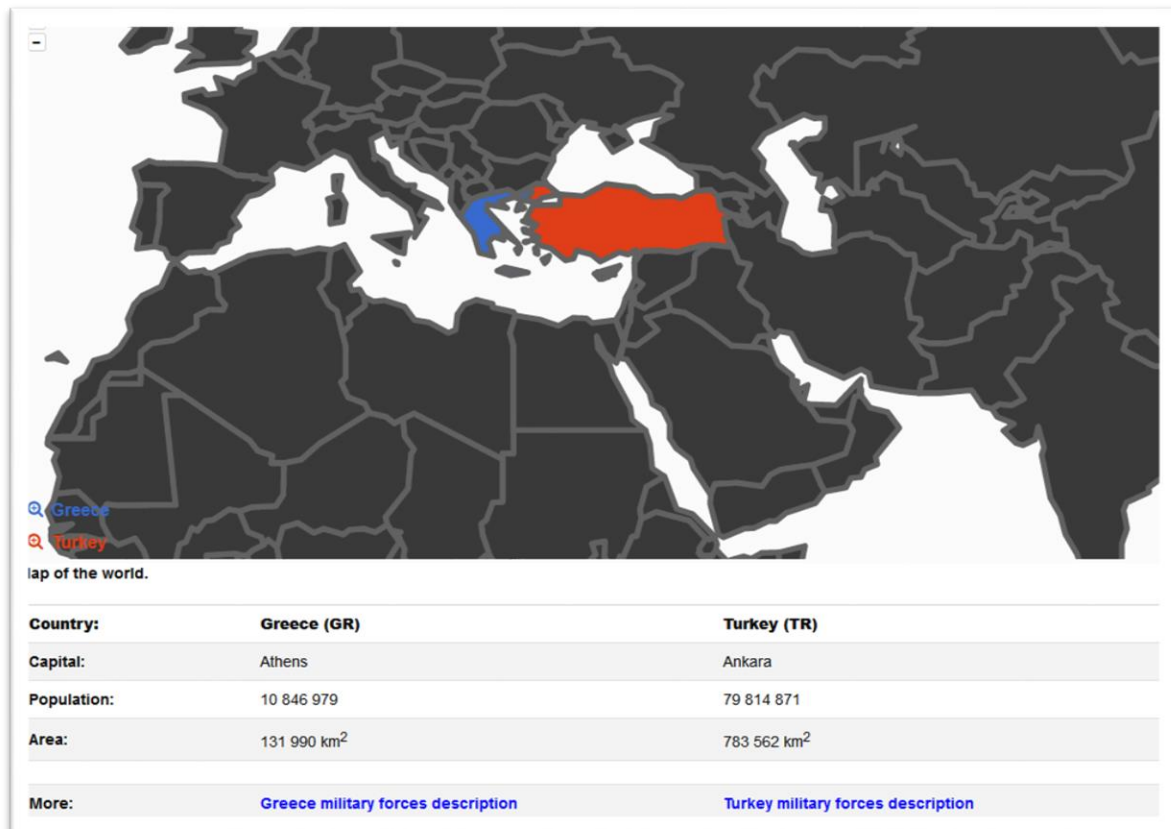
Ο μαθηματικός τύπος, που αποτυπώνει το μέγεθος της περιφερειακής δύναμης, κρίνεται σκόπιμο να ορίζεται την ίδια χρονική περίοδο που πραγματοποιείται η μελέτη για

το σύνολο των εν συγκρίσει χωρών με βάση το σύνολο ή εν μέρει των ανωτέρω συντελεστών. Όσο περισσότεροι θα είναι οι συντελεστές που θα λαμβάνονται υπ' όψιν, τόσο περισσότερο τα αποτελέσματα θα ανταποκρίνονται στην πραγματικότητα.

7. Παράρτημα «B»: Σύγκριση Δυνάμεων Ελλάδας - Τουρκίας⁸³

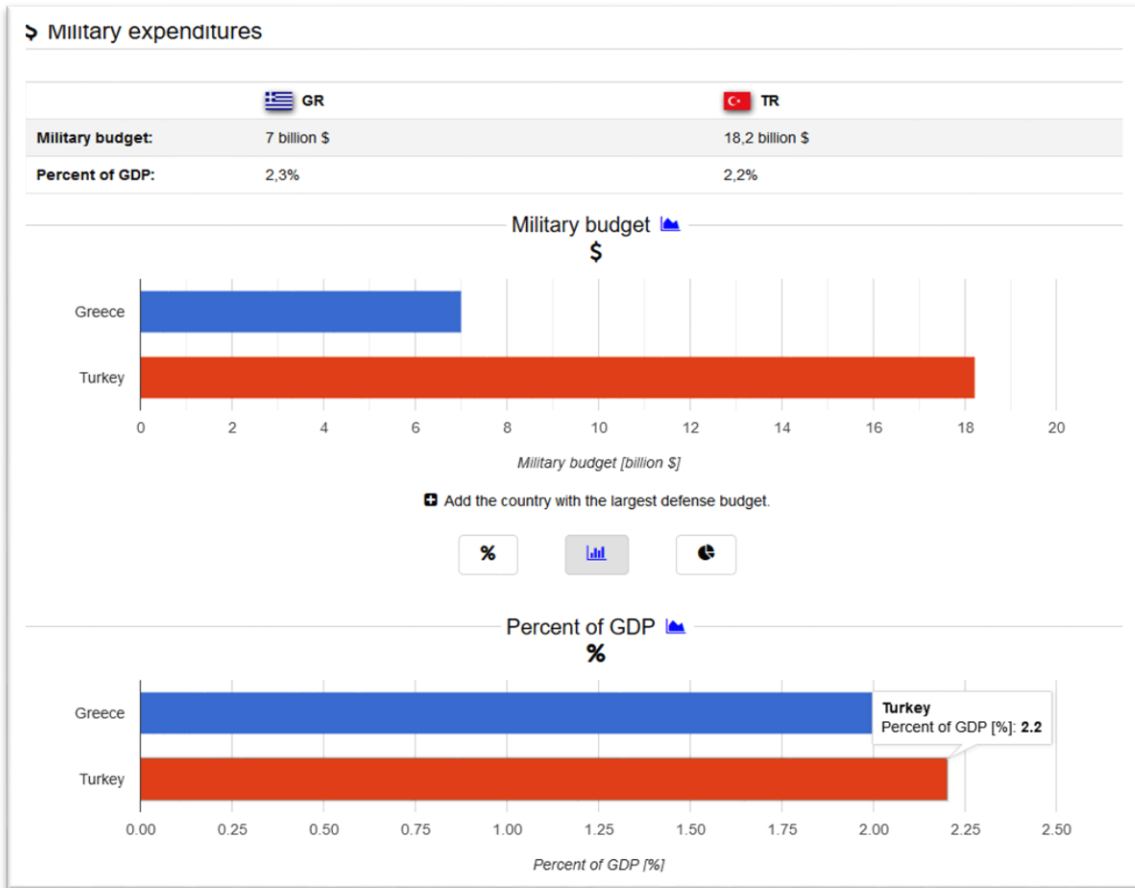
Η ιστοσελίδα ArmedForces.eu περιέχει πληροφορίες για τις στρατιωτικές δυνάμεις των χωρών παγκοσμίως. Τα στοιχεία του στρατιωτικού προϋπολογισμού, του προσωπικού και του τρέχοντος στρατιωτικού εξοπλισμού όλων των τύπων είναι ενδεικτικά και ό,τι επιτρέπουν οι χώρες να δημοσιευτούν. Ωστόσο, δεν απέχουν σημαντικά από τα πραγματικά. Ο εξοπλισμός χωρίζεται σε χερσαίες δυνάμεις, αεροπορικές δυνάμεις και ναυτικό.

Σύμφωνα με τη μελέτη αποτυπώνεται παρακάτω η σύγκριση των Ενόπλων Δυνάμεων της Ελλάδας και της Τουρκίας, μη λαμβάνοντας υπ' όψιν στην σύγκριση των δυνάμεων την ικανότητα του έμψυχου στρατιωτικού προσωπικού (ηθικό, αυτοπεποίθηση, υπεργηφάνεια, ποιότητα εκπαίδευσης, ψυχικό σθένος, πολεμική εμπειρία σε μάχες, κα).

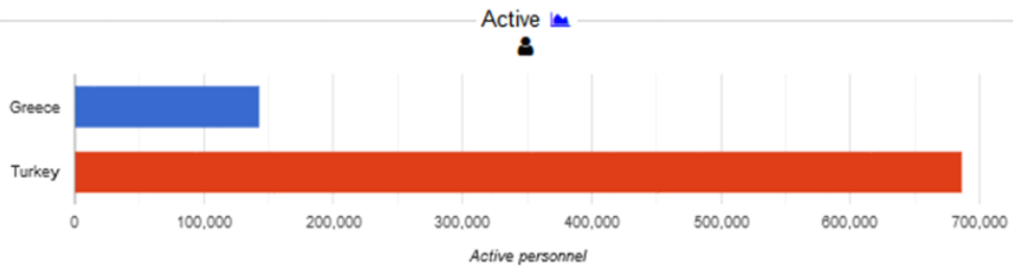
⁸³ Armed Forces of the World, "Armed Forces of the World," <https://armedforces.eu/>.

1.

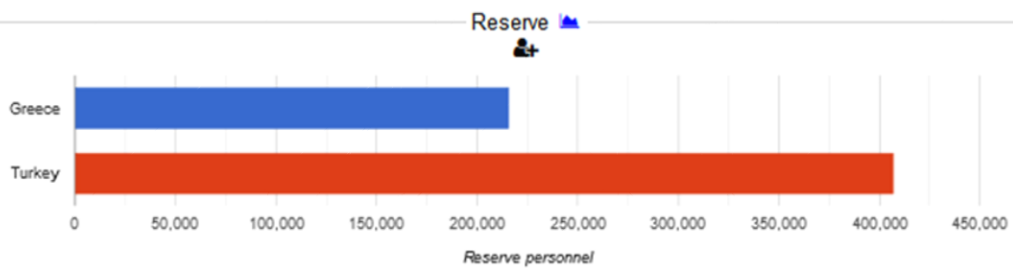

Manpower

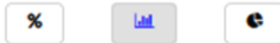
	 GR	 TR
Active personnel:	143 000	685 882
Reserve personnel:	216 000	407 122
Available for military:	2 535 174	21 079 077

Add the country with the highest active military personnel.

Add the country with the highest reserve forces.

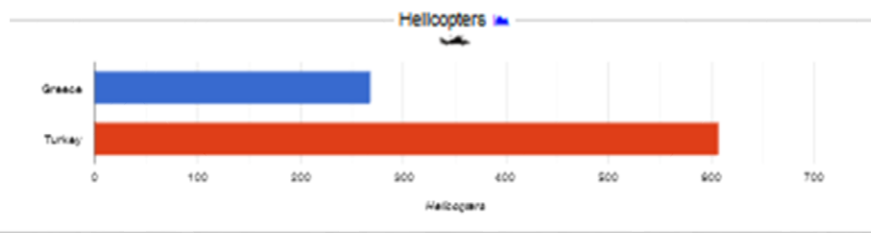
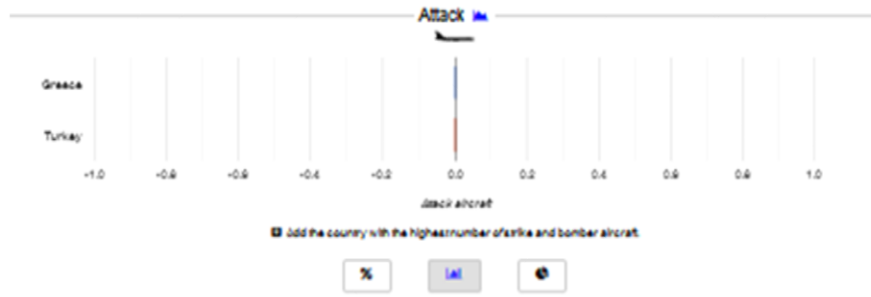
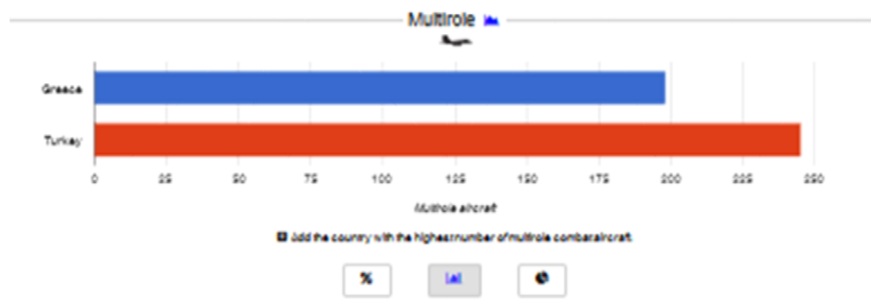
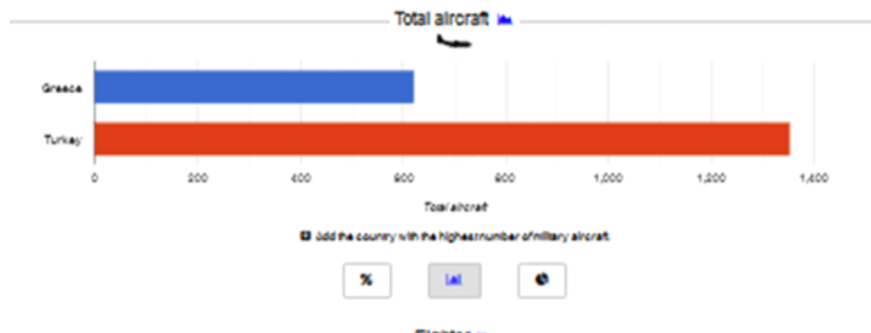

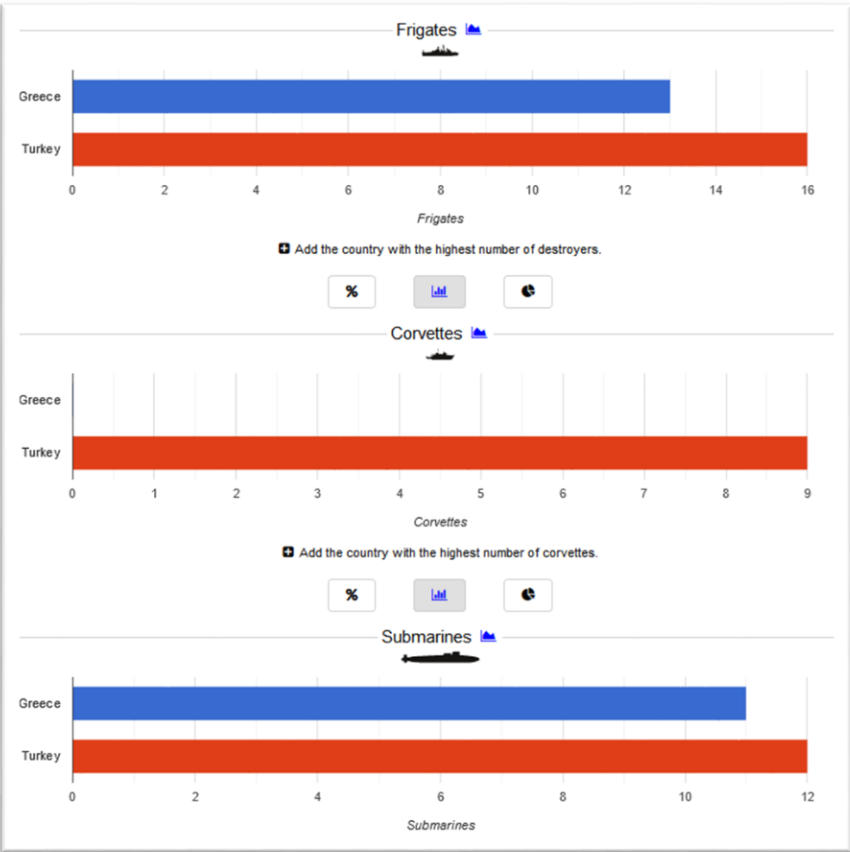
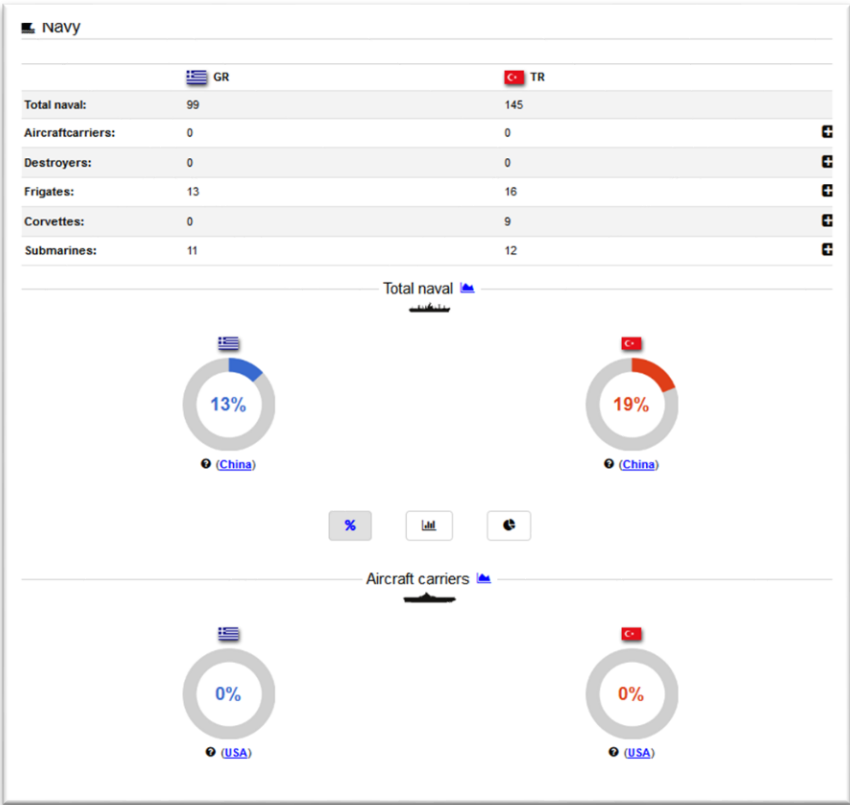
Land Forces		
	GR	TR
Tanks:	1 353	2 435
Armoured fighting vehicles:	3 400	7 947
Total artillery:	1 162	2 546
Self-propelled artillery:	547	1 087
Rocket artillery:	152	462

► Air Forces

	GR	TR
Total aircraft:	400	1351
Fighter aircraft:	0	48
Multrole aircraft:	198	212
Attack aircraft:	0	0
Helicopters:	298	606

Nuclear weapons

Greece

Does not have nuclear weapons.

Turkey

Turkey participates in the NATO nuclear weapons sharing arrangements and trains for delivering United States nuclear warheads.

Military service

Greece

19-45 years of age for compulsory military service; during wartime the law allows for recruitment beginning January of the year of inductee's 18th birthday, thus including 17 year olds; 18 years of age for volunteers; conscript service obligation is 1 year for the Army and 9 months for the Air Force and Navy; women are eligible for voluntary military service.

Turkey

21-41 years of age for male compulsory military service; 18 years of age for voluntary service; 12 months conscript obligation for non-university graduates, 6-12 months for university graduates (graduates of higher education may perform 6 months of military service as short-term privates, or 12 months as reserve officers); conscripts are called to register at age 20, for service at 21; women serve in the Turkish Armed Forces only as officers; reserve obligation to age 41; Turkish citizens with a residence or work permit who have worked abroad for at least 3 years (1095 days) can be exempt from military service in exchange for 6,000 EUR or its equivalent in foreign currencies; a law passed in December 2014 introduced a one-time payment scheme which exempted Turkish citizens 27 and older from conscription in exchange for a payment of \$8,150.